

PLANINSKI VESTNIK 8

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXIV

1974

Dr. Bogdan Breclj	Ob 30. obletnici smrti dr. Slavka Prevca	405
Stane Belak-Šrauf	82 ur	409
Lado Božič	Odmaknjena in pozabljena gora	423
Dr František Benhart, Praga	Moja hoja na Raduho	427
Matjaž Gruden	Prvič v gorah brez olepšav	430
Ing. Božo Jordan	S kolesom na Snežnik	432
Drago Peršl	Nova smer v Vratnem vrhu	434
Ciril Praček	Dva smučarska zapisa	435
Dušan Novak	Nekaj zgledov	436
	Društvene novice	439
	Alpinistične novice	445
	Varstvo narave	447
	Iz planinske literature	449
	Razgled po svetu	453
	Fr. Savenc, Iz koordinacijske komisije za alpinizem	455
	Dr. E. Vavzen, Kongres za smučarsko travmatologijo	458
	Stanko Kos, Evropska pota	459
	T. Strojín, Nyka, Tatry	460
	T. Strojín, Mihič, Prenj-Čvrtnica	460
	Obvestilo	460

Naslovna stran:

Planike

Foto Jožko Dolničar

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, dr. Tone Vraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 60 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 80 din (5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Po mnenju Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo št. 421-1/73 z dne 18. 1. 1973 spada ta publikacija med proizvode iz 7. točke 1. odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ 33-316/72).

ELEKTRO-
MONTAŽNO
PODJETJE

ELMONT

BLED, CANKARJEVA 1
telefon 928, 77-929

z enotami

KOPER, PUNTARSKA 1
telefon 21-739

se priporoča s svojimi
dejavnostmi:

elektroinstalacije,
strelovodi, kabelski
razvodi, elektromehanika,
ključavničarstvo, chiping
servisi, hladilna tehnika,
servisne službe, reklamni
svetlobni napisi vseh vrst

tiskarna
jože moškrič

Ljubljana, nazorjeva 6, telefon 21-296

oddelek za sodobno pisarniško poslovanje
izdajajo kopirne obrabe SNAP-OUT,
ki zagotavljajo boljše organizacije
poslovanja v uradih, bankah,
zavarovalnicah, uslužnostnih
podjetjih, industriji, trgovini,
bolnišnicah, prevozništvu in drugod

snap
out

tiskarna

tisk vseh vrst tiskovin, katalogov,
časopisov, revij in knjig

klišarna

izdelava vseh vrst črn. in večbarvnih
klišejev

knjigoveznica

vezava preprostih in luksuzno
opremljenih del

stampiljarna

izdelava vseh vrst žigov, pučalov
in knjigoveskikh črk

OB 30. OBLETNICI SMRTI DR. SLAVKA PREVCA

Prispevek k življenjepis

DR. BOGDAN BRECELI

o govorimo, da gore oblikujejo človeka, da v gorah jeklenijo značaji in da se hitreje kot kjerkoli drugje mladostna vihravost, neizkušenost, sla po brezglavem tveganju in podobne lastnosti umikajo zreli presoji, treznim odločitvam, požrtvovalnosti, pogumu in pravemu tovarištvu, veljajo te ugotovitve še posebej za generacijo, ki je doraščala med obema svetovnjima vojnama in ki ji je okupacija zaprla poti v gore, vzela svobodo in pretrgala sleherno alpinistično udejstvovanje, mnogim pa tudi nit življenja. Generacija, ki jo imamo v mislih, ni le s svojimi drznimi vzponi osvojila domala vse vrhove in po vrsti reševala zadnje probleme naših sten ter s tem vtisnila pečat pionirstva našemu alpinizmu, generacija, o kateri je govor, je storila več: v trenutku zgodovinske preizkušnje se je brez obotavljanja odzvala klicu domovine ter ponosno in neustrašeno stopila med borce za njeno osvoboditev.

Mnogih, premnogih ni več med nami, kajti dolga je vrsta padlih partizanov-alpinistov. Ob njihovih imenih zaživi v nas spomin na dobrega znanca in vrstnika, na dragega tovariša in morda nepozabnega prijatelja iz mladih let. Njihova imena so kot naslovi nenapisanih poglavij naše alpinistične zgodovine, poglavij, ki še čakajo kronista, da bi mogla posredovati bodočim rodovom to, kar govorijo nam, in sporočiti prihodnosti, kar so njihovi nasilci izvojevali sedanjosti.

Trideset let poteka, kar je dobilo eno teh poglavij naslov dr. Slavko Prevec, padli partizanski zdravnik-alpinist. V uradnem sporočilu beremo: »Konec septembra 1944

Dr. Slavko Prevec

je po nalogu matičnega zdravniškega odbora OF s sodelavci organiziral odhod k partizanom in se skupini zdravnikov pridružil tudi sam. Na Vrhniki jih je prevzela enota 7. korpusa, ki je prav takrat napadala Štampetov most, nato pa se umikala prek Otav k Sv. Vidu nad Cerknico. Tu so jih 27. septembra 1944 iznenada napadli doma-branci in Nemci. Dr. Prevca so brez zaslišanja ubili. Za osvobodilno gibanje je bila to velika izguba, saj je bil strokovnjak, tedaj edini specialist okulist v slovenski parti-zanski saniteti.« TV 15, str. 11, 25. maja 1972.

Ko je v usodni noči odjeknil rafal, ni razen dveh nihče vedel, komu je namenjen in kaj pomeni. Pomenil pa je mnogo več, kot si je morilec mogel predstavljati

Ustavil je življenjsko pot slovenskega alpinista, zavednega borca za svobodo, priljubljene-ga zdravnika in strokovnjaka redkih sposobnosti. Slavko Prevec se je rodil l. 1906 v Stari Loki na Gorenjskem, kjer je kot otrok vzljubil lepote domačih gora in jim ostal zvest vse življenje. Zgodaj že je izgubil očeta in mati-vdova je le s težavo šolala dvoje otrok, ki sta zarana okusila vso trdoto življenja. Vso gimnazijo je bil odličnjak in z odliko je maturiral na klasični gimnaziji v Ljubljani. Medicino je študiral v Ljubljani, v Zagrebu in v Innsbrucku, kjer je leta 1929 promoviral. Bil je med naj-boljšimi študenti in na izpitu iz oftalmologije, stroke, ki se ji je od vsega začetka želel posvetiti in v kateri je kot specialist kasneje dosegel tako zavidljive uspehe, je presenetil profesorja s svojim znanjem v toliki meri, da mu je – čeprav inozemcu – pred vsem avditorijem čestital.

Kot asistent na očesnem oddelku splošne bolnice v Ljubljani se je z vsemi silami posve-til stroki, svoje znanje izpopolnjeval na Dunaju, v Pragi, v Münchnu in Budimpešti in s svojimi publikacijami zbudil pozornost doma in v svetu.

Uspehi v študiju in pozneje v poklicnem življenju dr. Prevca niso nikdar pomenili kaj več kot samo po sebi umevno posledico vestno opravljenega dela. Po prirodi nadar-jen, globokoumen in bister mislec je z lahkoto obvladoval študijsko snov, prednjačil pred drugimi, ne da bi zbujal v njih nevoščljivost ali zavist, bolj spoštovanje in tiho hvaležnost za nesebično pomoč, ki jo je bil pripravljen dati vselej in vsakomur.

Vendar pomoč, ki jo je dajal sošolcem pri učenju, je gimnazijec Slavko Prevec komaj imel za omembe vredno in povsem nepomembno v primeri z ono, ki so jo terjale nesreče v gorah in jih je žal doživel na samem začetku svojega alpinističnega ude-jstvovanja. To je bilo obdobje po prvi svetovni vojni, ko je TK Skala v letih 1922–1928 zaorala prve brazde v deviško polje našega plezalstva, zimske alpinistike in smučar-stva. Oboje je pomenilo dejansko rojstvo slovenske alpinistike.

Tej prvi generaciji slovenskih alpinistov se je Slavko Prevec priključil z vsem srcem, saj so mu bile gore priljubljeno zatočišče še iz mladih let. Skromen in nevsiljiv, redko-beseden, resen in strog v vsakdanjem življenju je v gorah zaživel, odpadla je vsa za-držanost in obraz mu je zasijal v brezskrben in razigran nasmeh. Tu šele se je odkrila njegova sicer rahlo zastirta notranjost in pred nami je zažarela podoba človeka, ki je privlačevala vsakogar, ki je začutil prijetno toplino blagega srca in vedro svežino nemirnega duha. Med mladimi skalaši je užival ugled kot iskren in zvest tovariš, izvrsten plezalec, preudaren in vztrajen alpinist z izredno razvitim čutom orientacije in občudovanja vredno prisebnostjo v težkih in kritičnih situacijah. Vse to mu je sicer neopazno, a nenehno širilo krog tistih, ki so iskali njegove družbe in želeli postati njegovi tovariši tudi v navezah. Med njimi pa so bili tudi tisti, ki so postali njegovi življenjski tovariši, katere so neopazna doživetja v gorah povezovala do konca dni. Od teh je njegov najbližji prijatelj in tovariš v navezi Stanko Hudnik ohrani-l v živem spominu nekatere vzpone, ki še niso bili omenjeni v našem planinskem slovstvu in jih tako otehl pozabi.

Kot gimnazijec in maturant je Slavko Prevec l. 1924 v mesecu aprilu doživel pod Urbanovo Špico prvo smrtno nesrečo. Ko so v snegu in ledu s krplji in derezami pro-dirali skozi Kot proti Triglavu v družbi Vladimirja Topolovca, Stanka Skoka, Stanka Hudnika in Alojza de Reggija, je sošolca Anteja Lenarčiča zadel droben kamen v sence in mu prebil lobanjo.

Isto leto je 24. avgusta izgubil še drugega planinskega tovariša Vladimirja Topolovca, ki je v družbi z de Reggijem bos plezal nemško smer v triglavski severni steni in ga je v zgornjem delu stene zajel snežni vihar, v katerem je omahnil v smrt. Prav ta dan je Slavko Prevec plezal slovensko smer v družbi S. Skoka, S. Hudnika in Nevine Rebek, ki je tedaj kot prva Slovenka preplezala triglavsko severno steno. Tudi nje je zajel snežni vihar in našli so nov izstop, ki je od tedaj v naši alpinistični literaturi znan kot Prevčev izstop. Obe nesreči sta mladega Prevca globoko prizadeli, nista ga pa strli niti mu nista vzeli ljubezni in veselja do gora. Še tesneje se je navezal na tovariše plezalce, ki jim je bil »primus inter pares« in s katerimi je pretresal subjektivne in objektivne vzroke takratnih nesreč v gorah, ki so močno pretresle skalaške vrste pa tudi našo javnost.

V tej dobi sta se pričela spoznavati in smiselno zblíževati z dr. Klementom Jugom, starejšim skalašem in ideologom novodobne slovenske alpinistike. V družbi z njim je Slavko Prevec tudi preplezal nemško smer v sev. triglavski steni – vse nadaljne stike pa je utrnil smrtni padeč Klementa Juga v zahodnem delu stene, avgusta meseca istega leta.

Sledila je vrsta prvenstvenih vzponov, ki jih je Slavko Prevec temeljito pripravljajl in opravil v družbi S. Hudnika, S. Skoka, A. de Reggija, Nevine Rebek in Eda Deržaja. Leta 1924 je preplezal severno steno Planjave z dna Logarske doline direktno na vrh v družbi S. Hudnika in S. Skoka (glej PV 1926), leta 1926 sev. steno Velike Ponce v družbi E. Deržaja, leta 1927 sev. Steno Travnika – vzh. smer v družbi S. Hudnika, leta 1928 sev. steno Stenarja v družbi S. Hudnika, H. Brandta in N. Rebek.

V Kamniških alpah je v teh letih preplezal severne stene Turske gore, Rinke in Skute, greben Rinka-Skuta, Brinškov kamin, Zeleniške Špice in Hudi prask.

V Julijskih Alpah je plezal Hornovo smer v sev. steni Jalovca, sev. stene Razorja, Prisojnika in Škrlatice, greben Dovški križ-Škrlatica, kar vse so bili za takratne čase omembe vredni podvigi, saj je bila oprema še zelo pomanjkljiva, da ne omenjamo, kako skromna so bila v te namene prihranjena materialna sredstva.

Poleg letne je gojil Slavko Prevec tudi zimsko alpinistiko in turno smučanje. Večkrat se je ob novem letu povzpел na vrh Triglava, preplezal je pozimi greben s Kotovega sedla na Jalovec in presmučal Julijce od Mojstrane do Vogla in od Savice do Krna. Bil je aktiven član GRS in je kot medicinec in kasneje zdravnik-plezalec sodeloval pri reševalnih akcijah za Topolovcem, dr. Jugom, Habetom, Brandtom, Bračičem, M. Šoštaričevu v sev. triglavski steni pa tudi pri reševalnih odpravah v drugih predelih naših gora.

V zamejstvu je med prvimi gorskimi skupinami obiskal Visoke Ture in se v spremstvu N. Rebek in S. Hudnika povzpел na Hochalm spitze, Ankogel, Sonnblick in nekajkrat na Grossglockner.

Nov gorski svet se je odprl Slavku Prevcu, ko je nadaljeval svoje medicinske študije v Innsbrucku. Tu je v družbi z Vladimirjem Milavcem, Bogdanom Brecljem in Vladimirjem Kajzeljem prebil sleherni prost dan v gorah in v letih 1926 do 1929 iz tega gorskega središča obiskal številne vrhove v Karwendelu, v Stubaiskih, v Zillertalskih in Ötztalskih Alpah, presmučal klasične smuške proge na Arlbergu in Zugspitze in se pozimi povzpел na zasneženi Winnerbacher, Weisser Kogel, na ledeni Zuckerhüttel in končno Tribulaun, ki mu Tirolici s tolikim ponosom pravijo »Matterhorn Stubaiskih Alp«. Bližnje prijazno tirolsko mestece Kufstein je bilo izhodišče za pogorje Wilder Kaiser – visoko šolo takratne plezalne umetnosti, v katerem je Prevec preplezal steni Ellmauer Halt in Totenkirchl. Pravzaprav pa je to bila le priprava, takorekoč zadnja preizkušnja za nekaj večjega, težjega, za nekaj, po čemer je hrepenelo srce vsakega mladega plezalca... in seveda tudi najino.

Bila je dolgoletna tiha želja, ki se je tedaj ob koncu študija vendarle bližala uresničitvi. Tiha želja so bili namreč Dolomiti, izpolnitev pa je bila mnogo bližja zato, ker

smo jih lahko obiskali na poti domov, če smo izbrali pot preko Brennerja in Južne Tirolske.

Nepopisno lepo je bilo poletje 1929, ko sva krenila na pot z absolutorijem v enem in s Hochtouristom v drugem žepu in se nama je pridružila najina zvesta spremljevalka, izkušena alpinistka in pozneje življenjska družica Nevina Rebek.

Iz Bozena smo prve dni krenili v Rosengarten in plezali Grasleitenturn, v Vioioletih Winklerturn in nato vstopili v južno steno Marmolate (3309 m). Od vstopa vodi ca. 150 m sistem kaminov do 1. terase. Tu je vrh sprožila kamen, ki je zadel Prevca v glava in ga ranil do kosti. Močno in dolgo je krvavel, preden sem prišel do njega in mu zevajočo rano zasilno obvezal. Niti za trenutek ni zgubil zavesti niti svoje hladnokrvnosti, vendar na nadaljevanje ture ni bilo misliti. Ko smo se nepričakovano zopet pojavili na pragu kočice Contrinhaus, je oskrbnica malone omedlela, nato pa vzkliknila: »Poveretti fanciulli.« Nisva ji zamerila, da je absolventa medicine ogovorila z »ubogi otročiči« in tudi se ji nismo več čudili, da je skoraj omedlela, čim sva se zagledala v zrcalu vsa okrvavljena – kajti po materinsko nas je oprala in oskrbela. – V Cortini d'Ampezzo je prijazen zdravnik Prevcu rano zažil, ugotovil dokajšnjo izgubo krvi in svetoval, da se po najkrajši poti vrnemo domov. Potrji smo zapuščali ordinacijo v prepričanju, da je srečnih dni v Dolomitih konec in da je povratek domov edina pametna rešitev. Prevec pa ni bil teh misli. Ko se je odžejal z limonado in čajji, naju je prepričal, da lahko pride zlahka do kočice »Tri Zinne«. Da bi te slavne stene videl, če mu že ni dano, da bi jih plezal. Z Nevino sva pristala na kompromis in niti slutila nisva, da bo temu sledil še drugi, težji in usodnejši.

V kočici smo na skupnih ležiščih kar udobno zaspali. Zdelo se mi je, da sem pravkar zatisnil oči, ko me Prevec zbudi, češ da je čas za odhod. Brez pomisleka se oblečem in stopim v jasno noč, ko so se vrhovi pričeli komaj svitati. Šele sedaj se zdramim in spregledam položaj, hkrati pa sem že uvidel, da niti Nevina niti jaz ne bova odvrnila Prevca od njegove odločitve: Hotel je, da greva na M. Zinno, ki je bila v našem prvotnem načrtu.

Brez vsakih težav, čeprav z moje strani ne brez skrbi in tudi ne brez težke vesti sva preplezala zapadno steno Male Zinne. Odleglo mi je, ko sva bila na vrhu in je Prevec ves žarel od sreče. Toliko let hrepenenja, pa naj bi se bil tik pred ciljem umaknil! Prav nič me ni več skrbel povratek, ko sem ga gledal tako razpoloženega in v tako odlični formi.

Zgodilo se je komaj uro za tem. Iznenada zagledam Prevca, kako omahne kakih 10 m pod menoj in kako pada. Na srečo je bil Szigmondijev kamin že za nama, imel sem dobro stojišče in vrh vpeto v vponki na dobrem klinu, tako da je bilo varovanje povsem zanesljivo. Žal pa je imel Prevec v trenutku padca nekaj vrvi v zankah in zato padca kakih 8 m nisem mogel preprečiti. Po vrvi sem se spustil do njega in ga pričel pregledovati. S tem sem si sam nekoliko opomogel od napora in strahu. Ležal je na ozki polici v globoki nezavesti, iz rane nad levim ušesom je krvavel, vendar je dihal enakomerno in tudi pulz je bil primeren, lobanja nepoškodovana, zlomljena pa je bila leva ključnica. Polagoma je prihajal k zavesti in se spominjal: Pri plezanju navzdol se mu je zameglilo pred očmi, omedlel je, omahnil s police – na vso srečo že v lažjem svetu.

Kot nalošč tisti dan ni bilo ne v steni ne v bližini žive duše, da bi nama pomagala in tako sva morala sestopati sama. Odrezati sem moral nekaj metrov vrvi, da sem mu levo roko čvrsto privezal ob prsni koš in tako olajšal bolečine pri spuščanju po vrvi navzdol, med tem ko se je sam z desnico odrival od stene. Šlo je počasi, od klina do klina, in dan se je že nagibal, ko sva izstopila. Počasi sva se pomikala proti Misurini, ko nama je prišla nasproti Nevina. Več kot vse besede je povedal stisk ožuljenih rok in pozabljene so bile vse težave in neprilike, v spominu pa je ostalo znova doživeto spoznanje lepot in vrednot življenja.

Epilog

Zlom leve ključnice se je Prevcu – očitno med spuščanjem po vrvi tako idealno uravnal, da ga je bilo po prihodu v Ljubljano komaj možno otipati, na zunaj pa niti opaziti. Ko se naslednjega dne oglasim pri njemu, da ga odpeljem v bolnico na dokončno oskrbo, presenečen opazim, da mu štrle zlomljene kosti leve ključnice natanko tako kot na polici v steni Zinne. Ponoči je sanjal, da v steni pada, v resnici pa je padel s postelje in kostni delci so se zopet razmaknili. Vsi poznejši poskusi repozicije niso uspeli, fragmenti so se v tem položaju zarastli, leva rama je ostala krajša in imel je vedno težave pri nošnji nahrbtnika.

Po osvoboditvi je bil odkrit partizanski grob pri Sv. Vidu nad Cerknico, v katerem je ležalo 8 padlih partizanov. Identifikacijo padlega dr. Slavka Prevca je omogočila prav njegova napačno zarastla in skrajšana leva ključnica – spomin na vročo željo davnih dni, na Dolomite.

82 UR

STANE BELAK-SRAUF

ve zimi sta zvodneli ob velikih željah, ostalo pa je le pri enem, zelo resnem poizkusu. Vendar se je stena tako ostra postavila v bran, da sva z Marjanom obrnila že kar v prvem raztežaju. Že dolgo sva imela na muhi dva cilja in težko se je bilo odločiti, kateri je pomembnejši. »Velike oči«, bi se lahko reklo. Ko sva potem po treh dneh poklapana urejala opremo v Tamarju in zrla nazaj v zameteno Travnikovo zajedo, sva oba vedela, da sva zapravila lepo priložnost v Martuljku. Tam so bile ta čas nedvomno boljše razmere. Da bi bila mera polna, se mi je potem na povratku v Mojstrani prirežala nasproti velika truma zapečenih turnih smučarjev. Z ribiškiimi merili so mi ponazarjali fantastično smučarijo čez Hribarice v Krmo. Še en razlog več, da sem se potem ob naslednjih vikendih s podvojeno vneto podil s smučmi po gorah in skušal pozabiti obupno zaledeneli vstopni raztežaj v zajedi. Tudi zima je jemala slovo, pa sem moral hačes nočes zimske načrte prestaviti.

Tudi naslednja zima je minila brez tiste tako pričakovane sreče po velikem vzponu. Krivdo sem valil na pravkar minulo Himalajo in dopovedoval sem si, da sem za prvo silo izkusil kar dovolj mraza in viharjev. Nekaj krivde sem lahko pripisal tudi težavam s soplezalcem, vendar na tihem je gladal črv. »Vsak izgovor je dober...« Ko pa se je tako težko odločiti za ekstremno zimsko plezanje, zlasti še, če veš, kaj vse te doleti v težkih smereh pozimi. Za steklenicami piva v dolini dobivajo veliki načrti že prav rakasto bohotnost. Vsa zagnanost pa se razblini najkasneje takrat, ko se ti prvič zanohta in ugotavljaš, da za en raztežaj potrebuješ cele ure, medtem ko ga poleti mineš za šalo.

Lekcija iz Tamarja še ni zbledela pa sva se z Marjanom končno le odločila za en sam cilj, ki sva mu nato posvetila vso pozornost. Veljala naj bi drzni Sinkovi smeri v Frdamanih policah. Koliko načrtov, tuhtanj in želja se je utapljalo ob steni, ki sem si jo postavil za cilj. Pa pikra zbadanja! »Šrauf se seli, je že nesel kredenco pod steno.« In spiski opremel Čemu je vse to sploh potrebno?

Zame je vsa ta spremna dejavnost sila važna in obenem zavarovalna polica, da bo stvar vsaj z moje strani opravljena dostojno.

Tudi to zimo ni šlo drugače, čeprav se je zima najavljala sila pohlevno. Sklenil sem končati zadevo. Ko sem že nič kolikokrat pretuhtal vse v zvezi z veliko pustolovščino, sem zadnje dni koledarske jeseni odnesel zajetno krošnja kovačije in hrane Pod srce. Da bi ubranil svoj plezalski zaklad raznim gorskim roparjem, sem dragoceno in skrbno izbrano kovačijo zakopal v pesek pri še nedograjenem bivaku. Vreča izbrane hrane je našla svoj prostor na vrhu velikega valuna v gozdu. Sam sebi sem se zdel kot lakomen denarnik, ki ne zaupa niti lastni senci. Toda časi so čudni in zmikavti so se pojavili celo med bratovščino vertikalnega športa.

Ves preostali čas dneva sem nato posvetil steni, ki je bila že vsa bela in še najbolj podobna smučišču. Dolgo sva si nemo stala nasproti. V sosedstvu z mogočno Špikovo piramido so Frdamane police navidez potisnjene v stran. Veščemu očesu pa je kmalu jasno, da je to le prevara. Prav gotovo Špikova stena do višine Dibonove police izurjenemu plezalcu ne predstavlja niti pozimi prehudih zaprek. Zato pa Frdamane police od vstopa do vrha ne popuste prav nič in relativna višina težav v Šinkovi je večja kot v Špikovi steni. S tem je razumljivo tudi dejstvo, da beleži Šinkova smer v vsej svoji štiridesetletni zgodovini komaj kaj več kot bornih deset ponovitev.

Kljub zbledelemu spominu na tisto jesensko plezanje po burni fantovščini sem za ta dan videl dovolj. Z modrikasto se lesketajočimi stenami v nastopajočem pozno-jesenskem večeru sem se razšel kot prijatelj. Prepričan sem, da se mora plezalec nekako čustveno navezati na steno in nič ponižujočega ni, če pride k njej večkrat na »poizvedovanje«. Samotno je šumelo suho listje pod nogami in se mešalo s pišem večernega vetra v ogolelem bukovju, ko sem drvel v Martuljek. Tam zgoraj sem pustil Trnuljčico. Budif jo bom šel, ko bo nastopila trda gorska zima.

Toda zgodilo se je kot že mnogokrat. Zamudil sem prve zimske dneve, ko so razmere v stenah dopuščale mnogo možnosti. Megleni dolinski kotli z zadušljivim zrakom so postavili varljiv zid pred gorami, ki so se kot v posmeh nemalokrat kopale v soncu.

Potem je že drugič propadlo nameravano prečenje martuljskih grebenov. Lahko pa sem si ogledal svojo steno z razglednih prižnic Rušice in Rigljice. In ko smo zapuščali razgledni Špikov vrh, me je krepko trla slaba vest. Hodim kot mačka okoli vrele kaše. Brez olepšavanja bi lahko temu rekel strah. Vse skupaj je eno samo neskončno pogajanje med človekom in goro. Tisti večer sem vedel, da bi moral biti tam, sredi stebra v Šinkovi in vsa nadaljna zima bi bila le še pohajkovanje.

Potem je nebo poskrbelo za tehten izgovor in zasulo gore z metri kadečega se pršiča. Bilo je pravo olajšanje – v takem se res ne da. In kot bi trenil, se je pričela zima nagibati v pomlad. Pričela se me je lotevati tista značilna mrzlica uhajajočega časa. Stene pa niso dajale nobenega upanja.

13. marec. Z Marjanom sva postavljena pred dejstvo. Ali vstopiva v steno in sprejmeva nase vse, kar lahko pričakujeva v takem, ali pa si priznava, da sva za to zimo oplela. Dilema je bila težka, zmagala pa je sla po pustolovščini. Zvečer 14. marca sva se podila v Martuljek, trdno odločena preplezati najino steno, četudi za ceno 5. Himalaje, ki je bila takorekoč pred vrati...

Prvi dan velikih planiških poletov nama bi kmalu onemogočil nepogrešljivo radijsko zvezo. Končno sva s pomočjo Omanovega Toneta le iztaknila komaj še uporaben par oddajnikov na kranjskogorski postaji milice. Še dogovor s Tonetom za zvezo in končno se zaženeva v gmajno za cesto.

Hrum nepretrgane kolone vozil, ki se vale v dolino skakalnic, kmalu preglesi šumenje Martuljskega potoka. Ženeva se kot na veliki dirki. Trden sren drži vse do ocepja k lovski koči, potem pa se prične grdo predirati. Kmalu ríjeva po skorjastem snegu čez kolena in širokogrudno razsipava s kalorijami. Takole gaženje se lahko zavleče cele ure in nama požre visokoteleče načrte današnjega dne. Tedaj še nisva slutila, kako grdo sva se uštela. Načrt prvega dne naj bi izpolnila s tem, da bi odnesla vso opremo pod veliki previs v odlomu grape ali z drugimi besedami, poleg vsega sva do večera nameravala preplezati še pet raztežajev.

Iz gozda zavijeva v hudourniško strugo, misleč, da bo tamkaj sneg boljši. Pobožne želje! Izmenoma rjjeva v celem kar naravnost gor v sive sence Špika in Frdamanih polic. Vsak po 300 korakov izmenoma. Znoj naju zaliva, Ÿudi prijazno sonce v mreži bukovega gozda ga ne more osušiti. Daleč dol v dolino je postavila stena svojo prvo obrambno črto. Zdaj naju to še zabava. Obema prekipevajo moči.

Končno! Prijazna bajta v tihem gozdu, ki jo preplavljajo slapovi sončne luči. Tu sva na meji modrikastih senc, tiste neskončno lepe gorske skupine, ki prevzame še tako zakrknjeno in stehnizirano dušo. V globok sneg je zakopan tihi gozd, že dolgo ni bilo tu nikogar.

Spraviva se h kuhi kar med kupi desak v zasilno zaprti kočici. Kmalu ugotoviva, da imava hrane, zlasti tiste, ki jo štejeva za napoto, na pretek. Veselo jo meljeva, saj veva, da v prihodnjih dneh kaj več kot na eno juhico dnevno ne moreva računati. Potem se pričneva tehtno pripravljati na veliki dogodek.

Razmere v steni naju še zdaleč ne navdušujejo. Le vremenski obeti so kar najboljši. Zbledeli spomin na tisti vzpon pred leti še odkriva strmino stene in težko razumem bele pasove na mestih, kjer vem, da je treba trdo plezati. Še vedno pa upam, da to le ni tisto, kar poznam iz svojih najtežjih zimskih doživetij.

Oprema in hrana od jeseni naju je pričakala nedotaknjena. Preudarno odbirava vse, kar bi po nepotrebnem obremenjevalo najina nahrbtnika. Vseeno se vidno redita in na koncu postaneva nesrečna lastnika vsak svoje zajetne kredence.

Ko danes razmišljam o tem vzponu, bi lahko vse dejanje in nehanje razdelil na dva dela, dva enako pomembna in vredna spomina. Razvlačene, slovesne in malce tesnobene priprave in vzpon sam, ki zaposli tako temeljito, da ne utegneš misliti na ničesar drugega kot na raztežaj, s katerim se ubadaš. Oboje se dopolnjuje in ustvari na koncu tisto veličastno celoto, ki neizbežno potegne v nove pustolovščine.

Končno sva nared. Pravkar se pričanja tisti drugi del zgodbe.

Sonce se je pomaknilo za mogočno Špikovo ostrico in nenadoma je vse hudirjevo drugače. Hladna senca vidno srka vso tisto odvišno energijo, s katero sva malo prej še razsipala. Najina sled drži naravnost k steni. Vsaj sneg v zadnjih strminah ni zatajil in ob treh popoldne odloživa najini kredenci na rob snežne ustnice pod steno. Neskončno majhna sva spriča previsov, ki se sklanjajo nad nama. In prvi pokopani upi! Sneg, ki naj bi pomenil zasnežene police v steni, so v resnici velikanske opasti nalepljene v previse. Kopni deli stene so le gladke žmule. Stena pa se pne hladna kot sfinga nad nama. Sem in tja se nekje zgoraj zruši opast in slapič nadležnega drobirja se vsuje čez plošče. Čas beži...

Izgovorim si prvi raztežaj še vedno v upanju, da ga bom zdelal kar na vrat na nos. Pa srečno, Marjan!

Zlezem prek votlega snežnega nanosa do zaledenole zajede s pravim elanom naivneža. Toda prijem za skalo me nemudoma spravi na trdna tla. Že iščem novih možnosti v levo. Potem odkopavam stope in oprimke, kot bi šlo za dobro plačano delo. Po polurnem praskanju je učinek prav beden. Le kam beži čas? Sonce se že poslavlja z južne stene Rušice. Počasi dojemam položaj. Doživela bova težave, ki bodo opravičile tudi ime gore, v katero sva se zagnala.

Potem se me loteva malodušje. Cele pol nadaljnje ure se mučim v čudnem previsnem svetu, kjer le star in zarjavel klin priča, da tu res teče prava smer. Razpoke za klin enostavno ni mogoče odkriti. Tistih deset metrov čez previs in nad njim je treba izplezati prosto. Le stežka zberem toliko poguma. Čeprav vem, da bi v najslabšem primeru pristal v snegu pod steno, bi bil to moralni poraz in odšla bi lahko le še nazaj. Ko sem prišel čez, sem bil kakor velika zdelana riba po težkem boju. Še 10-metrsko zajedico, ki drži na polico, moram zmagati pa bo konec poučnega raztežaja. Toda na polici visi zajetna snežna streha kot pravi bavbav. Tresoč si čistim oprimke meter za metrom. Premalo sta le dve raki in nogi. V klinu počivam kot obešena salama. In to naj bi bil vstopni raztežaj! Mineva tretja ura. Počasino! Izplezati na polico pomeni spustiti si za vrat kupe ledene sipe, ves čas v strahu, da se vsa

stvar ne bo podrla. Poleti sva za ta isti raztežaj porabila slabe četrte ure. Z grenkobo gledam navzgor na odlom v grapi, kamor sva nameravala odnesti nahrbtnika. Potrebnovala bi ves dan trdega dela!

Končno se le splazim na polico in z muko zabijem klin. Marjan, ki je spodaj že »skoraj primrznil«, se bo nazadnje le ogrel. Zdi se mi, da bi krepko premislil, ko bi bil vedel, da bo moral čakati debele tri ure.

Očiščena stena kaže seveda bolj dobrodušno podobo in Marjan to s pridom izkoristi. Mrak se počasi krade iz dolin, reka avtomobilov v dolini teče v nasprotno smer. V naslednjem raztežaju Marjan kot balerina zdeluje prečnico v črni plošči. Stopi in oprimki so le simbolični. Poletna ocena V+ pa je tolažba, da počasnemu napredovanju le ni vzrok slaba forma. Dan končujeva v ledišču na koncu dvajset-metrške prečnice. Potem se ob pritrjenih vrhov spustiva pod steno. Dva veličastna snežna zastora zagrneta steno, ki se vse bolj pogreza v temo.

Sproščeno se zapodiva v brezoblični snežni temini k bivaku. To bo najina zadnja »noč udobja«. Ob uri dogovorjeni za zvezo napeto prislušujem medlemu hreščanju v sprejemniku, dokler le ne ujamem šepetajočih glasov, ki se ponavljajo. »Stane, javi se – sprejem!« Tone naju ne sliši in z gnevom pošljeva k vragu pridobitev tehnike. To utegne imeti hude posledice. Potem se spraviva k počitku, ki prinese globok in in pomirjajoč spanec.

Drugi dan sva imela že na začetku dve uri zamude. Ko se ženeva nazaj v steno, pobereva prejšnjo noč izgubljene rokavice, potem pa kar na »horuk« zlezava ob vrhov tistih 40, včeraj tako težko pridobljenih metrov. Toplo sonce, ki preplavlja sosednje ostenje Rušice, pričara tudi v najino sicer mračno steno vedro razpoloženje. Marjanova naloga je, da konča včeraj začetni raztežaj. Tam, kjer se konča zadnja stopinja, se zopet strnejo težave. Treba je obiti previsen pomol, ki poleti s svojo zagruščeno polico omogoča kar uporaben prehod. Ker pa smo sredi gorske zime, Marjan prevzame zamudno vlogo kopača. Igra, v kateri čas ne igra velike vloge, se ponavlja. Medtem ko prijatelj lovi ravnotežje na poledenelih stopih in se prek mere segreva, sam počasi drevnim na stojišču. Minute postajajo neskončne.

Mrzel krivec, ki je pričel poditi neprijazne ribaste oblake čez Karavanke, ima na grebenu veliko moč. Vse pogosteje se vsipljejo zavese snega čez plošče, najdejo vsako paro in naganjajo kurjo polt po hrbljišču. Končno se vrh izteče na mestu, ki oznanja veliko dela. Vse je zabetonirano pod skorjo snega in požleda. Neznansko naglo mineva čas, toda stojiščni klin zaman išče primerno razpoko. Potem celo Marjan prekipi in začena z govornimi vajami. Skoraj že dvomim v najin uspeh. Prijatelj z obupanim glasom ugotavlja, da bo moral vrtati. To je zanj že poraz, čeprav predstavlja svedovec res edino možnost za zavarovanje stojišča. Po steni zadone enakomerni udarci, ki po petnajstih minutah rode spodobno luknjo za klin. Se tlesk vponke, potem pa sledi prizor, ki bi se mu kdaj drugič od srca nasmejaj, to pot pa mi vzbuja nelagodno občutke. Prijatelj kot koklja počene na klin, kar je tudi znamenje, da je zanj zadeva končana. Potem mu sledim.

Drugemu je na očiščenih mestih lažje in potrudim se, da časovni primanjkljaj vsaj malo ublažim. Navzgor raje ne pogledam, kajti slutim, da ne bova prikrajšana za prav nobeno presenečenje, s katerimi razpolaga stena.

Neudobno in predvsem nevarno čepišče skušam čimprej zapustiti. Z olajšanjem treščim tovorni nahrbtnik na tla, potem pa se previdno ozrem navzgor. Tretji raztežaj, ki je pred nama, bo prava kombinacija prejšnjih dveh. Poleti bi lahko uporabila 15-metrsko zajedo v odlomu, danes pa je vsa stvar zalita z ledom. Vse okrog v previsih vise zajetne snežne ogrlice vsem težnostnim zakonom navkljub. Nekatere vsebujejo za cel kamion mrzlega tovora. Dovolj vsega, da naju zbršije v vzočje. Ždiva v čudni zagati. Desno ob zajedi se košati žmulast previs, kjer poleti niti po naključju ne bi poizkušal. Toda v sili hudič muhe žre, sedaj bo to edina možnost. Počasi odtelovadam navzgor, v podzavesti pa mi ostaja varovališče, ki ga raje ne pogledam več. Pod previsom se ponovi postopek z opastjo, ki pa je na srečo

manjša sestra stvarov, ki vise vse naokoli. Sprejmejo me suhi šopi trave, za katere zabijem aluminijast profil.

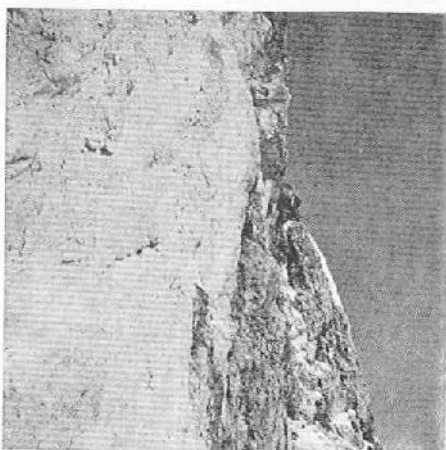
Z njim varam sebe in steno. Zato mora naglo v skalo še eden. Toda zaman pričakujem tisti odrešilni zven. Namesto tega počí skala in stubaiski CRW postane nepomemben kos železa. Ker je zmrznjena ruša še vedno boljša kot nič, jo okrasim s še enim nožcem in lepo rdečo pentljo. Vsaj za dekoracijo je poskrbljeno.

Da bom prišel do poševne počí v žmuli, bo treba pač tvegati. Povsod nad mano se blešči vodni led in pogum se umika trezni presoji. Naprej ali nazaj? Potem se previdno plazim po primrznjeni ruši in rotim tiste tri kline – kričeče primerke slabo zabitih klinov. Kdo bi se v takem držal vseh pravil varnosti? Razmere jih dopuščajo bore malo. Dvakrat grem tresoč nazaj. Vse kaže, da bova zavrnjena. In tu se mi nenadoma ponudi priložnost, ki vzbuja že malce praznoverja. V žmuli, ki je popolnoma nerazčlenjena, odkrijem luknjico pomerjeno za svedrovec. Priložnost pograbim z obema rokama in že tiči v njej klin, zabít sicer z dvema udarcema, je pa še vseeno mnogo boljši kot »šivalni stroj«, ki že deluje v nogah. Še streme in že sem meter višje. Hip za tem odžvenketa spodnji klin iz ležišča in takoj za njim naslednji. Zajame me val vročine, ko se premakne tudi tisti, v katerem stojim z vso težo. Mrzlično skušam zabiti, trikrat poizkušam, pa nimam sreče. Potem pošljem k vragu še sveder, ki se je spustil na vrvice in cingljajoč izginil v globino. In tako sva ob edino moralno oporo! Potem le zatolčem v zaledenelo špranjo klin, ki obeta nekaj trdnosti. Še vponko, vrv – in povrne se mi duševni mir. Ko premeščam streme, popusti tudi svedrovec v tisti luknjici in vzdušje se ponovi. Slabe šale, ki jih običajno ne zbijam. Udarec ga spravi nazaj v luknjo, toda njegova izdajalska narava je bila odkrita. V travnato razpoko, ki kaže pot iz zagate, zabijem še en dolg, to pot uporaben klin. Prvi po 25 metrih.

Do snežnega jezika v kaminu me loči še slabih deset metrov poledenelega sveta. Zaman klešem stope v tanki led nad sabo. Tu bo treba pač hazardirati, in to na kronometer. Zatulim nekaj povelj Marjanu, ki spodaj brez besed varuje. Obupno pograbim za dva miniaturna oprimka in se potegnem kvišku. Za noge nimam nobene opore. Za preprijem bo treba naglo ukrepati. Dva bliskovita udarca odkrijeta uporaben oprimek. Naglo ga pograbim in imam veliko sreče, držal je. Tisti sneg v zajedi gledam kot obljubljeni deželo. Še vedno nimam ničesar za noge. Koliko lahko doživi človek na borih 25 metrih! Moram se izmazati. Z nekaj nerodnimi udarci pričaram dvoje zarezic v ledu, v njih najdejo podplati nekaj opore. Drobnó špranjico odkrijem pod prozornim ledom, komaj zaznavna je. Specialni listnati klin trde kovine, prej bi mu rekel žiletka, se jadrno zagrizne vanjo. Slavospev tehniki, do rešilnega snega imam le še nekaj korakov. Hazarderski premiki me končno pripeljejo do mesta, kjer lahko prvič udarim stopinjo. Igra je dobljena. Zatulim, da zadoni po ostenjih. Potem mine pol ure, da odkopljem maso snega v zajedi in uredim stojišče. Marjan mi previdno sledi z velikanskim nahrbtnikom, ki ga vselej tovari drugi v navezi. Ti prvi raztežaji so nama povsem porušili predstave o razmerah v steni. Še v bivaku sva menila, da imava to pot s seboj pravi potujoči supermarket. Sedaj veva, da bo vsega prej premalo kot preveč.

Ko se pojavi rdeča prijateljeva čelada nad žmulo, se je tudi dan nagnil že krepko čez poldan. Do velikega previsa imava le še enourno dolžino. Čas naju priganja, kaj lahko se zgodi, da bova nočila po netopirsko.

Sence martuljških gora se naglo daljšajo v dolino. Večerni sončni žarki se poigravajo na vrhovih Rušice in Rigljice. Marjan izgine za snežnim pomolom, vrv teče prav vzdobudno. Kmalu pa se ustavi in igra se ponovi. Med sunkovitimi nihaji minevajo obdobja, nemi dokaz težav. Nestrpno vprašujem in pri tem pozabljam, da sedaj sam prevzemam vlogo čakanja in negotovosti. Poslušam klepanje kladiva nekje za robovi, stiskam glavo med ramena, da bi se ubranil sipastim tokovom snega in skušam ugotoviti, koliko snežnih balkonov bo moral prijatelj še spodbiti v globino, da bo dosegel stojišče. Tam zgoraj se bo odločila tudi prva nočitev v steni.

Slika je le bled odsev dejanskih razmer

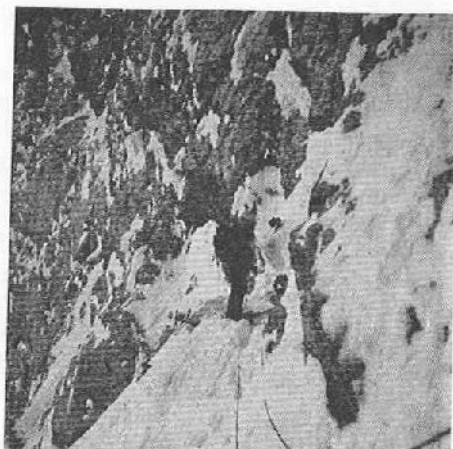

Foto Stane Belak

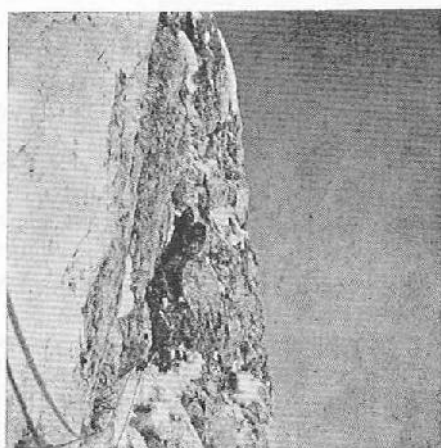
Poslednji žarki se pasejo na grebenih Karavank, ko zadoni Marjanov zmago slavni klic. Počasi polze zadnje zanke vrvi pri nogah. Naložim si nahrbtnik in z dvema udarcema izbijem oba klina. V takem še tako dobra šala nima veljave. S prvim mrakom zlezem k prijatelju, ki varuje za preperelo rumeno skalo pod odlomom. Tudi ta raztežaj nama ni prizanesel.

Domala navpičen je sneg na polici, pribežališču za čez noč. Kamor sunem z ratiščem lednega kladiva, naletim na skalo. Prav na koncu razsežne police, tam kjer se izteka sistem kaminov, odkrijeva primerno mesto. Izkopljeva udobno polico v zbilni sneg in upava, da nama bo gora to noč prizanesla z morebitnimi izstrelki. Potem zlezeva v spalni vreči in se pričneva ukvarjati z radijskim oddajnikom. To pot imava srečo.

Danes je pri sprejemniku Tončkova boljša polovica. Javlja nekakšno otoplitev, čemur pa na srečo ne posvečava prevelikih skrbi. Na srečo! Sicer bi ne bila tako mirna. Potem še nekaj časa slediva vse redkejšim avtomobilskim žarometom, ki strižejo po dolini. Pritajeno škrabljanje ledenih zrc z višine je motilo tihoto gorske noči. To noč se nisva imela nad čim pritoževati.

Minila je že prva sivina zimskega jutra. Zaležala sva! Severnik je podil ponjave temnih oblakov, vendar se je smer vetra vidno obračala. Vreme je šlo počasi h kraju. Vse čašči podori opasti so oznanjali, da je v zgornjih delih stene že sonce. Nerada zapuščava udobno polico.

Čaka naju izredno izpostavljen raztežaj, ki naju bo pripeljal v grapo, od tam pa desno v osrednji steber desnega vrha. Visok dan je že, ko sva končno le nared. Narobe je le to, da me čaka že za zajtrk teh odurnih navpičnih 30 m. Kolikor vidim s stojišča, je ves raztežaj zamešan s snegom, čeprav je poleti prav to najbolj zračno mesto v steni. Počasi prečim v zajedo, ki jo zapira »snežna rolada«. Medtem sonce vztrajno polzi navzdol po steni in z vseh strani se vsipljejo vodenosnežni slapovi. In zajeda je prav v toku plaznice v veliki grapi, ki se začinja nad nama. Potem se znajdeva v soncu. Požledenele plati se prično solziti. Oblačila pohlepno vpijajo vsipajoči se sneg. V veličastnem loku bruhne čez previs prvi plaz. Kot bela reka se odraža na modrem nebu. Marjan pridno fotografira, medtem ko se sam skušam obdržati v tem vlažnem žlamborju. Nikjer ni moč zabiti klina. Kako drugače je tu poleti, ko nekaj klinov olajša vzpon! Danes ni tu ničesar, le visoko zgoraj v previsu se košati star klin. Zajeda pa je zamešana s previsno snežno zagato, ki so jo ustvarili pritiski plazov.

Dva dia zapisa iz stene

Foto Stano Belak

Po centimetrih se goljufam kvišku. Marjan pravi, da so enkratno čudoviti pogledi. Sam sem prav nasprotnega mnenja. Namakam se v curku vodenedega snega, ki ledenomrznel polzi po hrbtu, voda pa se zbira v čevljih. Pomikam se v razkoraku. Za mano so že trije standardno slabi klini. Vse uporabne razpoke so pod snegom. Snežna tvorba, ki brani prehod, tehta nekaj ton. Silno previdno jo obremenjujem. Spet bruhne sneg čez previs in me zasipa. Najraje bi izpustil spolzke oprimke in odjadral s snegom v globino. Namočil sem se do poslednjega vlakna.

Čutil sem, kako se mi je izmuznila ura z zapestja, zazvenela na skali in izginila v globino. Dobra, stara, potapljaška zadeva. Drag spomin mi je bila na drugo hindukuško odpravo, izguba me je hudo potrla.

Toda v naslednjem trenutku imam spet polne roke dela sam s sabo. Zopet je plaz nad mano. Zadnji meter se prebijem do klina, ki me pričaka tako razmajan, da ni za rabo. Z muko zabijem dva nova že v sam rob žleba, ki neutrudno bruha snežno brozgo.

Sonce neverjetno miroljubno ožarja skalovje, v katerem se odigrava bitka za obstanek. Večkrat skušam pogledati čez rob, pa me zamolčko šumenje plazu spravi nazaj. Razmočeni sneg sproti zasipava očiščene oprimke. Celo uro visim na mestu brez upanja na uspeh.

Potem zagrnejo sonce oblaki in počasi se umiri tudi tok snega v previsu. Zdaj mi uspe prvič pogledati čez previs. Tam se pričinja odurno vlažna grapa, vendar je svet tam zgoraj bolj človeški. Vrvi me kot težka mora vlečejo v globino. Napile so se vode, ki se cedi po zajedi. Naberem si nekaj zank za trenutke, ko bom garal v previsu. Počakam naslednjo pošiljko snega, potem ne kaže več odlašati. Po drobnih zaledenelih oprimkih se vzpenjam kvišku. Že sem do pasu čez previs. V vlažni in črni grapi se prav tedaj utrga ena od številnih opasti, ki jih odjuga ruši v globino. Če nemudoma ne zlezem čez, potem tudi kasneje ne bom. Prav veliko časa mi ne ostaja, ruševine me bodo zdaj zdaj dosegle. Slepo zamahnem z lednim kladivom. Oklo zagrabi. Še nekaj obupnih gibov in dosežem stop. Kot konj vlečem vrvi, ki so kot primrznjene za robom. Potem se – sam ne vem kako – pregoljufam čez požledenelo mesto v globlji sneg. Zagrebem v sneg in čakam in čakam, kar ima priti. Toda namesto plazu prižubori po grapi tok gnilega snega in vode. Še enkrat imam srečo! Tehle nekaj zadnjih metrov pač ne morem pripisovati svojim plezalskim veščinam.

Potem se zaženem do prvih skal in zatolčem dva solidna klina v zlizano skalovje. Za nama je prvi del stene in povratek s tega mesta bi bil že zelo otežkočen.

Na slabo zaščitenem mestu varujem Marjana. Teško se sporazumevava, vrvi ne tečejo. Čeprav ni več sonca, postaja vse topleje. Povsod se sceja voda, opasti odpadajo kot zrelo sadje v vetru.

Iz dremotnega povzemanja vrvi in prisluškovanja prijateljevih povelj me zmoti zlovesče vršanje padajočega skalovja. Največji kos se raztrešči na pomolu v grapi in jo zasuje z drobirjem. Za skalami pride plaz. Marjana zaloti tik pod previsom. Besede, ki jih odnaša sneženi tok, so neponovljive. Z vsemi močmi držim vrvi, prijatelj pa se namaka kot ribiški plovec. Potem se prikaže od neugodja skremžen obraz. Nahrbtnik, ki jezdi prijatelja, je še najbolj podoben meduzi. Vsa oprema je namočena, o noči raje ne razmišljam. Vreme se vztrajno kvari in sosedna ostenja počasi požirajo megle.

Čimprej morava iz te grape, v katero prileti vse, kar se utrga na grebenu. Po žlebu, ki ga trga pas poledenelih skal, se umaknem v zavetje previsne žmule. Sneg vidno kopni, vse več je črnega spolzkega ledu. Z vseh strani se vsipajo plazovi. Hitiva proti veliki votlini, kjer upava na majhno zavetje. Menda bo višje zgoraj vsaj hladneje. Toda težaven svet ne dovoljuje naglice.

Prek previsne žmule teče gladka poč in odvaja vodo z zgornjih snežišč. Vrv ji je za vodilo. Marjan pleza v velikem stilu kar prosto, ker možnosti za zabijanje enostavno ni. Travne ruše na poličkah so spolzke, nobena stopinja ni varna. Do votline je še raztežaj navidez lažjega sveta. Povsod šume potoki. Voda. Sama voda.

Zdi se mi, da se je stena prelevila v neprijazno bljuvajočo pošast. Vse je zavito v meglo. Do kože premočena drgetava na stojščih. Prvi mora plezati s podvojeno previdnostjo. Ta dan nisva zabila niti enega klina res solidno. Kot po čarovniji se vsaka razpoka razleze, kot bi bila iz masla.

Raztežaj pod votlino je še poletni krušljiv. V odjugi, ki se je zgrnila nad naju, ni zanesljiv noben oprimek. Vzpon se vse bolj izprevrča v reševanje golega življenja. Resno razmišljava, če ne bi kazalo zagnati vso razmočeno spalno opremo pod steno. Nahrbtnik je postal peklensko težak. Prava tlaka.

Za ceno živčne plezarije v raztežaju, ki bi ga najraje označil za kamnolom, je dosegel Marjan votlino. Utvara o suhem prostorčku se v trenutku razblini. S stropa curkoma lije. Peklenskega samopremagovanja je treba, da zaplezaš v ledeno prho z mislijo, da boš tu nekje predrgetal neskončno ledeno noč. Malone bliskovito zlezem pod slapom okoli previsnega roba in potem zabijam varovalni klin pod navpično zajedo. Naglica ni dobra, šop klinov in vponk se mi izmuzne iz kaosa kovačije, ki visi na plezalnem pasu. Na srečo se večina ustavi na polički.

Potem zopet plezam nekje med nebom in zemljo, mojo telovadbo zagrinja megla. Le redko se toliko razblini, da se pokažejo globoko spodaj temne siluete drevja pod srcem. Zajeda je vse manj razčlenjena. Gladka plošča z drobnimi stopi je edini izhod. Spet pomaga iz zagate kot nož tenak specialni klin iz kromvanadijeve figure.

Na ostrem snežnem razu, kjer brije ledeni veter, moram varovati prijatelja, ki s tisto omaro na ramah ne bo imel lahkega dela. Kmalu drgetam kot šiba na vodi. Preklinjam vreme in svojo zagnanost, ki me je privedla v ta obupni položaj. Pomisliti ne smem na noč, ki se bliža z velikimi koraki. Kljub vsemu pa sva danes pridobila odločilno višino. Sedaj ne moreva več računati z umikom, zato se z vsakim naslednjim raztežajem spoprimeva silno samozavestno. Izhod je samo na vrhu stene.

S težavo pričakam Marjana, ki se pojavi iz meglene globine kot prikazen. Na stojšču se težko zamenjava. Sitna prečnica drži do strmelega snežišča, ki prekriva poletni prav idilično polico, polno planik. Le redke rušnate vejice gledajo iz snega v sosednih stenah Riglice divja veter z orkansko močjo. Sedaj razumeva divjo odjugo, ki je zajela gore. Naslednji udarec bo snežni metež. Morda je ta psihični pritisk še hujski kot težave, ki jim še lahko kljubujeva. Vrv naglo odteka za Marjanom, že ga požre megla.

Kot vsi raztežaji se tudi ta konča z glavnim problemom, kje zabiti varovalni klin. Snežišča se konča v črnih gladkih ploščah. Pol ure porabi prijatelj, da uredi stojišče. Z olajšanjem zapustim vetrovno stojišče. Toda s kredenco na ramah mi pripravi prečnica nekaj grenkih, dolgih trenutkov. V snegu se ženem navzgor, da vsaj malo ogrejem premrazeni trup. Le še eno uro dneva imava na voljo. V tej uri se mora odločiti usoda današnje noči. Nikjer namreč ne vidiva možnosti za primeren bivač. Odurne mokre plati s previsi na desni teko levo gor v meglo. Treba je izkoristiti dnevno luč do zadnjega. V tem zadnjem raztežaju ne štedim s klini. Celo nahrbtnik sem pustil na stojišču.

Tako gre mnogo hitreje proti skalnemu robu, za katerim slutim značilne kamine, ki drže na markantno snežno streho v zgornji polovici stene. V razmočenem in požledenelem skalovju imam dovolj opravka, da dosežem tisti kamin, ki je poleti pravo užitnaško plezanje. Ubogi Marjan z obema nahrbtnikoma! Skalovje v kaminu je vse ometano od plazov. Tu prav gotovo ni mesta za nočitev.

Pol raztežaja nad sabo opazim že v trdem mraku snežišče, ki bi nama moglo dati zavetje. Marjanu je na voljo le še prav malo časa, da izbije številne kline in z obema nahrbtnikoma doseže kamin. Z obema vrveva mu pomagam, kolikor morem. Pleza na vse kriplje, toda težnost ga neusmiljeno vleče iz stene. Teža na hrbtu lahko bistveno poveča in popestri težave. Dva varovalna klina omogočita, da lahko vsak trenutek učvrstim vrv. Ker nimava s seboj prižemk, si mora drugi nemalokrat pomagati z golimi rokami. Vse bližje slišim sopihanje. Takoj uzrem roke, ki hlastno grabijo čez previs in si oddahnem.

Kot hude sanje je minil drugi dan in naju pustil premočena in zdelana v neprijazni drči. Pripeta na mnogih klinih izkopljeva tesno snežno poličko, nato pa vneta loviva šume v radijskem sprejemniku. Končno zasllišiva zopet lina glas. Javlja enako slabo vreme za naslednji dan in morda tudi padavine. Nič veselega ne bova doživela. Rotiva nebo, da bi nama prizaneslo s snegom.

Počasi se cmarijo najini trije dnevni obroki. Modrujeva o vseh mogočih rečeh. Veva, da bo dolga noč, ena tistih, ki jih ne bova pozabila vse življenje. Koliko podobnih je že bilo? Noč z vršanjem vetra, neskončno samotna, naju je vsrkala vase. Prezebajoč preždiva v prlsnu pod skalo do jutranjega svita.

Trda od mraza in z brezčutnimi nogami sva ga pričakala. To jutro je bil pri sprejemniku Tone. Slabe novice o vremenu in dobre želje odnese signal v meglene gore. Tretji dan naju pričaka z navpičnim kaminom. Njegove stene so se prek noči odele z debelim požledom. Velika snežna zagozda na izstopu bo potrojila težave. Zopet nabaševa nahrbtnika. Le kako bova tako napoto privlekla čez steno?

Previdno se odpravi prijatelj v neprijazni preduh, ki naju je strašil celo ponoči. To ni več plezanje, temveč »reši se, kdor se more«. Vse dosegljive razpoke so bile neuporabne. Gora se je zaklela, da naju zavrne, midva pa, da ji zlozeva na teme. Ko zaslšim oddaljene Marjanove klice, komaj verjamem, da je kamin premagal. Prezebel se nerodno spravim v požledeneli preduh.

Nahrbtnik mi zagreni že prve metre, žge v ramena. Tri četrtine teže je gotovo vode. Pravi pekel se začne v previsnem delu. Nemočno visim na vrvi, ki se razteguje kot žvečilni gumi. Nikjer ni uporabne opore za roke. Le trenje še pomaga. Z močjo obupanca se zagozdim med stene in se kot črv plazim kvišku. Trije zmaličeni klini tiče v razpokah tako nesrečno, da je njihovo izbijanje pravo Sizifovo delo. Kolnem, rotim in prosim za poteg. Toda prijatelj mi ne more pomagati. Na kraju z močmi in jezen na ves svet se neugledno potegnem na rob v boljši svet. Najdelikatnejša poletna plezanja zvedenijo ob enem samem takem-le raztežaju.

Sva na mestu, ki ne dovoljuje nobenega spodrslijaja. Že lažja poškodba bi pomenila katastrofo. Tu nama ne more nihče pomagati.

Nad kaminom se svet položi in raztežaj navzgor seže grapa dobrega snega, zato pa je zaključek uničujoč. Zaprt kamin, ki mu tvori levo steno gladka požledenela

plošča, desno pa niz črnih enako požledenelih nosov, brani pristop na tako težko pričakovano snežno streho.

Počasi nama zmanjkuje kvalitetnih klinov. Železo je že vse zvito, nekaj klinov sva tudi izgubila. Za kamin izberem vse najboljšo, kar premoreva. Kmalu pa mi je jasno, da z vsem arzenalom ne bom imel kaj početi. Zaporo bo treba izdelati prosto. Po solidnem klinu v vznožju se le spravim med požledenele stene, ki me hočejo izpljuniti. Krčevito grabim za oprimki v notranjosti kamina, telo pa se zvija in peha navzgor. Obleka postaja vse bolj capasta. Z rokavov vise volnene štrene, ki so na srečo odlično torno sredstvo. Srce čutim nekje v glavi, ko se približam zadnjemu roglju. Na snežišču zatulim, nekaj stojiščnih klinov mi je vrnilo duševni mir.

Dosegla sva veliko strmo snežnino. Če bi snežilo, bi tu na naju prežala prava past. Upošteval sem krepko lekcijo s spodnjega kamina, zato sem na izstopu za Marjana obesil dvojno streme. Pozornost se mi je nemudoma obrestovala. Prijatelj je na vrat na nos zmagal težave. Z optimizmom se ozreva gor v strmi sneg, še se je videlo mesto, kjer se je utrgal plaz. Če kje bi tu lahko človek malodušno vzkliknil: »Pustite vsak up vi, ki vstopate...«

Na strehi naju sprejme sneg brez dna. Dva raztežaja rijeva navzgor v takšni strmini, da zaboli oko. Vedno mi bo ostalo uganka, kako lahko kljubujejo mase snega težnosti v tokem nagibu. Tako sva bila še enkrat razočarana tam, kjer sva pričakovala sprostitev. Spodnje skale stebra so se mi zdele kot obljubljena dežela in želel sem si le odrešilnega klina. Na neskončnem belem prtu, do prsi v snegu, sem se počutil skrajno bedno. In venomer si ponavljam: »To je moja zadnja neumnost v gorah!«

Pa je to res neumnost? Kdor zmaga brez boja, nima kaj povedati. Nič ni doživel. Saint Loup je nekje zapisal: »Kdor hoče biti moder, bo umrl v postelji, toda v svojo knjigo ne bo zapisal mnogo tur!« Sicer pa, bolj naju pestijo težave, veličastnejši bodo trenutki na vrhu. Kako daleč je še do tja!

Ko dosežem skale v stebri, se jih oklenem kot utopljenec. Potem brez misli varujem Marjana. Sedaj se lahko pobočje tudi spelje. Trden klin tiči v skali. Potem morava okoli stebra za rob. Lažje je in celo sonce se sili. Vrača se nama dobra volja in optimizem. Gast meglen valj skriva levi vrh. Odločiva se za Župančičevo izstopno varianto po stebri.

Zlasti prvi raztežaj s pomola predstavlja poleti pravo dolomitsko plezanje v navpičnem odlomu. Sedaj mi le bežno pričara vtis, kakšno naj bi bilo plezanje v dobrih razmerah. Bolj kot kdajkoli prej občutim težo razmer v zimskih stenah. Poletna težavnost skale je le delček v nizu postavk pri zimskem vzponu. Ni naključje, da včasih en sam zimski vzpon čez veliko steno pusti trajnejše in globlje vtise kot cela plejada sicer težkih poletnih vzponov.

Na udobnem stojišču ob izteku raztežaja, ki me je spustil čez v domala poletnih razmerah, imam dovolj časa, da premišljam o vsem tem. Marjanu s težkim torovom pa tudi ta del stene ni prizanesel. Kljub temu postajava židane volje. Ceniva, da naju loči do vrha kakih 5 raztežajev. Ob tem kar pozabljava na včerajšnje tegobe. Toda naglo odtekajoči čas poskrbi, da optimizem nekoliko uplahne. Misel na še eno noč v steni nama narekuje naglico.

Potem se vse ponovi. Vse več je ledu po žlebovih, ki se mu umikava v težka, včasih previsna mesta. Potem ugotavljava, da bo do vrha »nekaj« več kot 5 raztežajev. Le vse obširnejši razgledi s stebra nama vlivajo moči. Zaledeneli žlebovi v zadnji tretjini stene me spominjajo na velike centralnoalpske ture. Tekmujeva s časom. V spominu imam še zadnjo past, ki nama jo lahko nastavi gora. To je izpostavljena škrbina v grebenu, ki jo zapira previsen in skrajno krušljiv stolp. To grozljivo pojava pričakujeva že vse popoldne. Očitno pa se nama je vrstni red raztežajev po tolikih letih nekoliko zmedel.

Dan se nagiba v zaton, ko načenjava nekoliko lažji del stene. Dostavi naju na položno snežno rez. Ta vodi do markantnega skalnega rogla v grebenu. Veter je izdolbel pravo teraso okoli skalne tvorbe. To bo bivač, vreden zadnjih dni. Obenem tudi ugotoviva, da sva dosegla toliko pričakovano škrbino, kjer se je Marjanu pred šestimi leti stojišče enostavno podrla pod nogami.

Zadovoljna z dnem se lotiva urejanja nočišča. Za nama ostaja dvajset raztežajev stene. Tu zgoraj je precej hladneje, neprijazni vetrovi se love po robih. Z veliko vneto kidava sneg, da bi bila noč vsaj prostorsko udobna. Dokler se gibljeva, vsaj mraza ne čutiva. Potem pa naju prične kmalu »lizati jelen«. Nozadnje občepliva kot dve premočeni kuri pod bivač vrečo in zavzeta loviva radijski signal iz doline. Tri dni sva že v steni in prijatelji že nestrpnost povprašujejo po razpletu. Tudi domačim pohaja potrpljenje, Tone hoče vedeti, kako bova napredovala. Par spodbudnih želja, potem pa blagrujeva črno skrinjico. Čeprav je komaj za rabo, v teh trenutkih odlično rešuje situacijo. V nasprotnem primeru bi si že nakopala na glavo vesoljno GRS iz doline. Nekoliko mirneje se pripravljava za noč.

Noči na prostem sredi prepadov imajo pozimi svojevrsten čar kljub prezebanju, ki že tako sodi k zimskemu alpinizmu. Enako lahko drgeta celo nič hudega sluteči smučar, če ga zaloti električna redukcija v kabini nekaj metrov nad zemljo. Temu pač ne bo nihče pripisoval »masohističnih« nagibov, kot mi je nekdo nekoč zabrusil. Tudi z Marjanom jih nikoli nisva imela. Toda razplet dogodkov v tej steni je zahteval, da sva ta zadnji večer izvlekla iz nahrbtnika namesto spalnih vreč dve ledenomrzli in neskončno premočeni meduzi, ki sta povečali težo za celih 10 kg. In noč, ki je sledila okoliščinam, je bila vse prej kot čarobna. Bila je prava apokalipsa ostudne ledene vlage in neskončnosti.

Kdo ve, kolikokrat sem to noč izpraševal za uro. Vidov ples megla in vetra nama je bil družabnik. Potem sem se izvlekel iz razmočene spalne vreče in jo treščil v sneg, kjer je obležala kot odurna črna žival. Trikrat sem kuhal čaj tisto noč. Potem je zmanjkalo tudi tega. Zadnjim uram noči tudi Einstein ne bi izumil opravičujoče časovne teorije.

OB 200-LETNICI ROJSTVA VALENTINA STANIČA

(Govor pri odkritju plošče v Bodrežu 12. maja 1974)

Hinko Uršič

ozdravljeni vsi, ki ste prišli v Bodrež počastiti rojaka Valentina Staniča, ki se je tu rodil pred 200 leti, 12. februarja 1774. V svojem zanimivem življenju mu je s pridnostjo, vedrostjo in močatostjo uspelo uresničiti marsikatero napredno zamisel, saj je živel v času, ko se je fevdalni družbeni red rušil, ko je zaradi Napoleonovih vojn prišlo do številnih sprememb, ko so nove misli pridobivale pristašev v vseh ljudskih slojih, predvsem pa v takrat najbolj izkoriščenem kmetstvu, iz katerega je Stanič izšel.

16 let je Stanič preživel doma med Bódrežnji. Oče Andrej, po domače Cerovšček, je bil razumen mož, saj je najel za svoje otroke pismouka, da jih je šolal doma, ker na daleč ni bilo šole. Kanalski dekan Sovič je poskrbel za nadarjenega Valentina, ki je nadaljeval šolanje v Trbižu, Celovcu in Salzburgu. Tu je postal leta 1802 duhovnik. V Salzburgu, kjer se je deset let šolal, je imel Stanič družbo, ki ga je usmerila v obiskovanje gora, v proučevanje kamnin, planinske flore, v merjenje nadmorskih višin. Te vzpodbude je sprejel in potem zavestno in športno gojil alpinistiko v času, ko so bile gore za večino sodobnikov še kraj strahu, groze in smrti. Razvil se je v enega prvih samohodcev, zimskih turistov in drznih plezalcev. Na svojih turah, ki presenečajo po izvorni zamisli in pogumni izvedbi, je med prvimi užival veličastje alpskih pokrajin in preskušal svoje telesne zmogljivosti ter se tako okrepil, da je

Napol živa od mraza se pričeva urejati že ob štirih. Veter je še vedno vršal, v soju naglavnih svetilk so plesale redke snežinke. Več kot uro časa porabim, da spravim otrdele noge nazaj v razmočene čevlje. Vso noč sem drgnil noge in zdaj se lahko izkažem z oluščenimi prsti. Majhna cena.

Po dveh urah odpravljanja, ko sva vzpostavila tudi zvezo z dolino, odrineva. Domentimo se za zvezo vsako naslednjo uro. Danes bo odločilni dan. Če bo šlo brez zapletov, bova izplezala.

Potem zagazim okoli roba proti škrbini. Toda že po nekaj metrih me požre sneg kot »krava srajco«. Čez pas globoko rijem po snegu in namesto navzgor drsim vse bolj navzdol proti žlebu, ki se odpira v odprto steno. Poizkusim višje in se nazadnje le prigoljufam do neprijazne in izpostavljene škrbine.

Stena naju nikakor noče izpustiti. V siphkem snegu uredim vzpostavljeno stajišče na rezini, kjer se odpira pogled v dve temačni grapi. Neprijazen kraj.

Ko povzemam vrvi in pričakujem Marjana, se tesnobno oziram navzgor v rdeči stolp, ki brani prehod. Po vsem tem utegne biti tukaj ključno mesto. Krušljive in redke oprimke prekriva ledena skorja. Kot nalašč naju vsako jutro pričaka najtežji raztežaj za začetek.

Vem, da nad stolpom ne more biti ničesar težjega več. Zato se ga lotim z vso resnosljo, kar jo je še ostalo po treh dneh in nočeh. Že prvi metri zahtevajo precizno plezanje v ledu in to brez derez. Višje zgoraj bi mi bile v nadlego. Počasi se pregoljufam nekaj metrov, potem pa mi uspe zabiti dober klin tam, kjer tega sploh nisem pričakoval.

Potem se skalovje postavi navpik, vendar je šlo nekaj metrov še nenadejano drzno navzgor. Potem pa so bile možnosti nenadoma izčrpane. Zamudila sva prvo uro za pogovor. Oster raz v odlomu drži kvišku, na obe strani pa se grezita temačni grapi, ki dajeta početju srhljivo vzdušje.

V upanju, da bom uspel naravnost po razu, zlezem nekaj silno kočljivih metrov do velikega odklanega sklada, ki se ponaša s široko razpoko. Premikam se po centimetrih

---

visok, koščen in suh ostal celo življenje zdrav. Goram je ostal zvest vse življenje. Tudi ko je služboval na Banjščicah v letih od 1802 do 1809 in v Ročinju od l. 1809 do 1819 je delal izlete po bližnjih in daljnih gorah. Iz Banjščic je odšel 18. septembra 1808 peš na Triglav in mu 21. sept. izmeril višino. Bil je četrti na Triglavu.

Svoje ture, ki se mnoge takrat niso dale ponoviti, je tudi opisoval. Ker je duhovnikom in drugim izobraženim Slovencem tekel nemški jezik bolj gladko kakor slovenski, saj so od osnovne šole naprej vso izobrazbo uživali le v nemščini, je tudi Stanič opise svojih gorskih doživetij objavljaval v nemških listih in ga imajo Nemci, kot toliko drugih Slovencev, za svojega, za prvega alpinista v Vzhodnih Alpah.

Upravičeno smo napisali na plošči, ki smo jo odkrili, da je bil Valentin Stanič prvi slovenski alpinist evropskega slovesa.

Ko slovenski planinci proslavljamo Valentina Staniča kot svojega velikega predhodnika, ne smemo pozabiti tudi drugih smeri njegovega delovanja. Planinstvo mu je dajalo vzpodbude, živel pa je med ljudmi in se posvečal njihovi izobrazbi. Poleg svoje duhovniške službe je kmetoval, sadjaril, ustvaril drevesnico, bil med odborniki Goriške kmetijske družbe, zidal šolo v Ročinju, zidal most čez Sočo v Kanalu in sam poprijemal za vsakršno delo. Hkrati je nabiral ljudske pesmi, zlagal pesmi, jih prevajal iz nemščine in jih tudi sam tiskal, saj si je na Banjščicah omislil tiskarno.

Ko je bil od l. 1819 do smrti 1847 v Gorici kanonik in šolski nadzornik, je posebno tu tako deloval, da bi uveljavil slovenski jezik in navduševal še druge, da so začeli delati po njegovem zgledu. V Gorici je osnoval knjigarno in imel v zalogi vse dotlej

in nastavim profilni klin v špranjo. Toda že po prvem udarcu začne nad mojo glavo velik kvader lesti iz svojega ležišča. Nemudoma opustim namero in se skušam čim hitreje odstraniti iz območja grozeče giljotine. In tako mi preostaja le še zračna prečnica v krušljivi in previsni pečini. Marjan, ki spodaj prezeba in varuje brez besed, je prav v vpadnici, noben kamen se ne bi smel sprožiti.

S premrlimi prsti preizkušam razmajane kamne. Kateri bo držal, ni moč ugotoviti na oko. Neskončno previdno se tihotapim v levo in moledujem preperelo skalovje, naj vendar zdrži moje težo. Precej stopov že manjka od tiste plezarije pred leti!

V širokem razkoraku skušam doseči široko poč na levi. To bo odločilni korak! Nekaj hazardnih gibov in že sem čez. Še dva nič dobrega obetajoča klina v sprhnelo skalovje in počasi se vrača samozavest. Ura pa gre že čez deveto. Napredujeva s hitrostjo 10 m na uro. Vseeno bolje, kot pa tvegati padec tako blizu cilja.

Vse misli osredotočim na tisto široko poč, ki drži gor do vrha stolpa. Toda vrvi v cikcaku pripete na skalovje ne tečejo rade. Zato tudi ti zadnji metri gladkih skal terjajo svojo uro. Trenje in nečloveško potegovanje vrvi se konča, kot bi odrezal. Dober oprimek, krepak poteg in že se prekobalim preko roba na drugo stran stolpa. Marjan štiri ure prepozno, vendar z navdušenjem javlja v dolino. Tam so že nestrpni. Kdo si le more predstavljati, kaj doživljava v teh trenutkih. Že se čuti ostri piš vetra, ki naznanja bližnji rob stene. Pomalem pričenja snežiti. Iz megle se prikazujejo nad nama globoko zasneženi žlebovi, ki so zarezani med vršnimi stolpi. Po tem težjem raztežaju končno le lahko upava na skorajšni konec težav. Z novimi močmi vlečem vrvi. Na drugem koncu Marjan in nahrbtnik delata nemogoče manevre, da bi se rešila iz teh 40 previsnih metrov.

Naslednji raztežaj je tehnično lažji, prijatelj pa se muči v globokem snegu. Toda med žlebovi in robovi, ki jih obira vrv, je dovolj naravnih možnosti za varovanje. Zato ne izgubljava časa za iskanje razpok. Nekoliko sva se ugrela in bližina vrha izvablja iz najinih teles skrite rezerve. Javlja se nestrpnost pred velikim dogodkom, ki sva ga tajila v sebi vse te dni. Kolikokrat sem dvomil, da nama bo uspelo. Tudi

---

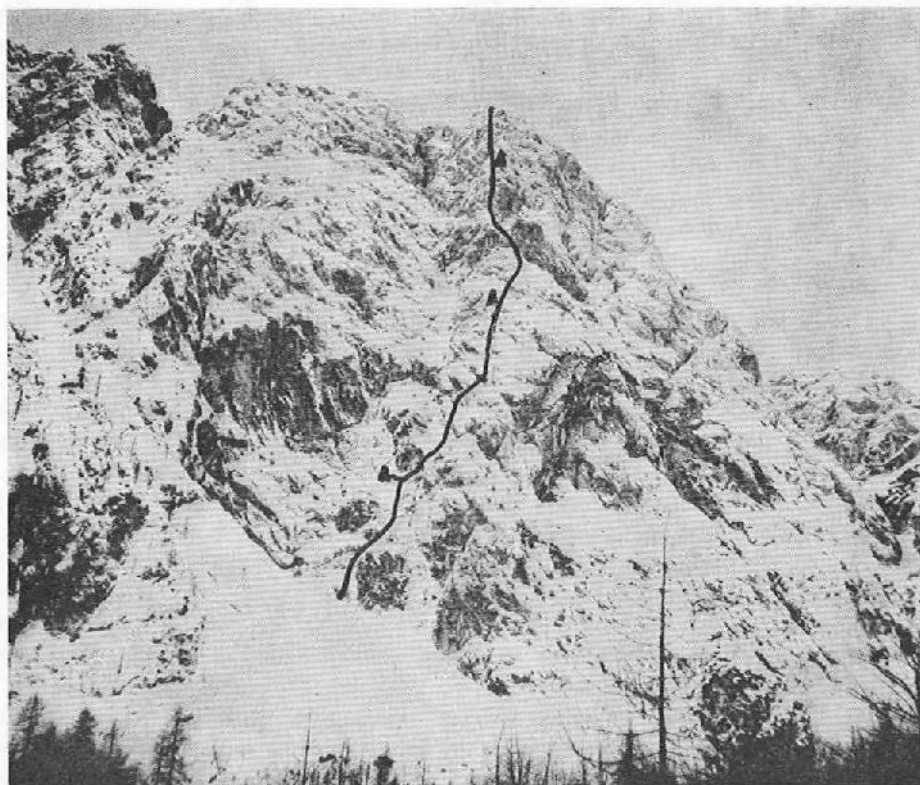
izdane slovenske knjige. Razširjal je Bleiweisove Novice in Slomškove Drobtnice. Osrednje slovensko vodstvo z Bleiweisom na čelu je Staniča sicer poznalo, ni mu pa objavljalo spisov. Delavci v obrobni slovenskih pokrajinah so se opirali sami nase. Tako je Anton Martin Slomšek, ustanovitelj Mohorjeve družbe, l. 1836 prišel iz Celovca obiskat Staniča. Ta je gostu iz zvonika oglejske cerkve razkazal svoje gore, zahodno slovensko jezikovno mejo in se razgovoril o svojem narodno buditeljskem delu. Zato smo na ploščo Staniču upravičeno zapisali, da je bil narodni posvetitelj.

Še ena stran njegovega delovanja mu je prinesla sloveče ime – njegovo človekoljubje in ljubezen do živali. Ko so po Goriškem razsajale črne koze, je bil med redkimi, ki so verjeli v cepljenje in je sam cepil ljudi. Med veliko lakoto 1816–1817 je oskrbel hrano in delo številnim svojim faranom. Tolmincem je sestavil poseben voz za prevažanje telet, da se ne bi mučila. Ni miroval, dokler ni v Gorici ustanovil društva proti trpinčenju živali; bilo je prvo v Avstriji. Proti trpinčenju se je boril v slovenskem, nemškem in italijanskem jeziku. Njegova slika je zato v podobnem društvu v Parizu visela na častnem mestu.

Na starost se je posvetil gluhonemi mladini, ustanovil gluhonemnico v Gorici in kot 70-letnik peljal to mladino na Sveto goro. Tam so njegove oči strmele proti sivim vrhovom in snežnikom, ki jih je v mladih in moških letih tako rad obiskoval.

Za to Staničevo delo smo mu na ploščo napisali oznako človekoljub.

Delo za gluhonemo mladino je bila njegova zadnja življenjska radost. Celo življenje zdrav se je pretegnil pri vzdigovanju skal pri gluhonemnici in podlegel 29. aprila

Severovzhodna stena Frdamanovih polic. Smer Schinko-Bischofberger z vrisanimi tremi bivaki navoze Belak-Manfreda. V | Foto Stane Belak

1847. Malo pred smrtjo je še spesnil hvalnico vinski trti in s tem priznal še eno svojo ljubezen:

Terta s sladkostjo si svet zveselila
šibkim in trudnim si bila
moč in tolažba in pa veselje,
ako jest starček v tem času zaspim,
tebe še v smrti hvaležen častim –

Valentin Stanič je živel od 1774 do 1847. Kot alpinist je bil osemdeset let pred alpinisti drugih velikih narodov. Kot raziskovalec Vzhadnih Alp, kot prvi obiskovalec naših in tujih gora je postal evropsko znan. Kot pobornik gibanja zoper trpinčenje živali prav tako. Nam Slovencem ob zahodni meji pa je bil prvi buditelj narodne zavesti in prosvetitelj, razširjevalec naprednih gibanj v kmetijstvu, šolstvu, zdravstvu, hkrati še pesnik pesmi z rodoljubno in praktično vsebino.

Mož je vreden, da ga vsaka generacija Slovencev počasti, zakaj s tem, ko slavimo svoje slavne in zaslužne prednike, vedno znova na glas povemo:

Tu smo bili, tu smo, tu hočemo ostati,
kajti svobode in omike nam tujci niso podarili,
oboje smo si Slovenci sami priborili –

Po literaturi: Slovenski biografski leksikon, X. zvezek; Evgen Lovšin: Valentin Stanič; Dr. Josip Lovrenčič: Brstje z vrta slov. pesništva; Marijan Breclj: Valentin Stanič – Goriška Mohor. družba 1973.

na tem mestu do vrha zaradi megle še ne vidiva, zato nisva še povsem na jasnem. Spoštovanje do te stene je preveliko, da bi se ponavljali izbruhi napuha. Brez derez na nogah v teh strmih žlebovih morava podvojiti opreznost. Še enkrat se zamenjava na stojščih, ki jih zavarujeva izredno skrbno. Potem se nenadoma kol privid pojavi nad nama odlom vršnje opasti. Zadnji raztežaj prisodi vrstni red Marjanu. Zadnji domala navpični žleb je nagačen z globokim gnilim snegom. Počasi teko metri. Po štirih dneh nama je že vsega dovolj. Strmina med čermi drži do tiste nabuhle snežne tvorbe, ki izginja v megli. Še vedno sva v negotovosti. Prevečkrat sva bila prevarana ob tem vzponu. Povelja kar tuliva. Ko Marjan izgine za snežnim robom, je tudi sporazumevanja konec. Pričakujem, kako bo prijatelj huronsko zarjul, ko bo stopil na rob stene. Še vedno je kakih 5 m vrvi pri nogah. Potem zaslišim tuljenje, odnaša ga veter. Končano je. Ogromna skala se mi odvali od srca. Ura je točno poldne. Marjan veselo novico nemudoma oznani dolini. Četrte ure kasneje se objemava in trepljava na vrhu. V divjem zapadniku, ki podi cele valove vlažne megle in dežja, še enkrat zatuliva. Marjanova preprosta izjava: »Šrauf, ta je bla pa najna ta huš.«

Potem se valiva po ojuženih strminah pod Špikom v dolino Pišnice. Do pasu sva bila v snegu, valovi južnega vetra in zavese dežja so naju zagrinjali. Še enkrat sva si segla v roke ob strugi šumeče Pišence. Tudi za takle sestop je treba nekaj sreče. Premočena in raztrgana kolovrativa kar po strugi potoka proti Kranjski gori. Izzveneva silna simfonija doživetja, enkratnega, leta in leta pričakovanega. Kako že pravi tista resnica? »Življenje je dano človeku prazno in od njega samega je odvisno, kako si ga bo izpolnil...«

Opomba:

Severna stena Frdamanih Polic po Šinkovi smeri, prva pozimi preplezala Stane Belak in Marjan Manfreda, AO Ljubljana-matica. Poletna ocena V+. Plezala od 17. III. do 20. III. 1974 (3 bivaki). Čisti čas plezanja 46 ur za 26 raztežajev.

ODMAKNJENA IN POZABLJENA GORA

LADO BOŽIČ

eta in leta me je dražila in izzivala. Na kateremkoli vrhu našega zahodnega sveta sem se pojavil, že me je pozdravila s svojo lepo, značilno glavo, s svojo krajšo, zahodno, predvsem pa z mnogo daljšo vzhodno ličnico – grebenom.

Poglej ga, ali ga vidiš, spet naju pozdravlja, sva se neštetokrat navdušeno radovala s prijateljem Radom, ko sva upehana pripihala na ta ali oni vršac. Toda kot da bi se vrag zaklel. Nič in nič ni kazalo, da bi si ga pošteno privoščila. Vse je kazalo celo na to, da nama bo ostal nikoli dosežen vrh, samo od daleč opazovani planinski lepoteč, neuresničen sen najinih planinskih romanj.

Le komu sva se zamerila? Zakaj naj bi nama bilo to življenje tako nenaklonjeno? Ali ima vmes svoje prste usoda? Usode ni. Mar moti le to, ker je tik pred pragom domačih vrat. Ni mogočni Kanin še neprimerno bolj zabit tja gori v skrajni severo-zahodni kot svobodnega dela slovenske zemlje, pa vendar ni bilo nikoli posebnih zaprek, kadar sem se namenil nanj.

Kaj vem, koliko časa, no, let najbrž ne več veliko, bi se še motala v klobčiču cincanja, premišljevanja in praznih napovedi. Treba je bilo kar usekati in se odločiti

po vzoru goriškega slavčka: Usoda tvoja to si ti! Konec koncev je šlo tudi za ped njegove domače zemlje in spodobi se, da ne ostane brez sledi najinih potovanj po ne preveč obsežni slovenski deželi.

Nekega zgodnjega majskega dne je beseda postala meso.

Prav enostavno res tudi to pot ni šlo. Vrh čepi ob državni meji. Ta je v resnici najbolj odprta meja na svetu, toda preden jo dosežeš, moraš premagati in premostiti marsikaj. Preden prerineš do betonskih mejnikov, moraš prek stometrskega obmejnega pasu. Ta je še vedno krepko prilepljen obliž, ki ga odlepiš le s koščkom papirja z žigom in nečistljivim podpisom.

Stvar s papirjem je bila v resnici kaj hitro urejena. Vsa čast sveti birokraciji, ki to pot ni poslovala kot birokracija. Samo kolek in podpis sva dala in že sva vtaknila v žep vstopnico za obmejno pregrado. Košček papirja nama je omogočil približati se državnemu mejniku, ki je bil postavljen na našem narodnem telesu pred sto leti. Korak mimo njega in že stopiš na danes uradno tuja, nekdanja naša domača tla.

Sedaj pa na pot. Iz Idrije bi jo lahko mahnila peš preko Mrzle rupe, skozi Gorenjo Trebušo, čez Kobilico in Čepovan na Banjško planoto v Ročinj, čez Sočo in v desni breg proti Kambreškemu do Livka. Tu sem že hodil. Pred petindvajsetimi leti je bilo. Še vedno mi je pot živa pred očmi, kakor bi jo bil premeril včeraj.

Odločila pa sva, da jo mahnava po najkrajši poti in na najbolj udaren način. Tokrat prvič proti goram z domačo »karijolo«, štirikolesnim pomagalom, ki je prišlo v hišo prav zaradi boljše povezave idrijskega kotla z zunanjim svetom. Sine ga je zgodaj zjutraj zapodil po prazni idrijski grapi proti mostu, ga pognal po soški strani do Idrskega, tu pa v breg do lepe vasice Livek. Odložil naju je v ranem jutru, ko so Livčani šele pretegovali svoje ude in se pripravljali na vstajanje. Hitro jo je odkuril nazaj, da bi ujel še zadnje šolske ure srednješolskega življenja.

Sredi ljubke vasice sva ostala osamljena. Naprej, ni več umika. Zvedavo sva se ozirala okoli sebe in iskala božjo roko. »Pred nosom imata oštarijo,« je dejal vaški očanec, ki je vodil svojo kravico na jutranji sprehod.

Malce v zadregi sva bila zaradi zgodnje ure. Tudi ženske še niso bile povsem nared. Ali bo že kaj toplega? Črna kavica. Samo ne premočna. Ne bo hudega. Pri nas močnih sploh ne kuhamo. Raje šibkejšo, zato pa večkrat na dan.

Ko sva bila spet na svežem zraku, sva se morala ozreti po nadaljnji poti. Proti vzhodu sem zagledal visok hrib z vasico pod njim. Polagoma se mi je prebujal spomin in sem ugotovil, da sta mi hrib in vasica nekam poznana. Seveda, to je Kuk in pod njim vasica Ravne. Sem smo prišli z južne strani preko Srednjega in beneških vasi pod Kolovratom. To je bil pohod v Beneško Slovenijo pred petindvajsetimi februarji. Zelo mrzlo je bilo. Prišli smo prav sem v Livek, nato pa jo pobrali preko Kolovrata in čez Sočo pod visoki Krn. Snega je bilo obilo, pod nogami je škripalo. Pot naju je usmerjala proti zahodu. Proti Mrzlemu vrhu sva morala in pod njim na rob, nad sotesko Robič. Zapregla sva v breg in se kmalu znašla na precej uhojeni stezi, brez markacij seveda. Semkaj ne seže več planinski čopič. Samo enkrat je nevarnost, da bi zašla v desno, je dejal možakar pri zadnji hiši. Sopla sva po travnikih in senožetih nad prijaznimi vasicami, ki so se kopale v jutranjem soncu. Steza res ni bila udelana do zadnje stopinje, pa je kljub temu nisva mogla zgrešiti. Skozi gozd naju je vodila do novih senožeti, s katerih sva že videla Mrzli vrh in pod njim bivališče zadnjih prebivalcev pred mejo.

S steze sva stopila na staro vojaško cesto, ki se v ključih vije proti vrhu. Sekala sva ovinke in se po krajšnjicah hitro dvigala. Po kakih dveh urah sva stala pred stražarjem. Nič ni bil videti razburjen. Že nizko spodaj naju je opazil in nama zvesto sledil. Planinskih poti tu okrog ni, planinci so le redki. Pojasnila sva svojo pot in iz žepov potegnilo pisano pravico do gibanja. Glavni je vestno črkoval s papirja, ukazal počakati in odhittel v notranjost zgradbe. Čula sva zvonec telefona in kratek razgovor. Vprašanje je bilo postavljeno v dolino na višjo oblast. Dabila sva papirje nazaj in določili so nama uro, do kdaj se morava vrniti in ponovno javiti. Do tu bi

bilo vse v redu. Ko pa sva nameravala nadaljevati pot, so nama dodelili spremljevalca, fanta črne polti, črnih oči in črnih las z brzostrelko. Papir je le papir in nič več. Premaknili smo se okrog hriba. Spremljevalec je bil spovedno molčeč. Samo to sem izpihal iz njega, da je Šiptar s Kosovega. Nič več. Službeno nezaupanje je leglo med nas. Na sedlu med Mrzlim vrhom in najinim ciljem je čepel na preži drugi stražar. Pogovorila sta se v svoji materinščini. Potrpežljivo sva čakala, kdaj bo konec službenih pogovorov in izvršena uradna predaja v neuradnem jeziku.

V svoje okrilje naju je prevzel fant, prav tako doma v južnih krajih. Vrgel je orožje čez ramo in počasi je krenila karavana dalje. Po stari cesti do razpadlega korita, nato pa jo je vodič ubral po nič kaj prijaznem bregu in zavijal proti severni strani grebena. Kam neki rine! Najhitreje bi dosegli cilj po grebenu. Zakaj ne po njem? Ne smeš, je bil kratek odgovor. Trudil sem se, da bi resnega vodiča omehčal. Počasi se je le otajal in povedal, da je iz Skoplja, da je Turek, da zna poleg turškega še šiptarski, makedonski in srbski jezik. No, sem si mislil, fant ni od muh. Rok službe da mu kopni in čez nekaj mesecev, prav v najhujši vročini, bo prišel domov. Čevljev, ki jih je pošteno načel zob časa in službovanja, da se ne splača več popravljati. Jezik se mu je sicer otajal, službena pravila pa so ostala slej ko prej krepko zamrznjena. Začel nama jih je tolmačiti. Služba je služba, je dejal in dal nama vedeti, da je prevzel polno odgovornost za najini glavi.

Stopili smo na široko ravno polico v severnem bregu grebena, na pravcati podolj nad dolino med Kobaridom in Robičem. Na naši levi se počasi vzpenja greben, ki bi nas hitreje pripeljal na težko pričakovani vrh. Naskok na vrh je bil torej predviden s severne oziroma severo-zahodne plati. Naloga: Presenetiti vrh in tudi tistega, ki bi bil na njem. Tak je bil očitno strateški načrt.

Popolna pa tudi delna planinska svoboda sta se v majskem planinskem ozračju stopili. Hodili smo v koloni drug za drugim. Capljali po enolični gmajni, se spodtikali ob skale, čofotali po lužah stopljenega snega, se pogrezali v snežne zaplate, lovili krušnjake in obleko po gostem in nadležnem grmovju, stopali po drsni travi, ki še ni prišla k sebi, čeprav je bil že mesec maj. Dolgočasno. Mora je legla na dušo.

Znašli smo se pod dolgim kamnitim plazom. Odločili smo se: po plazu navzgor! Ali bosta zmogla? Naju je vprašal. Zakaj ne bi? Že smo se začeli plaziti po kamenju. Ko smo se prikobacali vrh plazu, smo obrnili v gosto grmovje. No, ni bilo ravno lepo in prijetno, toda odnehati nisva mogla ne smela. Pred nami je bila ozka polica, ki je zavijala okoli hriba. Ni druge poti, samo po njej moramo. Za vogalom smo se oddahnili. Dobro ideš, stari, mi je polaskal »skoraj vnuk« in me prodril s svojimi živimi, črnimi očmi.

Bili smo nekako sredi poti do vrha. Ponovno smo se zarili v grmovje in v snežišča. Po snegu je spodnašalo in izbrali smo vsak svojo smer k vrhu. Pretlačil sem zadnje snežišče, se povzpel preko skal, že sem bil na grebenu in skoro tudi na vrhu. Vse je bilo tiho. Začel sem klicati in usmerjati po svojih stopinjah. Pa mi ni nihče sledil. Najprej se je pojavil najin varuh tam na moji desni, pod menoj pa še Rado. Še nekajkrat sta šla globoko po sapo in že sta premagala zadnje ovire.

Cilj. Mejnik pod vrhom, na vrhu razgledni steber. Malo niže corkvica, boljše kapela. Tišina daleč naokoli. Zrak je bil čist in na lica najinega spremljevalca je šinila nekakšna vedrost in olajšanje. Molče je dopustil, da sva stopila preko meje do zaprte kapele in na zidano stopnišče z betonskim razglednim stebrom. Tu stoji bakrena plošča s smernimi puščicami in imeni vrhov, krajev, ki jih je mogoče videti. V steburu je vdolbina z debelo in trdo vezano vpisno knjigo. Primerjala sva jo z mnogimi vpisnimi knjigami na naših vrhovih. Kakšna razlika! Kako je treba knjigo čuvati, kako se je treba z njo obnašati, nama je pripovedovala prav ta knjiga CAI. Kakor se v maju odpre cvetni popek in razgrne v cvet, tako se je pred nama odprl vrh te naše odmaknjene in pozabljene gore. Odprl se je čudovit svet z daljnimi obzori. Zrla sva v Beneško Slovenijo, v Furlanijo, na morje, v Dolomite in Karnijske Alpe, v mogočno Kaninsko skupino, v Triglavsko pogorje, v veličastni Krn onstran

Sače. Mimo globoke zaseke, po kateri teče Nadiža in se vijuga proti jugu, sva strmela v planino Mijo, na Kobariški Stol in še in še.

Misli so nama uhajale po južnem pobočju gore v dolino, mimo gorskih vasic, v katerih še zveni slovenska beseda. Več kot sto let je že, kar smo ločeni, pa vendar še tli drobčena iskrica pod debelim pepelom. Skromni so naši stiki. Le mimogrede, pa še takrat nas često ženeta le puhla radovednost in beganje za senzacijami.

Razmišljanje sta pretrgala planinca z laške strani. Če znata italijanski, lahko govorite, je pripomnil najin čuvar. Pozdrav sem, pozdrav tja in razvil se je klepet. O gorah, o razgledu, o krajih. Midva o San Pietro Sloveno, ona dva o San Pietro al Natisone. Tako nekako smo se razumeli.

In mahnilo smo jo po grebenu. Po njem teče državna meja in ob njej na sosednih tleh dobro uglojena in dobro markirana steza. Najin tovariš se je izogibal, njegova službena pot je drvela čez drn in strn po naši strani. Neprestano je tudi naju usmerjal k sebi in trdil, da morava na severno plat, na polico, po kateri smo hodili navzgor. Ko pa je steza zavila preveč v desno, sva se mu morala pridružiti in se z njim vred spuščati po zadnji plati v strmiem bregu. Kmalu smo se znašli pri karitu na stari cesti.

Službenih odnosov je bilo konec. Me boš slikal? Sedel je na skalo in položil šmajser čez kolena. Tu lahko, na meji pa mi je prepovedal slikati ga.

Srečali smo še kuharja, ki je hitel po svežo vodo. Spet šepetanje v tujem jeziku in bliskavi pogledi na naju. Ko sem še kuharja ujel v svojo mišnico, smo se vračali skupno. Razpoloženje se je na vrat na nos spremenilo. Midva sva bila zadovoljna, da se je tura kljub vsem nevšečnostim uspešno končala, spremljevalec in njegov tovariš pa sta uživala, da nisva delala težav, da sva bila disciplinirana in da sva se na vrhu mirno obrnila proti domu. Povabila sta naju v vojašnico in opozorila na edinstveni pogled v Soško dolino s sedla nad domovanjem. Pohitela sva še tja gor. Res bi bilo škoda, zamuditi tak razgled. Pod nama se v dolgem toku vije zeleno modra reka, po njenih bregovih pa se belijo ljubke gorske vasice. Z one strani naju je pozdravljal ponosni Krn.

V karavli so naju že pričakovali. Po tleh pred domom so pogrnili svoje zimske plašče, da smo se po domače usedli in ker ni bilo več »pasulja«, so nama postregli s sirom, marmelado, kruhom in svežo studenčnico. Kakšno presenečenje, kakšna gostoljubnost! O službeni zadržanosti ni bilo več ne duha ne sluha. Le težko se je bilo posloviti.

Tako je naju sprejel vrh na naši skrajni zahodni meji v tistem majskem dnevu, ko je lepi jeglič komaj pokukal izpod koreninic in ko je bil veliki encijan po senožetih niže doli v polnem razvetu. Vrh, cilj najine ture, naju je navdušil. Razumela sva ga. Čuti se zelo osamljenega, zapuščena in, kar je najhujše, čuti, kot da ne bi bil nikoli in da tudi danes ni naš. Zavedela sva se, da delamo krivico njemu in vsem našim ljudem s te in one plati njegovih bregov. Četudi nosi tuje ime, je vendarle naš.

Obljubila sva, da ga bova spet obiskala. Zakaj neki smo mu obrnili hrbet? Zaradi težavic, ki sva jih morala prenesti tudi midva? Nikar tako malenkostno. Ne gre samo za vrh, za naše vasice gre in naše ljudi in njihov napredek.

Res, težave so. Ni prijetno hoditi po planinah, če se ti nekdo službeno obesi na pete. Dvojno breme moraš prenašati in mora te tlačiti. Oko ni sproščeno, korak je prisiljen, beseda trda in zamolkla in dihanje pridušeno. Služba ni družba.

Vendar sva brez posebne velike nejevalje, čeprav že mimo vojaških let prestala trdo preizkušnjo sposobnosti in jo dokazala v pravem jurišu na koto 1643 m.

Za tako goro je vredno prenesti še kaj več. Srečanja, kot jih omogoča ta gora: srečanje z našim zahodnim svetom in njihovimi ljudmi in še srečanje z našimi južnimi brati so v vsakem oziru res edinstvena.

Dragi planinski prijatelji! Prepričan sem, da ste po vsem tem že ugotovili, da je pozabljena gora Matajur, vrh med Kobariškim kotom in Beneško Slovenijo.

MOJA HOJA NA RADUHO

DR. FRANTIŠEK BENHART, PRAGA

enda je vsakomur od nas znano, kako je nekoč hodil na Triglav Janez Mencinger: tako, da ni nikdar prišel do vrha. Zato je moral Erjavcu in Valjavcu obljubiti, da bo napisal celo knjigo o tem, kako je hodil tja. Jaz pa se – mimogrede povedano – nič ne čudim, da je bilo z njim tako: kot bohinjskemu rojaku je bilo verjetno preblizu. Saj imam tudi jaz podobne izkušnje. V Pragi, kjer živim več kot trideset let, sem videl marsikaj imenitnega šele po zaslugi Slovencev, ki jim je bilo treba to imenitnost pokazati; nekoč sem se v Ljubljani moral celo zlagati, ko so me vprašali, kako je pri Fleku – izjavil sem se pohvalno, čeprav tam do takrat še nisem bil, pa me je bilo močno sram; tudi zato sem danes boljši poznavalec starih praških gostiln kot prej (vendar poznam veliko Slovencev – in Slovenk – ki me še danes tudi v tem oziru prekašajo.

Naj pa ostanem pri planinstvu: tudi npr. na Šmarni gori še nisem bil zgolj zato, ker je bila pretirano »priročna«. Seveda sem tudi njo imel v načrtu, »hodil sem na njo« po Mencingerjevem zgledu, ampak prej sem moral premagati bolj oddaljene vzpetine. Tako sem prišel na Triglav (celo v najlepšem jutranjem soncu), na Prisojnik, na Mojstrovko, na Šijo nad Voglom, na Goljake v Trnovskem gozdu, na Vrh sv. Treh kraljev (pa koliko je še bilo tistih mojih oblih, ganljivo lepih »žalostnih gor« s cerkvicami na vrhu!), na Krim, na Lisco, na pohorski Reški in Črni vrh, na Uršljo goro, na Brano v Grintavcih, na Raduho.

Toda Šmarna gora ni bila moj najbolj mencingerjevski primer. Nekaj hribov je bilo, ki sem se že odpravil nanje, pa so vendar ostali nepremagani. Predvsem Mangrt – tega mi je najbolj žal, posebej še, ker sem bil takrat sam kovač svoje sreče: preveč sem zaupal svojemu orientacijskemu čutilu, iskal kartice, in sem se nazadnjic znašel ne na Mangrtu, ne na Mangrškem sedlu, temveč brezupno globoko pod južnim čelom te veličastne gore; popraviti pomote ni bilo mogoče, neusmiljeni čas me je gnal dol nazaj (kolikokrat še me je strogo odmerjeni čas bivanja v Sloveniji prisilil, da na svojih križkrah potovanjih dobesedno tečem! Pa včasih v dežju: Snežatno-Kojsko v Brdih, Lokovec-Kal na Banjščicah – pogledajte karto! – pa je bilo le krasno...). Ali pa Ratitovec: babica na njivi pri lepem dražgoškem pokopališču (moža in dva sinova je izgubila v vojski) mi je ta podvig odsvetovala tako prepričevalno, da nisem prišel niti do Prtovča, vasice, ki sem jo zelo želel povohati od blizu (ko ima tako čudno ime), kaj šele do Ratitovca. Torej spet: čas. Niti na Tošč nisem prišel. V Domu jugoslovanskih obrtnikov sem kupil karto »Govejek-Gonte z okolico«, lepo karto z rjavimi grebeni, pa sem šel skoraj malomarno (ko imam tako lepo karto z rjavimi

Dr. Fr. Bernhart z otrokoma Vitom in Katko na vrhu Triglava 1964

grebeni) po tistem čez Igale (Daphne blagayana ne videč) proti jugu, kjer bi, kot mi je karta govorila, moral biti odcep grebena in pešpoti proti zahodu, na Tošč – pa ga nisem opazil; šele pri domačiji Maček mi je postalo jasno, kaj se to pravi; vrniti se nisem več mogel (čas, čas!), nadaljeval sem torej pot v Polhov Gradec in si mislil: Kje so tiste stezice... poleg tega pa: Kje so tisti, ki bi morali skrbeti za markacije. Ja, markacije... pa Čaven. Čaven, Dom na Čavnu, groza. Čujte le, čujte: Za dva dneva na Lokvah. Prvi dan dež. Drugi dan dež. Nič ne pomaga, grem: Ledenica, Golaki, Čaven. Ko si že moker, je v dežju prav lepo. Grem, pa za Malo Lazno se začinja (trpljenje): nikjer se nič ne piše, na vsakem tretjem drevesu pa: Dom na Čavnu, Dom na Čavnu, Dom na Čavnu. Nič Ledenica, nič Golaki (ja, Iztokova koč, se je enkrat pisalo). Pa dež, pa Dom na Čavnu pa puščica. Vsako tretje drevo. Samo en način maščevanja mi je preostal za to nasilje: izpustiti Čaven iz programa – (kje pa še nisem bil? Na Trdinovem vrhu v Gorjancih. Bližal sem se mu že od hrvatske strani, pa sem zagledal tam gori – vojaški objekt. Bliže si nisem upal, samo gledal sem (naskrivaj in s strahom) in žal mi je bilo tega starega vrha s pragozdom. Pet vzdihljajev – pet nepremaganih vrhov. Koliko pa jih je še bilo samo v načrtu, Špik, Jalovec, Krn, Matajur, Blegoš, Nanos, Snežnik, Kurešček, Kum, Menina, Kravec, Velika planina, Mrzla gora, Peca in še in še. Koliko vzdihljajev... Res, odstopiti moram od Mencingerjevega zgleda, če ne želim samo vzdihovati: lotiti se bo treba hriba, ki je resnično prišel pod mojo peto! Vprašanje je samo, kateri naj bo. Doživetja? Doživetja so bila povsod, bolj ali manj lepa, lepša, pa še lepša. Napori? Zame je bilo na primer bolj naporno (ker sem hitel) priti ob Babišnjici do Svete Katarine kot nekoč na Triglav (ki je bil zame dotlej ena najtežjih življenjskih preizkušenj, v resnici pa sem ga premagal – z vmesno Kredarico za počitek – kar mimogrede). Torej, kateri naj bo? Odločil je – ne bi verjeli – Stanko Klinar, oz. njegov planinski vodnik Karavanke: opisan je tu vsak hriček, vsako gostišče, Raduha pa je nerazumljivo in nepravično zapostavljena – niti besede o njej, samo nekaj vrstic o dostopih nanjo. Tako sem si nazadnjič rekel: Naj bo Raduha, ki je tako nezanimiva za publikacije Planinske založbe. Prav zato.

Moja potovanja po slovenski deželi so bila prej prava rajžanja. Ne potovanja. Danes Ljubljana, jutri Brda, čez dva dni Bohinj, spet čez dva dni Bloke... pa tako naprej. Z avtobusom, z vlakom, tudi peš, nekda tudi s (sposojenim) kolesom, ki pa ga je po šestih letih neprostovoljne prekinitve teh potovanj (1958–1963) presenetljivo na celi črti nadomestil avto, se pravi prijatelji, ki so bili pripravljene, da me z njim kamorkoli peljejo – zame najočitnejši dokaz naglo zraslega standarda. Kakšno presenečenje pa me bo čakalo, če morda po letih spet lahko pridem pogledat svojo staro Slovenijo? Večkrat se je zgodilo, da sem mimogrede omenil: Grem jutri z vlakom v Kočevje. Pa sta že ljuba zakonca Braz odločila: »Saj mi gremo tudi tja, boste šli z nami!« Tako je bilo tudi z Raduho. Gospod Vojko Braz, zelo dober šofer in prav tako sijajen človek, njegova gospa Darinka, nekda strastna planinka (prav hvaležen sem ji za nadrobne informacije o planinskih nesrečah, med drugim tudi o tragičnem koncu njenega devetnajstletnega brata Vladimira Topolovca l. 1924 v Triglavski steni) in pisatelj Ignac Koprivec, njun svak in moj veliki dobitnik, to je bilo moje spremstvo do Solčave. Tam sem se poslovil od fičkota in od njih, tudi gostilni sem se odrekel: tako se mi je mudilo, da sem bil že gori pod Olševo, kjer je že od daleč vse vabljivo zelenelo. Nič natančnega seveda nisem vedel, kaj bo, kaj bom – nekako že bo, sem vedel, to pa je bilo dovolj.

Vendar brez cilja tudi nisem šel. Zelel sem priti vsaj do Bukovnika, ki naj bi bila najvišja kmetija v Sloveniji (če je res, to še danes prepuščam drugim, bolj poklicanim), in če se (mi) bo dalo, pač pa še malo višje. Začelo se je prav idilično. Sončni žarki niso bili nič skopi, četudi si je že poletje ogledovalo poti ptic selivk. Nalašč nisem izbral najkrajšo pot. Šel sem najprej proti zahodu, šele pri Macesniku sem krenil v obratno smer, nazaj vzdolž Olševe. Vsaka kmetija je bila svet zase. Cela Podolševa,

nič veliko posamič stojećih kmetij v dolžini menda petih kilometrov, visoko nad dolino Savinje, se mi je zdela svet zase. Toplo je bilo zunaj, pa tudi navznoter. Premagan s to neko prabitno idiliko sem prenehal – končno enkrat! – hiteti in se predajal neizpovedljivi, enkratni lepoti visokega dneva.

Pri Plesniku je gospodar s hčerko pod domačijo obračal seno. Ne da bi moral, samo zato, da lahko spregovorim s kom nekaj besed, vprašam, kako daleč je še do Bukovnika. Ja, v slabi uri boste tam, druge kmetije ni več v to smer, samo malo navkreber bo. Iz Solčave sem krenil ob enih, zdaj pa je že moralo biti nekako proti večeru. Nadaljujem torej pot navzgor, do Bukovnika. Z začetka brez skrbi, potem pa sem se prvič malo zmedel, ko teren in pot nista bila takšna, kakor sem si ju zamišljal. (Ne vem, če me razumete, ampak pri meni je pogosto tako, da si kaj – mogoče po nepotrebem – vnaprej zamišljam, če pa se resnica ne strinja, postanem zmeden.) Vedel sem od prej, da je slovenska zemeljska površina presneto »stratificirana«, včasih v takšni meri, da je zemljevid kar neuporaben, ja, celo lahko »moti«. Mene na poti do Bukovnika ni motil, ker ga nisem imel, pa so le prišle težke komplikacije nadme. Naenkrat se mi je dozdevalo, da je vse preveč gozda, pa vse preveč strmine, počutil sem se nekako izigranega, nemočnega. In utrujen sem že bil, čeprav me hoja navadno kar tako ne utruji. Pa šel sem naprej, nič nisem vedel, kako dolgo hodim, samo sonca zdavnaj ni bilo več in sence so potemnele. Potem tudi strmine ni bilo več in neka pot me je peljala po ravnem, zatem pa celo s klanca dol. Ja, si zašel previsoko, zdaj pa kmalu prideš naravnost do Bukovnika, se mi je utrnila rešilna misel. Pa ni bilo kmalu, pa pot je šla zmerom navzdol. Skoraj vseeno mi je vse postajalo, vedel sem samo, da moram iti, ker se le tako lahko izmotam iz lovč gozdne teme, pridem nekam, kamor koli že. In sem res prišel. Svetloba mi je naznanila, da sem pri kmetiji. Izčrpan, mogoče bolj duševno kot fizično, stopim v hišo in takoj pri vratih vprašam: »Ali sem tu pri Bukovniku?« V mreni, ki jo imam pred očmi, vidim nekaj ljudi pri mizi, pa slišim začudeno vprašanje: »Vi niste prišli do Bukovnika?« Pa se mi pojasni, da je gospodar Plesnik, ki sem govoril z njim, ko je obračal seno. Strašno razočaranje se je v tem trenutku moralo pojaviti v mojih očeh. Prva reakcija: obrniti se in ponovno navkreber! (Za kazen – to je moja priljubljena igra.) Že sem odpiral vrata, pa mi pomirjevalni glas reče: »Kam boste zdaj ponoči! Saj pri nas lahko prenočite!« Za čudo – nič me ni bilo treba dolgo prepričevati. Sedel sem k mizi, ponudili so mi jed in pijačo in izpraševali, kako da sem se znašel spet pri njih. Govoriti skoraj nisem mogel (ko bi mogel, bi jih vprašal isto), jesti skoraj nisem mogel, toda piti – joj, nikdar v življenju nisem izpil v kratkem času toliko vode (z malinovim sokom je bila) kot ta večer! Pa še potem, ko sem bil v svoji sobi v mali hišici s stopnicami in hodnikom, sem imel vrč te sladke vode zraven postelje in še sem, pil, kot da bi moral takoj odplaviti vse razočaranje, ki mi je kljuvalo v možganih.

Naslednji dan je bil dan miru. Sončenje, malo po gozdu, veliko pa kramljanja s Plesnikovimi. Kako lepo sem se počutil s temi zgaranimi, pa vendar tako čudovitimi ljudmi! Tretji dan štartam. Ob osmih. Do Bukovnika sem prišel sploh ne vem kako. Čudna stvar! (Kaj je bilo z mano narobe tisti popoldan?)

Bukovnikove domačije ni treba Slovencem opisovati po dolgem in počez; je bilo že večkrat napravljeno, sam sem nekaj bral. Čez skoraj sedem let – ja, tako dolgo je že od tiste moje poti! – se je gotovo spremenila; ozaljšala. Takrat namreč ni bila gradbeno povsem v redu (od vojne še, ko je bila delno porušena). V kamrico, kjer sem – zasilno, pa z veseljem – dvakrat prenočil, je bil na primer dostop samo po prosto ležečih deskah, ki so nadomeščale strop nad vežo (kamrica je bila v podstrešju, z enakim razgledom v dolino in tja na Kamniške Alpe).

Še dopoldan tistega dne pa sem se odpravil na Raduho, ker sem v sebi počutil, po dnevu miru, preobilje moči. Nisem bil opremljen za vzpon, imel sem navadne čevlje pa v roki navadno tkaninasto torbo (ki jo prazno lahko vtakneš v žep) in v njej nekaj za pod zob, fotoaparata in pri Bukovniku izposojeni daljnogled. Z začetka

sem poskušal priti gor od leve, severne strani, ker se mi je zdelo, da je vzpon po zahodni skalnati steni – vsaj zame – nemogoč. Pot pa se mi je kmalu zgubila in sem se znašel v goščavi, skozi katero ne bi šlo naprej, tudi če bi bilo po ravnem. Moral sem torej bolj desno – se pravi, pomeriti se s steno. Začel sem se vzpenjati po nekem koritu, kjer so bile očitne sledi prejšnjih vzponov. Šlo je kar dobro, čeravno počasi. Zlasti melišča so bila nevarna. Višje pa je bilo slabše: skoraj same skale, ki se jih je bilo treba prijeti oberoč. Oberoč – jaz pa sem imel samo eno prsto rako. Moral sem pa spet poiskati najprej prostor nad sabo, kamor bi lahko položil torbo, potem pa se potegnil še sam. Rečem vam, mislil sem že, da bo bolje, če se bom takoj začel prostovoljno spuščati dol. Tada ko sem pogledal pod sebe, mi je postalo jasno, da je rešitev samo v nadaljevanju tvegane vzpona.

Boste rekli in majali z glavo: Takšna neumnost, s torbo v roki v steno! Pa v Sloveniji! Pa slovenist! Žal mi je, opravičujem se, nikdar več ne naredim kaj takega. Vse se je torej dobro končalo. Prišel sem – po triurnem vzponu – čisto do vrha, kjer sem se srečal z mladim planincem iz Vrhlike. Ta mi je dal piti, fotografiral me je (s torbo v roki) pa mi je še svetoval, kako nazaj: skozi Durce, ne po tisti moji nevarni in že zdavnaj opuščeni poti. Kakšno srečo sem občutil takrat na Veliki Raduhi ob cepinu s škatljo, ob veličastnem pogledu tisoč petsto metrov globoko v dolino Savinje, ob modrih in pridnih ovcah, ki pridejo prav na vrh.

Nazaj grede sem si od blizu ogledal zavetišče na Grohatu, ob pol šestih pa sem bil »doma« pri Bukovniku. Ponoči nevihta, zjutraj pa spet sinjina v vsej lepoti. Grem na Sleme in proti Koprivni. Okopani sveti Jakob se mi smehlja med drevesi, jaz pa njemu. Malo višje pod smrečico ob kolovozu sem namreč za pot nazaj pustil velik kup prekrasnih gob: petnajst turkov, tri jurčke, pet brezovih gobanov pa veliko lisičk. Za kosilo sem z gospodinja skuhal kiselu belo juho z gobami in krompirjem. Ni ji bila znana, do brezovih gobanov pa sploh ni imela zaupanja. Prepričal sem jo, da se jih ni treba bati, saj so za nas Čehi splah najboljše gobe. Juho smo pojedli in ostali zdravi. Naslednji dan ob osmih sem se poslovil od prijazne domačije in se spustil po najkrajši poti v Solčavo. Čakal me je še Matkov kot.

Tako sem hodil na Raduho. Ali bom še kdaj?

PRVIČ V GORAH BREZ OLEPŠAV

MATJAŽ GRUDEN

Ijažev dom v Vratih sem dobro spoznal po fotografijah in pripovedovanju svojih prijateljev. Tokrat pa sem ga prvič videl v naravni velikosti. Po dolgem prigovarjanju je Milanu uspelo, da me je navdušil za odhod v gore in to na pravo plezalno turo. Tako sem si moral izposoditi gojzarice in nahrbtnik, nase sem navlekel stare kavbojke, debele nogavice in pulover. Zadnji dan pred odhodom pa sem z dolgim spiskom potrebščin, ki sta mi ga sestavila oba strokovnjaka Jože in Milan, dirjal iz trgovine v trgovino. Navdušenje me je prvič minilo, ko sem vso svojo kramo stlačil v nahrbtnik in ga potežkal. Toda prepozno je bilo, da bi si premislil. In tako smo po samomorilski vožnji z Milanovo »katro« obstali pred Aljaževim domom. Izkušena planinca sta me vzela v svojo sredo in odšli smo proslavljat moj novi višinski rekord – prvič čez tisoč metrov.

V zakajeni sobi sem podvomil v zdravo planinsko življenje. Pes ali bolje rečeno cucek, ki je vstopil skupaj z nami, se je že pri vratih cvileč pognal nazaj, kot da bi mu šlo za življenje. Moja vodnika sta mi razložila, da je zrak za alpiniste prav zdrav in

ker smo mi alpinisti, je torej vse v redu. Priznati moram, da sem prvi del alpinistične preizkušnje dobro prestal. Izpraznil sem nekaj steklenic piva v prijetni družbi in pri tem uničil kakih deset cigaret. Ob celi vrsti bolj ali manj praznih steklenic sem si razširil tudi besedni zaklad in si zapomnil: previsne počti, zagozdene bolvane, strehe, plati, kamine... prek katerih so leteli, frčali in pikirali razni »osli, štori in norci«.

Ura se je že krepko nagnila čez enajsto, ko je Jože ugotovil, da moramo ujeti še kaj spanca pred jutrišnjo turo. Tako smo v troje lovili ravnotežje po strmih stopnicah. Dobro mi je delo, ko sem nekajkrat obvaroval Milana pred usodnim padcem.

Na skupnih ležiščih sem spoznal planince, ki so bili res nevljudni. Medtem ko se je trojica junakov z gora spravljala k zaslužnemu počitku, ti začno nekakšni planinci rogovoliti, naj damo mir. Vnela se je burna in sočna razprava, ki je papir ne bi prenesel in jo je končal šele Jože z obljubo, da bo nekemu napravil prostor za protezo. Utrujen od doživetij tega dne sem počasi utonil v nemiren sen.

Moji dragi bralci! Ne bom vas mučil s podrobnim opisom vstajanja in nato pohoda proti steni, kjer sem prvič preklel svoja vodnika in vsak kamen, v katerega sem zadel, pa steno, ki se sploh ni hotela približati. Oba vodnika, posebno Jože, sta me zabavala s pripovedovanjem o smrtnih primerih, padajočem kamenju in podobnem, tako da mi je čas hitro minil. Že smo se znašli pri vstopu v »zloglasno« slovensko smer. Žal vam moje skromno pero ne more popisati srhljivega pogleda na mogočni kamniti zid, ki je navpično bodel v nebo nad nami. Kakšna škoda, da ni bilo z nami kakega Homerja ali Shakespeara, da bi opisala bodočim rodovom zanosni boj s strahotno steno in nečloveške napore pisca tega prispevka!

Pod tako imenovanimi Belimi platmi me je čakal prvi svetli trenutek: Počitek in malica. Milan je ta zgodovinski prizor dokumentiral z nekaj posnetki, ki niso preveč uspeli, ker je pri tem pozabil sneti pokrovček z objektivu. Z novimi močmi smo se znova spoprijeli s steno. Toda kaj, ko se utrujenost ne meni za visoke ideale in cilje. Počitki so tako postajali vedno pogostejši, verjetno tudi zaradi redkega ozračja – če se lahko zanesem na poročila raznih himalajskih odprav. V Slovenski grapi nas je prvič pozdravilo sonce s svojimi žgočimi žarki in nas prisililo k temu, da smo kar hitro odložili odvečno obleko. Čez dobro uro smo prisopihali do Prevčevega izstopa.

Bližina vrha me je pripravila do tega, da sem pričel trošiti zadnje atome moči, toda prekmalu. Tako sta morala moja vodnika s kislimi obrazi privoliti v ponoven počitek. Čez deset minut pa sem moral spet sopihati naprej v peklenskem tempu. Jože je olajšano zavzdihnil, ko me je kakor paket potegnil čez zadnje metre in mi pri tem z glasom polnim maščevalnosti zatrjeval, da se mi bo za vsak počitek, ki sem ga izsilil, maščeval pri krstu, tistem alpinističnem. Res sem dobil na vrhu stene od vsakega po tri udarce z vrvjo po zadnji plati, ki sploh niso bili simbolični. Ko je Milan skozi daljnogled naštel na grebenu Triglava čez sto planincev, je predlagal sestop v dolino.

S težkimi koraki smo se torej napotili k Tominškovi poti. Pri studencu, kjer se ustavi vsak planinec, je zaudarjal ogromen kup smeti: konzerve, steklenice, olupki limon, papirnati kozarci..., ki so jih tam za okras pustili »najbrž pravi planinci« in ga na široko raztresli. Resnično, užitek je hoditi v čisto, prvobitno naravo!

Vso pot smo srečavali cele povorke planincev z izvrstno opremo, večinoma v tankih hlačah in nizkih čevljih. Skratka, na prvi pogled ne ravno osveščene planinske množice. Kmalu sem izgubil vsak smisel za ta mimohod. Kolena so me na strmini pričela puščati na cedilu, zato sem se krčevito oklepaj varovalnih klinov. Jože je že natolceval, da jih pulim za svoj privatni planinski muzej. Končno smo se znašli v dolini. Moj besedni zaklad se je v enem samem dnevu zelo povečal in obogatil. Moja uboga profesorica slovenščine bi dobila srčni napad, če bi jo slišala.

S KOLESOM NA SNEŽNIK

ING. BOŽO JORDAN

ot otrok sem rad poslušal pripovedovati mamo, kako je bilo z gradom Snežnik, kako je šla čez državno mejo s pujski v nahrbtniku in tihotapila po Leskovi dolini, kako so živeli gozdarji na Mašunu in še marsikaj o Notranjih in Notranjski. Zato ni bilo prav nič čudno, če sem vse to hotel videti tudi jaz in brez potnega lista priti na Veliki Snežnik. O tem sem se pogovarjal tudi s stricem iz Zerovnice. Pravit mi je, da je nekdo z Jezera že prišel tja gor. Priselil se je iz Maribora, na dom svoje matere, ta pa se je z mojo materjo zelo dobro poznala, saj sta bili obe z Jezera. L. 1955 sem opravil težji izpit, pa sem si mislil, da mi gre nekaj dni sprostivte. Zajahal sem kolo in se odpeljal po novi cesti proti Vrhniki. Čez klanec so jo še delali, ker pa kolo ni avto, sem bil kmalu v Logatcu, zavil čez Laze in Ivanje selo do Rakeka, nato pa sem se pritresel mimo Cerknice, Martinjaka, Grahovega do Zerovnice (578 m). Tu je gospodaril stric, bila je košnja, in že sem imel grablje v rokah. Stric je vedel za mojo željo. Tudi on bi bil rad šel, samo delo ga je zadržalo. Vreme je bilo lepo in kar dobro se je sušilo. Ko smo mešali, obračali, grabili, delali zgrabke, nakladali in zmetavali in spet vse od kraja, sem večkrat pogledal proti Slivnici, Križni gori in širni gladini Cerkniškega jezera. Skrivoma mi je pogled ušel tudi na snežniške gozdove. Takole okrog štirih popoldne je pritekla Marina vsa nasmejana:

»Božo, hitro domov, gremo na Snežnik!«

Tak sem bil, da sem se samo obregnil:

»Kar sama pojdi, jaz bom pa sušil. Ali pa pojdi pomagat, saj veš, da ne smeva nikamor!« Po licih so se ji vtille solze in s težavo je izdavnila iz sebe:

»Pa si rekel, da hočeš gor!«

Nisem ji verjel. Pa je punca imela prav. Stric je v Cerknici srečal onega fanta, ki se je spet odpravljaj na Snežnik. In že so se pojavili v Zerovnici s kolesi kar trije planinci.

»Dober dan, ali gremo,« je vprašal eden od njih, ne da bi stopil s kolesa. Marina je rekla, da greva zraven in že je pognala v žerovenski klanec proti sloviti kašči na vrhu. Cesta je bila makadamska in še danes je taka. Teče ob vzhodni strani Cerkniškega jezera skozi vas Lipsenj pod Križno goro (855 m), mimo Goričice pod Stražiščem (812 m) do Gornjega Jezera (550 m). Pred Gorico (702 m) se odcepi cesta in gre nad izvirov Velikega Obrha (začetek Cerkniškega jezera) na Laze pa naprej na Pivko ali Postojna. Mi smo šli levo pod Devinom (786 m) skozi Dane, dokler se nismo zapeljali v drevored gradu Snežnik. Cesta gre nato med Cinkovcem (929 m) in Srednjim vrhom (885 m) do Korit (822 m). Tu smo dosegli staro državno mejo. Naše konjičke smo morali večkrat potiskati ob sebi, saj prestav nismo imeli, tudi naprodaj jih tedaj ni bilo. Še streljaj in bili smo v Leskovi dolini (794 m), mejni kamen št. 59 pri veliki gozdarski hiši.

Tu smo se zavlekli nad hlev v seno. Nihče ni imel baterije in kar oblečeni smo se zarili v seno. Ponoči sem zdrknil prav do lijaka, ki drži v jasli. Še malo, pa bi se znašel na rogovih živahnega junca. Na ta račun je potem še marsikatere padla. Žal, toda do njega me ni neslo.

Ob prvem svitu smo že iskali svoje reči, se molče razvrstili in šli mimo spomenika padlim v NOB skozi temne jelke mimo Baragove špilje in prišli na jaso z lepim razgledom. Bilo nas je še vedno pet. Poznal sem samo Marino, oni pa so se med seboj poznali. Takole je rekel oni Jezerec: »Čas je, da se med seboj spoznamo in tudi že vidimo se, ker se sinoči nismo mogli. Jaz sem Konči, to je moja sestra Olga, to pa Juretov Jože z Jezera, ki študira te gozdove.«

Steza je bila dobra, sonce nas je žgalo in kaj kmalu smo jo primahali na vrh Velikega Snežnika (1796 m), kjer se nam je odprl res lep razgled. Posedli smo na vrhu, si ogledali ostanke stare karavle in orientacijsko ploščo.

Malo smo še posedeli, se vrnili nazaj po isti poti, razen Jožeta, ki jo je pobral kar počez do koles. Zahvalili smo se gozdarjem in zajahali naše konjičke ter se spustili proti gradu. Bil sem prvič na Snežniku. Naj popišem, kako je bilo drugič in tretjič.

1. 10. 1955.

Kmalu po mojem prvem vzponu na vrh je prišla čez lužo na obisk teta Mary, mamina sestra iz Clevelenda. Rada bi bila obiskala tudi notranjski Triglav – Snežnik. Kako vse opraviti v tako kratkem času! Nepopisno voljo ima lahko res izseljenec, ki čuti srčne vezi do svoje rodne grude. Naj jo pospremim, je rekla, in vse uredim. Kdo bi odrekel! Študij me je sicer priganjal, vendar ne tako kot teto Mary čas.

V soboto sem se usedel na notranjca in se odpeljal do Rakeka. Stekel sem do Končija, kjer sem dobil kolo, in isti večer sva kot predhodnica odšla do Leskovih dolin. Za druge je stric poskrbel z avtomobilskim prevozom. Tako so v nedeljo zjutraj pripeketal za nama stric Lojze, teta Mary, Marina in šofer.

Šlo je počasi, pa saj se tudi tako lahko daleč pride. Gozd je pokrivala jesenska megla. Bilo pa je tudi že hladno in na drevje se je že obešalo ivje. Včasih je zapihal močan veter. Proti vrhu je bilo kamenje že v požledu. Stric je obujal spomine na partizanska pota, in prišli smo na vrh, nekateri z večjo, drugi z manjšo sapa. Kakšna sreča za teto Mary! Dosegla je častitljivi notranjski vršak, ki ga v mladosti ni mogla, ker ji ga je odrezala sovražna meja. Obisk v domovini tudi stane. Veliko naših ljudi je šlo preko luže za kruhom. Družine so štejele tudi po 10 do 13 otrok. Mary je bila ena od trinajstero otrok. Vsa blažena je dihala mrzli zrak, ki je vel na vrhu. Vreme ji ni naklonilo sonca, da bi osvetlilo domovino, ki se s Snežnika vidi do zadnjih meja. Doživetje več, celo bagastvo bo odnesla v svojo novo domovino. Lažje ji bo šlo, čeprav bo odhajala s težkim srcem. Imela bo dovolj spomina na to pot in nekaj še za stare dni, ko bo preživljala življenjsko jesen v tujem svetu.

16. 9. 1956.

Minilo je komaj leto, ko sem se v soboto po delu usedel na kolo, se odpeljal proti Igu, Podpeči in naprej po neznani gozdni poti do Rakitne. Od tu dalje sem šel skozi Gornje in Dolnje Otave do Begunj, kjer se nad njimi odpre pogled na Slivnico in domovino Martina Krpana. Tu okrog pravijo, da je iskal motive za ilustracijo Levstikovega dela akademski slikar Perko, ki ga najdeš v Dolenji vasi ob robu Cerknškega jezera. Perko, likovni bard prelepe Notranjske! Zapeljal sem skozi Cerknico in Dolenje Jezero, pozdravil teto in poiskal Končija, ki je cepil drva. Že sva bila v gorah. Čez dobre pol ure sva se že podila po stari poti proti Snežniku. Noč naju je dobila že v dolini. Bila je mila in svetla noč. Le kak srnjak ali lisjak je zalajal, više zgoraj je zarikal jelen. Pri gozdarski hiši sva pustila kolesa in se pretikala po mesečini, ki nama je svetila. Gozd je ponoči še bolj skrivnosten, kar stiska te pri srcu v teh prostranstvih, daleč od ljudi. Malo sva tudi posedla in brez besed zrla v zvezdnato nebo. Ko sva stopila na greben, se nama je odprl pogled na naš Jadran, na lučke v luki, na sijaj mesta, ki je utripalo ob veliki vodi. Redek pogled. Ura se je nagnila že čez polnoč. Ob poti so se belile planike (pečnice jim pravijo v Gornji Savinjski dolini). In tako sva okrog ene ponoči stopila na teme Velikega Snežnika. Ob taki uri nisem še doživel takega razgleda, pa tudi vrha ne.

Legla sva na ruševje v karavli in zaspala. Noč je bila topla, v dolini pa je legla slana. Pred svitom sva se zbrihtala in čakala sva na sončni vzhod. Žareča kroglja je počasi lezla izza obzorja. Lepota je ostala zapisana v mojem spominu, nepozabna za vselej. Videlo se je vse, kar lahko s Snežnika vidi oko.

Potem sem bil na vrhu Snežnika še večkrat. Sedaj pripelje pod vrh Malega Snežnika cesta iz Ilirske Bistrice skozi Mašun ali iz Starega trga skozi Leskove doline. Iz stare karavle je nastalo prijetno planinsko zavetišče. Obisk narašča, zmerom manj pa je planik tam okoli vrha. Grabežljive, neusmiljene roke pa plenijo že tudi v bolj obroč-
nih krajih. Škoda. Upajmo, da bo z obiskom rastle tudi kultura.

Verjetno bi bil Snežnik obiskan še bolj, če bi imel dober zemljevid, ki bi razkazoval labirint njegovih poti in cest. Ali pa če bi bilo več znamenj na križiščih. Treba pa bi bilo za avtomobiliste odpreti samo nekatere poti, ne vseh. Na to bodo morali pomisliti varuhi narave in pristojni občini Cerknica in Ilirska Bistrica. Snežnik je en sam. Varujmo mu naravno podobo, kolikor je le možno – pri sistematičnem izko-
riščanju njegovih bogastev.

NOVA SMER V VRATNEM VRHU

DRAGO PERŠL

edko kateremu je prizaneseno, malo je takih, ki jim uspe živeti svobodno, živeti samo s klini, kladivom in podobno plezalno opremo. V tisti lepi gorski tišini so tudi trenutki, ko se srečata dva in ugotovita, da gora le ne daje vsega, kar človek potrebuje za svoj obstoj.

Tako se je v mesecu marcu 1974 razvedelo, da se nam bliža dan, ko bodo naše vrste izgubile dobrega prijatelja Gregorja Rupnika. Ne mislim reči, da bo povsem opustil plezanje, popustil pa bo vsekakor in to se bo poznalo.

Vsi se tako radi držimo naših lepih običajev in navad, zato smo se teden dni pred tistim »DA« odpeljali v Bovec. Ni nam bil edini cilj samo to, da se pri mizi poslovimo od »fanta« in da ga psihično pripravimo na »možja«, temveč smo mu hoteli dati primeren spomin. Odločili smo se, da njemu v čast splezamo novo smer v Vratnem vrhu.

V soboto 20. 4. 1974 zjutraj je »fičko« naložil Janeza Gradišarja, Gregorja Rupnika, Cudra Bernarda, Štera Franca in mene. Stokal je proti B postaji na Kaninu. Ko ceste zmanjka, moraš naprej peš in se kmalu znajdeš pod steno. Kje bo vstop za novo smer, o tem nismo dosti razmišljali, ker je v tej steni šele enkrat pelo Gradišarjevo kladivo.

Prvi raztežaj v zajedi je bil silno mrzel, celo tako mrzel, da se nam je zanohtalo. Kmalu je zapel klin z vedno višjim tonom in priplezali smo do kamina. Temno, hladno, navpično se bode s svefobo in lepo izpeljanimi smučinami izpod Prevale in Prestreljenika. In tu na začetku je naš slavljenec obupal in se vrnil. Dobil pa je vlogo, posredoval je povelja. Janez je po mojem neuspešnem iskanju prehoda našel izhod čez previs in prečenje v desno na raz. Že je tu idealni prostor za varovanje, greti je začelo tudi sonce, oglasil pa se je tudi želodec. Midva z Janezom sva imela opravka s čokolado, ona dva pa – s previsom. Kmalu smo bili zopet skupaj, Gregor je končal s posredovanjem in dogovorili smo se, da se dobimo na vrhu. Gregor se seveda ni hotel odpovedati vrhu, pa čeprav prideš po potki do njega. Zadnji vrh v samskem stanu, ta mu mora ostati v spominu. In upam, da mu bo.

Nas pa je čakala stena. Skozi manjši kamin smo pririli na travnato vesino, levo pod strmo zajedo. Tu zamenjamo, Šter – Cuder sta sedaj prva naveza. Na vrhu zajede ob steni desno do votline. Greben se že vidi, razveselimo se, cilj nam ne uide. Še dva raztežaja in smer imenovana »Adižo ledik stan« je bila preplezana. Gregorja od nikoder. Zato smo se spustili proti Krnici in tam smo ga našli. Čestital nam je za smer, mi pa smo mu želeli vse najlepše in najboljše v življenjski navezi.

Plezali: Janez Gradišar, Drago Peršl, Franci Šter (AAO Kranj), Bernard Cuder (SAAS Bovec).

20. 4. 1974. Ocena: V-A₁ (III-IV).

Čas plezanja: 4 ure – Spodnji del stene težak.

Opis smeri: Vstop v strm kamin (k) od Krnice, po njem dva raztežaja do travnate vesine (4 klini), desno po grapi na vrh stolpa (raz). Proti kaminu levo po njem na vrh, desno 50 metrov do valike strehe, pod njo v lažji svet – travnate vesine, desno na raz in proti vrhu.

DVA SMUČARSKA ZAPISKA

CIRIL PRACEK

Megève

o pot se je ponovila »dolga pot«. Čez vso severno Italijo v Francijo. V razmeroma kratkem obdobju osmih mesecev sem šel že tretjič v bližino Mt. Blanca. Vsemu temu je kriva smučina. Vodja ekipe za smučarske tekme v Megèvu. Do italijansko-francoske meje je še nekako šlo z jezikom, skozi dolgi predor proti Modani je bilo treba preklopiti iz italijanščine v francoščino. Povem jim še, povem, tem dobrim ljudem, toda če si se francoščine učil iz knjige, potem težko razumeš kogarkoli, ki govori živ jezik. Tako se mi je zgodilo, da sem lepo povedal ali vprašal in dobri človek je dobil vtis, da govorim francosko, pa mi je hitro nekaj odgovoril in se seveda nisva razumela. Le počasi je šlo to preklapljanje iz italijanščine v francoščino. Nekako sem se vedno izmazal, če ni šlo francosko, je šlo angleško ali italijansko, le nemško nočejo govoriti.

Vlak nas je prignal do Albertswilla, ki leži že med gorami. Tu smo čakali tri dolge in mrzle ure na avtobus, ki nas je vlekel nato 25 km do Megèva. V Megèvu smo se znašli zvečer ob sedmih in smo se nastanili v hotelu »Rond Point d'Arbois«. Šele naslednje jutro sem si lahko ogledal čudovito lego Megèva. Dolina leži približno od severa proti jugu in ima mnogo sonca. Dolga je najmanj 15 km in ima na obeh straneh gore visoke do 3000 m. Za smučanje še zdaleč ni izkoriščena vsa. Megève ima mnogo hotelov, pokrito drsališče v isti stavbi, tudi zimski bazen, mnogo žičnic in ustvarja videz velikega zimskega centra, ki se še vedno razvija. Čez vrh Arbois prideš v sosednji St. Gervais in od tam čez Bellevue v Chamonix. V neposredni bližini so torej tri velika zimovišča, ki so medsebojno povezana z žičnicami in asfaltiranimi cestami. V ozadju kraljuje Mt. Blanc, ki skrbi s svojo bližino za pravo alpsko klimo z mrazom in obilico snega. Cel meter ga je ležalo v dolini Megève, 1100 m nad morjem. Vsak dan sem nanovo božal s pogledi lepoto okoli Mt. Blanca. Lepe alpske doline in nešteto vrhov v vsej bližini in daljni okolici najvišje gore v Centralnih Alpah. Iz Megèva smo šli še naprej v Châtel v Franciji, nato v Morgins v Švici. Oba imata lepo lego, okoli 1100 m nad morjem z lepim smučkim svetom in napravami. Vreme je bilo sončno in razmeroma toplo podnevi. Vračali smo se s taksijem v Chambéry. Čez Modane, Torino, Milan in Trst smo prišli domov.

Cervinia 1968

ovsod po svetu so lepe gore, čeprav se nam domače zde najlepše. Na praznik 29. nov., v petek ob štirih zjutraj smo odpotovali s tremi osebnimi avtomobili iz Jesenic čez Trbiž proti Cerviniji. V temi sicer ni prijetno potovati, toda rana ura zlata ura. Še pred Vidmom se je zdanilo. Tedaj je nastopila druga nevšečnost, megla. Ta se nas je držala čez vso Padsko nižino, prav do Santhie, kjer se ocepil pot proti Chatillonu. Tu so se pokazali hribi. Pri Ivre smo zopet zavili na avtocesto, ki teče po sredi doline, zvečina kot viadukt, vse na stebrih ali skozi predore. Tako gre proti Aosti in naprej proti Courmayeuru, ni pa še povsem zgrajena. Ta cesta je tako gotovo veliko zahtevnejši objekt kakor predor pod Mt. Blancom. Ko bo zgrajena, bo veliko olajšanje za potovanje po dolini Aoste in tudi veliko olajšanje za žepe, ker je zelo draga. Tu je taksa najvišja.

V Chatillonu se končno obrneš v Marmorno dolino in po njej 16 km strmo navzgor na 2000 m v Breuil ali Cervinia.

Avto je bil prekomerno naložen, štirje ljudje in šest parov smučič in še vsa osebna oprema. S težavo mi je vlekel okoli 100 km/h, v brag seveda počasneje. V enem zamahu smo prevozili blizu 800 km. Od štirih zjutraj do polsedstih zvečer. Počasi je šlo samo pri Besci zaradi obvoza, na avtocesti se je primerilo masovno trčenje, več kot 50 vozil je bilo razbitih. Zalosten pogled na zvito železje in na razbite stroje, vse zaradi megle.

Marmorna dolina, ki se strmo npenja do Breuilla – Cervinie, kar diha od alpinističnih spominov. Valtournanche, kjer so bili doma vodniki, ki so naskakovali Mont Cervin-Matterhorn, je sedaj lepo letovišče in zimovišče. Do Valtournanche pripelje ena od najdaljših smučarskih prog s Plateau Rosa, z višine 3500 m na 1800 m, v dolžini okrog 20 km.

Breuil-Cervinia je prijetna dolina z mnogimi hoteli. Prvotne kmetije so skrite za hrbtom mogočnih hotelov in jih komaj še opaziš, čeprav je preteklo komaj dobrih 40 let,

ko še ni bilo nobenega hotela v tem zaprtem svetu. Tu so morda najbolj prostrana smučišča v Evropi. Kot v nekakšen orjaški lijak se stekajo vse proge v Cervinio in Valtouranche. Poleg tega ne zmanjka vse leto snega in lepe smuke, na višini iznad 3500 m. Izpod Breithorna (prek 4100 m) vodijo lepa smučišča na Plateau Rosa, kjer je možno poletno smučanje.

Nastanili smo se v hotelu Lo Stambecco na višini 2600 m. Od tu smo se vsak dan z žičnicami potegnili na Plateau Rosa 3500 m in uživali smuko 6-7 ur. Tekmovalni trening seveda ni isto kot turno smučanje. Tu je potrebno tveganje, tu je več nevarnosti in garanja. Trener ni gospodar svojega časa. Stojiš ob stezi in kritično motriš tekmovalce, jim popravljaš napake in paziš na eventualne poškodbe. Popravljaš nevarna mesta na progi, tlačiš, zasipaš in odmetavaš sneg. Vse zaradi preventive. Kljub temu sem presmučal vsaj trikrat na dan vso progo, ki je dolga skoraj kot triglavski smuk.

Nepozaben je razgled na vso mogočno rajdo vrhov v bližnji in daljni okolici. Lepo število štiritisočakov se vzpenja v neposredni bližini, v ozadju se drži kot krona nebatičnikov Mont Blanc. Vsako jutro znova sem stal kakor vkopan na Plateu Rosa in strmel v barvno igro sonca in senc, vsako jutro znova sem strmel v škrlatni nadih Mont Cervina, ki ga je poljubil prvi sončni žarek. V tem ogromnem smučarskem rajju se ljudje porazgube kakor mravlje v gozdu. Zvečer sem navadno sam ovijal vijuge v mraku navzdol. Ko zadnji oddrse mimo, tedaj se šele izplača popraviti tekmovalno stezo. Nanjo vderejo zelo radi tudi turisti, čeprav redki. To je za tekmovalce, ki drve v silnem tempu po stezi, zelo nevarno. Filmal in fotografiral sem s polno paro. Izkoristiti se je izplačalo lepo vreme.

V takih razmerah mine osem dni, kot bi ustrelil. Nisem smel pomisliti na najbolj mikavno turo, na Breithorn. S Plateau Rosa dosežeš Breithorn v 2-3 urah. Užival sem tako rekoč mimogrede le turno smučanje, vedno z nahrbtnikom, kajti trener mora imeti marsikaj vedno pri roki, od filmske kamere do orodja in prve pomoči.

Tudi na povratku domov smo prevozili v enem mahu vseh osemsto km in se v polnočnih urah razveselili domačih krajev.

NEKAJ ZGLEDOV

DUŠAN NOVAK

ot strokovnega delavca me pot večkrat zanese iz naše ožje domovine pa tudi v zamejstvo, kjer spetoma opazujem prizadavanja naših kolegov, turističnih delavcev in prebivalcev našploh, za varstvo okolja z ene strani, z druge pa, kako znajo približati vsako najmanjšo posebnost ali naradni pojav občanu, turistu, šolarju...

O tem sem že nekajkrat pisal. Turistični vestnik 1971/73 je temu prisodil žal zadnjo stran. Večjo pozornost je posvetil temu vprašanju Proteus 36/34-35. Naj na ta vprašanja opozorim še na straneh Planinskega Vestnika. Prepričan sem, da zadeva zasluži vso pozornost.

Ko smo se lani udeležili 6. mednarodnega speleološkega kongresa v Olomoucu, smo na Moravskem obiskali med drugim znamenitosti tudi znamenito Zbrašovsko aragornitno jamo, ki je nastala v območju enega od termomineralnih vrelic pri Hranicah ob Bečvi. Postal sem pozoren na to, da je bila večina izvirov lepo poimenovana in turistu predstavljena ne le z imenom, tudi s podatki iz kake globine voda prihaja, kakšne izdatnosti je izvir in temperatura.

Na drugi strani Bečve je nekaj hektarov obsegajoč rezervat Hurka. Na orientacijski tabli ob vhodu so opisane poleg orientacijske skice tudi geološke, botanične in favnistične posebnosti tega območja.

Ob veliki cesti proti Liptovskemu Mikulášu na Slovaškem je ob manjšem vrelcu mineralne vode parkirni prostor, kjer se turist lahko ustavi in odčepi. Spomnil sem se na naše vrelce pri Negovi, Lormanju, Benediktu, Šratovcih itd., ki samevaio zapuščeni in z boljšo vodo, kot pa je bila ta, ki smo jo pili... pa na Močilnik, Pekel pri Borovnici, Rakov Škocjan itd., kjer poleg zgolj orientacijske table ni drugih podatkov o zanimivostih.

Med drugimi smo obiskali tudi znamenito dobšinsko Ledeno jamo, kjer napisna tabla ne opozarja le na jamo. Opisane so še druge značilnosti območja, nadmorska

Dva zglada

Foto D. Novak

višina, značilne temperature, padavine, višina snega, značilne živali in rastline ter še kaj. Da bi nekaj podobnega stalo ob Taborski jami, Peklu v Savinjski dolini, Planinski ali Kostanjeviški jami, Ledeni jami na Stojni itd., je verjetno že kar neverjetno in nemogoče, kajne?

Zanimivo je, da so za naše razmere predrage tudi velike orientacijske table s turistično karto npr. Triglavskega narodnega parka, kot smo to srečali v Taranski Lomnici, v središču TANAPA. Na ta način se obiskovalec lahko bolje spozna z objektom, ki ga bo prehodil in varneje bo hodil.

Žal lahko naštejemo na prste ene roke naše kraje in znamenitosti, ki so opremljene temu podobno. Table so obledele in sprane, stare. Svetla izjema je seveda Divje jezero, bati se je le, da ne bo vzdrževano, kot je treba.

Mnogo je pri nas krajev, ki bi zaslužili večjo pozornost.

II. KONGRES JUGOSLOVANSKIH PLANINCEV

Planinska zveza Hrvatske je razposlala okrožnico s podpisom podpredsednika PSH dr. Željka Poljaka o II. kongresu jugoslovanskih planincev. Glasi se:

Pomen: V proslavo 100-letnice hrvatskega in jugoslovanskega planinstva bomo med drugim priredili strokovni simpozij o planinstvu. Organizator simpozija PSH je glede na že prijavljena predavanja odločil, da bi ta zbor presegal okvir simpozija in mu zato pritiče naslov kongresa jugoslovanskih planincev (prvi kongres se je vršil leta 1955 za 80-letnico našega planinstva). Drugi kongres se bo vršil 23. XI. 1974 v Zagrebu z glavno temo:

»Planinstvo v preteklosti, sedanjosti in bodočnosti.«

Na sporedu bodo tudi teme po prosti izbiri.

Način organizacije: Kongres bo organiziran na moderen način, t. j. avtorji ne bodo brali svojih referatov, marveč bodo podali le povzetke in event. pokazali diapozitive. Tako bo večina časa na razpolago diskusiji in izmenjavi mnenj. Referati bodo razmnoženi in vezani v knjigo, ki jo bodo pred kongresom po pošti prejeli vsi udeleženci, če se bodo pravočasno prijavili in plačali kotizacijo. Kongresni zbornik bo obsežna knjiga s prispevki naših najvidnejših strokovnjakov, kakršne do sedaj še nismo imeli. To bo dragocen dokument, obenem pa koristen priročnik za delo PD in planinskih aktivistov.

Kdo se kongresa lahko udeleži. Kot delegat ali obiskovalec je lahko navzoč vsak član PD, če se prijavi vsaj do 1. X. 74 in vplača kotizacijo 50 din na račun PSH, 41 000 Zagreb, Kozarčeva 22, št. 30 102-678-5535 z označbo »kotizacija za kongres«. V prijavi mora navesti natančen naslov, na katerega naj organizator pošlje kongresni zbornik in program. Neprijavljenim organizator ne jamči ne za sedež v dvorani ne za kongresne materiale. Želimo, da bi se kongresa udeležili predstavniki vseh PD SFRJ.

Kdo na kongresu lahko predava. Vsak član planinske organizacije na lastno prijavo ali na predlog planinske organizacije, če ponudi temo širše vsebine in širšega pomena, strokovno obdelano in pravočasno prijavljeno. Referati o delu in internih problemih posameznih društev ne pridejo v poštev, prednost pa imajo teme, ki na izviren način obravnavajo preteklost našega planinstva, njegove današnje probleme in dosežke ter njegovo vlogo v sodobni civilizaciji in človekovem življenju. Uradni jeziki so vsi jeziki jugoslovanskih narodov.

Temo je treba prijaviti najkasneje do 15. VI. 1974 in prijavi dodati kratko vsebino (kakih 20 vrstic). Prijava, obvestila, koordinacija in navodila – vse na naslovu organizatorja. Avtorji sprejetih tem ne plačajo kotizacije, imajo pravico do potnih stroškov in do brezplačnega kongresnega gradiva.

Nastanitev: Organizirana bo v hotelih in privatnih sobah v Zagrebu in v planinskih kočah na Medvednici. O tem bodo vsi prijavljeni pravočasno obveščeni. V primeru lepega vremena je po kongresu v načrtu skupni izlet v okolico Zagreba.

Okrožnico objavljamo, da bi se z njo seznanila čim širša planinska javnost. Op. ur.

DRUŠTVENE NOVICE

70 LET SPD TRST

V soboto in nedeljo, 1. in 2. junija 1974 so se v Trstu in na Opčinah zvrstile lepo organizirane in izredno številno obiskane jubilejne prireditve ob 70-letnici slovenskega planinskega društva Trst.

V soboto popoldne ob 18. uri (po italijanskem poletnem času ob 19. uri) so se obiskovalci jubilejne prireditve najprej zbrali v foyerju kulturnega doma (ulica Petronio 4, Trst) ob otvoritvi fotografske razstave alpinista in člana društvenega upravnega odbora Janka Furlana. Ob tej otvoritvi je nekaj uvodnih besed povedal znani tržaški slikar Jože Cesar. S to, menda prvo, razstavo se je Furlan predstavil kot nadarjen fotograf. Predvsem so pritegnile pozornost obiskovalcev njegove krajinske slike. Sam je povedal, da z njimi predvsem želi povedati, kako je narava v svoji elementarnosti lepa in kako potrebno se je zavzemati za njeno ohranitev. V manjši dvorani Kulturnega doma je obiskovalce lepo presenetila slikovno bogata razstava, ko nas zbrane fotografije popeljejo skozi 70-letno obdobje SPD Trst. Obdobje od ustanovitve do nasilne likvidacije društva (1903–1927) predstavlja 50 fotografij. Le čemu niso tu, vsaj fotokopirano, izložili prvih društvenih pravil, ki so jih prav letos, pri zbiranju vsega tega gradiva, našli? Razstavljeni so dokumenti, s katerimi je bilo društvo razpuščeno. Gre za zloglasno obtožbo, da je bilo v jami Dimnici najdeno orožje in da torej društvo ne sme več obstajati. Obdobje do leta 1937, ko društvo formalno sicer ni več obstajalo, delovalo pa je kot klub in se predvsem posvečalo izletništvu, je predstavljeno s 30 fotografijami. Povojno obdobje, obnova društva, razvejena dejavnost v raznih sekcijah, je seveda najbolj bogato predstavljeno, kar z 260 fotografijami. Jamarsko dejavnost so na tej razstavi predstavili z 20 fotografijami. Lepo učinkuje tudi pano s splošnim prikazom planinske flore in favne na barvnih razglednicah in za zaključek nekaj otroških risb (cvetje, planine). Nikakor ni to razstava za bežen pregled, pač pa študijska. Treba se je skloniti nad vrsto miz, pazljivo prebirati podnaslove in tako izluščiti dogajanja navedenih obdobj.

Zelo prav je, da je povečana fotografija prof. Zorka Jelinčiča na tej razstavi dobila osrednje mesto. Ta mož je bil namreč predsednik tega društva od obnove leta 1946, do svoje smrti leta 1965. Na posebnem panoju je žarela oljna podoba Jože Čopa, ki ga je prav za to razstavo upodobil slikar Jože Cesar.

Osrednja proslava, akademija, se je pričela nekaj po 19. uri (po našem času) v glavni dvorani Kulturnega doma. Oblikovno in vsebinsko jo je zasnoval, pripravil in vodil član Stalnega slovenskega gledališča v Trstu, igralec in režiser Adrian Rustja. Zamišljena je bila res originalno in tudi izvedena neprisiljeno, pestro, duhovito, sproščeno.

Mlajši člani SPDT (Mezgec, Trampuževa, Sušteršič, A. Kravosova in Drašič) so na odru ob mizi za sejo odbora začeli in vodili to akademijo. Na seji tega »društvenega odbora« je bila ena sama točka dnevnega reda: Proslava 70-letnice.

Predsednica SPDT dr. Sonja Mašera je pozdravila goste in polno dvorano članov ter prijateljev društva (okrog 400 ljudi) ter v krajšem govoru v glavnih točkah orisala 70-letno obdobje društva. Za njo so se zvrstili pozdravni nagovori. Govorili so: predsednik PZS dr. Miha Potočnik, podpredsednik meddruštvenega odbora primorskih planinskih društev Ciril Zupanc, predsednica SPD Gorica Jožica Smet, predsednik PD Jesenice in član PD Maribor Albert Koruza. Slednji je bil leta 1927 tajnik tržaške planinske podružnice. V svojem spominskem govoru je povedal, kako sta dva fašista podtaknila povsem novi vojaški puški v kraški jami Dimnici, ki je bila tedaj planinski objekt tega društva in kako sta uro ali dva za tema fašistoma prišla v Dimnico karabinerja in »odkrila orožje v jami« ter na tej podlagi prijaviła tržaške planince zaradi državi nevarne in podtalne dejavnosti. To je bil potem razlog za razpust društva. Spominsko pričevanje Alberta Koruze je bilo lepo dopolnilo proslavi.

Po takšnem uvodnem ali govornem delu »prve točke dnevnega reda« so se zvrstile še naslednje točke programa proslave: openski moški pevski zbor je pod vodstvom svojega pevovodje in dirigenta Cvetka Grgiča zapel tri pesmi; simpatično dekle Loredana Gec je prebrala narečno zgodbo o izletu, »ki ga ni bilo«; sledil je planinski kviz za skupine učencev osnovnih šol od Sv. Ivana, Sv. Frančiška in iz ulice Donadone ter učencev nižjih srednjih šol od Sv. Križa, Sv. Jakoba in Sv. Ivana; 6 deklic na čelu in pod vodstvom baletne koreografke Selme Micheluzzi je odplesalo venček plesov na melodije narodnih pesmi; Drašič, Sušteršič in A. Kravosova so odigrali krajši zabavni planinski skeč; z nastopom openskega moškega pevskega zbora je bila zatem akademija končana. Sproščeno je stekel prijateljski pomenek zatem v gostinskem prostoru Kulturnega doma, kjer so openski pevci spet zapeli nekaj pesmi.

Drugi del te jubilejne prireditve je bil naslednji dan, v nedeljo 2. junija na Opčinah. Ker je bil prvi del slovesen in salonski, je bil ta drugi del v naravi in se je razvil v pravo ljudsko veselico. Vse se je dogajalo na vrtu prosvetnega doma na Opčinah. To nedeljsko prireditev sta pripravila SPDT in prosvetno društvo »Tabor« z Opčin.

Dopoldne je bil organiziran orientacijski pohod, ki so se ga udeležile skupine planincev in planink po starostnih razredih: do 12. leta starosti, do 18. leta starosti in nad 18-letni člani oz. članice. Udeležba je bila dokaj množična, kar kaže na vzpodbudno število planinske mladine tega društva.

Popoldne so na tem vrtu imeli nagrajevanje zmagovitih skupin pri orientacijskem pohodu, šaljive tekme in slednjič zabava s plesom. Ob lepem vremenu in dobri organizaciji so izredno številni obiskovalci te prireditve odnesli kar najboljši vtis.

Resnično, slovensko planinsko društvo Trst je s prireditvami ob 70-letnici dokazalo in doživelo razveseljivo potrditev, da je globoko vkoreninjeno med tržaškimi Slovenci, da je to resnično njihovo društvo. O simpatičnem kvizu, ki smo ga gledali na akademiji v soboto zvečer, velja še reči nekaj besed. Nastopajoče skupine so dobile po 5 vprašanj: iz organizacije in zgodovine planinstva, iz poznavanja bližnje planinske okolice, iz prve pomoči v planinah in šaljivo vprašanje. Na ta način je bil kviz zanimiv in zabaven. To je primer, ki ga velja posnemati, saj ga je moč pripraviti za sleherno okolje in območje. Sodelovanje učencev navedenih šol je obenem najbolj zgovorno pokazalo, kje korenini SPDT. Usmeritev med šolsko mladino je vsekakor pohvalna in najbolj pravšna.

Vse priznanje brhkima planinkama in trem mladim planincem, ki so simpatično vodili to sobotno jubilejno »sejo«, in naj jim velja Levstikova vzpodbudnica:

»... Ko bomo pa kedaj dorastli,
železo bo, kar zdaj je les!«

Ciril Zupanc

III. SREČANJE BRATSTVA PTT PLANINCEV ZAGREBA IN LJUBLJANE

V lanskem letu so se dogovorili poštarji-planinci Ljubljane in Zagreba, da se bodo letno dvakrat srečali, enkrat v Sloveniji, drugič v Hrvaški.

Ni naključje, da so imenovali ta srečanja »bratska srečanja«, kajti to so res srečanja, kjer se utrjuje v praksi bratstvo in enotnost, tovarištvo, ljubezen do domovine, kjer se izmenjavajo izkušnje in spoznavajo lepote, ki jih imata obe republiki dovolj in ki so privlačne za planince.

Letošnje III. srečanje je organiziralo PD PTT »SLJEME« iz Zagreba 18. in 19. maja. Ljubljanski poštarji smo bili gostje.

V soboto ob 15. uri se nas je odpeljalo poln avtobus proti Zagrebu. V Bregani so nas že čakali zagrebški planinci, mnogi smo se že poznali iz prejšnjih srečanj. Pristrčno, toplo snidenje, objemi, poljubi, nageljni, ki sta jih delili dve dekletci v ljubkih hrvaških narodnih nošah. Po kratkem postanku smo pod vodstvom zagrebškega vodnika Jožeta, ki so ga kratko zaradi visoke postave klicali »Veli Jože« in ki je prisedel v naš avtobus, krenili naprej. Odpeljali smo se v Pionirski grad – mladinsko naselje.

Zvečer smo se zbrali v dvorani, kjer so nam zaželeli dobrodošlico in pozvali na nadaljevanje takih srečanj predsednik PZ Jugoslavije in Hrvaške Božo Škerlj, predsednik mestnega odbora planinskih društev Zagreb mgr. Ivan Štok in predsednik PD PTT »Sljeme« Zagreb Vlado Ožbolt.

Naš predsednik Jože Dobnik se je zahvalil za povabilo, nato sta predsednika društev izmenjala darili. Vsem prisotnim zagrebškim planincem in planinkam smo podarili tudi knjigo, ki je izšla ob 20-letnici PD PTT Ljubljana. Nato se je razvil vesel, družaben večer.

Ob 6. uri nas je pozdravil lep dan, odpeljali smo se nekaj km pod vznožje Medvednice do vasi Bidrovec, od tu dalje pa nas je vodil vodnik Jože na Medvednico prek sedla Mrzлак, mimo »Kaptolske lugarnice«. Po skoraj štiriurni hoji po mokri in blatni poti, skozi gozdove na Medvednici, smo okoli 12. ure prišli vsi blatni, a vseeno dobre volje v Gorňjo Stubico in se zbrali pod Gubčovo lipo, kjer je pred 400 leti Matija Gubec začel kmečki punt. Nedaleč od tod smo si ogledali še mogočni Avguštinčičev spomenik v spomin Matije Gubca.

V bližnjem zaselku Samec so nas nato Zagrebčani presenetili s »piknikom« na prostem. Odpeljali smo se naprej skozi Zlatar – Bistrico do gradu Trakoščan, žal pa nam je tu zmanjkalo časa za ogled gradu, ker so nas tu prijetno presenetili varaždinski poštarji-planinci, ki so nam tu pripravili pristrčen sprejem.

V načrtu je bilo, da se v Krapini ob zaskuski poslovimo od gostitelja zagrebškega poštarkega planinskega društva. Kar prehitro je prišel čas slovesa. Nekaj toplih besed so spregovorili vsi prej omenjeni predstavniki planinskih organizacij, naš predsednik Dobnik Jože se je ponovno zahvalil za odlično organizacijo in ugotovil, da se bomo v septembru, ko se bomo srečali četrtič v Julijcih (Komna, Krnsko jezero, Lepena), morali zelo potruditi, da bomo gostom povrnili vse, kar so nam oni dali na tem srečanju.

Joža Praprotnik

III. Srečanje bratstva PTT planincev Zagreba in Ljubljane pri planinski koči Goršičica na Medvednici
Foto Jože Dobnik

POBUDA ZA PLANINSKI DOM NA VREMŠČICI

Na vabilo predsednika krajevne skupnosti Senožečar so se 7. junija 1974 zbrali v Senožečah predstavniki občinske skupščine Sežana, planincev (PZS, meddruštveni odbor, PD Sežana in Koper), Kraške turistične zveze, gostinskega podjetja Kras, aktivna mladine iz Senožeč in še kdo ter se načelno domenili, naj se na Vremščici zgradi primeren objekt kot planinski dom na tem prelepem območju na stičišču Vipavske doline, Pivke in Krasa. Večina udeležencev se je po uvodnem posvetu v restavraciji »Adria« v Senožečah odšla na Vremščico, kjer so si ogledali na kraju samem najprimernejše prostore za zgraditev novega planinskega doma.

Pobuda krajevne skupnosti Senožečar je hvalevredna in jo je treba vsakakor podpreti. V občini Sežana je za to tudi primerno zanimanje. Sklenjeno je bilo, da je treba Vremščico vsestransko pretehtano oceniti, začeti z izdelavo večjega gostinsko-rekreativnega programa in v tem okviru za začetek zgraditi planinski dom. Zaenkrat je nosilec priprav krajevna skupnost Senožečar, sčasoma pa bo treba najti enega ali več investitorjev, ki bi uresničili programiran načrt na tem območju.

Morda je nekoliko optimistično pričakovati, da bi že letos na Vremščici

(1026 m n/m) stal vsaj v grobem pozidan in okrit planinski dom, gotovo pa ni ne-realno, če zapišemo, da bo tu prihodnje leto vendarle že storjen prvi korak, da se bo gradnja začela in do jeseni 1975 morda res že moremo računati na slovesno otvoritev vsaj manjšega planinskega objekta. Do »Rabute«, idilične zavetne doline med vrhovoma Vremščice in Zlatne, je z vrha Gabrka (1,5 km po cesti od Senožeč do Divače) 4 km gozdne ceste. Kraj torej ni znatneje oddaljen, je sorazmerno lahko dostopen in to obeta velik in dokaj reden obisk številnih gostov.

C. Z.

IZ ZAPISNIKA MK UIAA

Redna seja mladinske komisije Mednarodne zveze planinskih organizacij je bila od 26. do 28. aprila 1974 v Obertaurnu – Avstrija. Navzoči so bili: Gerhard Friedel – DAV, dr. Luis Lechner – OAV, Charles Mischler – SAC in ing. Danilo Škerbinek – PSJ.

Na zasедanju UIAA v Opatiji je treba opozoriti na težavnost dela v MK UIAA zaradi nesoglasja držav predstavnic v tej komisiji in zaradi izostajanja delegatov od sestankov. Več se o vzrokih ni govorilo.

CAI se je na hitro konec novembra 1973 odločilo, odpovedati dogovorjeno in že razpisano srečanje. Preklic je bil izveden

brez dogovora z MK UIAA zaradi splošne energetske krize. O odgovodi so navzoči razpravljali z velikim obžalovanjem.

Kot nadomestilo za napovedano pomladansko mladinsko srečanje je bilo predlagano, da se članice UIAA udeležijo mednarodnega mladinskega planinskega tabora, ki ga organizira Bolgarska zveza v Maljovici, v okviru jesenskega srečanja alpinistov. Na taboru bodo tudi pogovori o planinski tehnični vzgoji mladih, splošni planinski vzgojih mladih, pravni odgovornosti mladinskih vodnikov, splošnih vzgojnih izkušnjah.

Vsaka zveza-udeleženka tabora in pogovorov se naproša, da pripravi svoj prispevek k dnevnemu redu (koncept vzgoje in poročilo o delu z mladino) in ga poprej posreduje članom MK UIAA.

Pri izboru udeležencev za mladinski planinski tabor v Maljovici se je treba ravnati po napotkih zapisnika MK UIAA iz leta 1973 v Walesu.

Sestavili smo anketo, ki bi jo naj nacionalne planinske zveze izpolnile. Tako bi dobili pregled o sestavi, delu in stanju planinske mladine, MK UIAA pa tudi napotilo za nadaljnje delo in veliko pomoči mladim planincem v nacionalnih zvezah.

ÖAV (dr. Lechner) ponuja kakršno koli pomoč (npr. izmenjava na tečajih); obvestil nas bo o svojem mladinskem inštruktorjem tečaju, kamor bi lahko šla dva Jugoslovana; informativno že danes vabi na tečaj moderne smučarske tehnike (december-januar).

Tuje zveze dobivajo precejšnja sredstva za mednarodno mladinsko sodelovanje (Nemčija - DAV npr. 10 000 DM).

Zanimivi so tudi podatki o dotacijah za mladinsko planinsko šolo za leto 1974: DAV - 400 000 DM za 50 000 mladih, ÖAV - 1 000 000 Sch za 80 000 mladih, SAC - 75 000 Fr za 6000 mladih.

ing. D. Škerbinek

PROSLAVA 200-LETNICE ROJSTVA VALENTINA STANIČA - PRVEGA SLOVENSKEGA ALPINISTA

Pobuda za proslavo 200-letnice Staničevega rojstva je prišla z več strani, kar je pravzaprav znak, da smo se Staničevega pomena za slovenski narod zavedeli v širših okvirih.

V Kanalu se je osnoval pripravljalni odbor: Jožica Valentinič za Prosvetno društvo Soča, Jožica Boltar za Turistično društvo Kanal, Angel Marinič, predsednik krajevnega urada Kanal, Lojze Kralj, tajnik TD, Jože Medvešček in Ludvik Zorzut, kot glavna pobudnika. Pripravljalni odbor si je našel zveste pomočnike predvsem v Rozini Konjedic, pevovodji in domačinki iz Bodreža, ter bil v stalnih stikih s kul-

turno-literarno komisijo PZS. Sam sem poskrbel za marmornato ploščo z vklesanim besedilom:

V tem kraju se je 12. II. 1774 rodil VALENTIN STANIČ, 1774-1847, slovenski alpinist evropskega slovesa, narodni prosvetitelj in človekoljub. Ob 200-letnici rojstva odkrila Planinska zveza Slovenije.

Plošča naj bi bila vzdana v steno hiše, kjer je nekdanja Staničeva domačija, vendar je pripravljalni odbor želel vzdati jo v skalnato ježo na častnem mestu sredi Bodreža.

V soboto 11. maja ob 20. uri je v kinodvorani v Kanalu imel domačin Jože Medvešček predavanje s skioptičnimi slikami pod naslovom »Po stopinjah Valentina Staniča«.

V nedeljo 12. maja ob 11. uri se je v Kanalu zbralo okrog tisoč ljudi, da počaste 200-letnico rojstva velikega rojaka Valentina Staniča. Zbrani množici je spregovoril prof. Rado Bednaržik iz stare Gorice. Govoril je o Staniču kot o človeku plemenitih dejanj, dobrotniku domačinov, vseznalcu in duhovnem vodji. Po govoru je mešani pevski zbor Prosvetnega društva »Soča« pod vodstvom glasbene učiteljice Rozine Konjedic odpel nekaj pesmi.

Nato se je pisana kolona ljudi od blizu in daleč - prišli so tudi iz Trsta in Gorice - napotila v Bodrež, prijazno vasico na terasi nad zeleno Sočo.

Slavnostni govornik v Bodrežu je bil prof. Hinko Uršič (glej PV 1974, str. 419) v tej številki).

Spominsko ploščo je v imenu PZS odkril dr. Miha Potočnik in poudaril, da uspehi naših odprav v tuja gorstva beležijo svoje predhodnike na takih možeh, kot je bil Valentin Stanič, prvopristopnik na mnogih evropskih gorah kot sta tudi Grossglockner in Watzmam pa naj bo to tujcem všeč ali ne. V Valentinu Staniču imamo moža-alpinista, kakršnega Nemci in Angleži ter drugi veliki narodi z daljšo tradicijo takrat niso imeli. Valentin Stanič je bil doma ob naši zahodni meji, ki nam jo danes spet spodbijajo sovražni elementi onstran državne meje, zato je današnji zbor ob tako pomembnem prazniku tako zaslužnega moža, kot je Valentin Stanič, važen dogodek tudi z narodnostnega stališča.

Nato je mešani pevski zbor Prosvetnega društva »Soča« iz Kanala pod vodstvom Konjedičeve zapel pesmi: Na planine, Pod trto bivam zdaj in Oj tedaj, dekliski tercet (trio) ob spremljavi harmonike pa še pesem Na tujih tleh. Razumljivo je, da se je v teh pesmih odražala Staničeva pot na tuje in privrženost domači grudi ob Soči. Šolarji so recitali Staničevi pesmi Deklica, ki je v šolo hodila in Hvala vinski trti. Proslave so se udeležile številne mlade domačinke v narodnih nošah, kar je vzdušju dalo slovesen videz.

Pred spomenikom Valentina Staniča na trgu v Kanalu 12. 5. 1974

Foto Jože Medvešček

Finale slavlju je dal Ludvik Zorzut v verzih, ki jih je naslovil vrlim Bodrežanom. Spominske vence so položili: meddruštveni odbor primorskih PD, SPD Gorica in klub starih goriških študentov.

Odkritja plošče in proslave se je udeležila delegacija PZS: predsednik dr. Miha Potočnik, načelnik kulturno-literarne komisije Tone Strojín, član komisije Ludvik Košir in predsednik meddruštvenega odbora primorskih PD Janko Fili. Navzoči so bili predsednik občinske skupščine Nova Gorica Jože Šušmelj in podpredsednik dr. V. Mozetič, zastopniki občinskega komiteja ZK in občinskega sveta sindikalne organizacije, delegacije SPD Gorica z Jožico Svet na čelu, SPD Trst, PD Nova Gorica, PD Tolmin, PD Postojna, planinska sekcija Anhovo, klub starih goriških študentov s predsednikom Francetom Gorkičem, pisatelj Ciril Kosmač idr.

Tone Strojín

IZ KRONIKE PZS

Dne 11. 1. 1974 je bil 11. redni občni zbor Turistične zveze Slovenije. Našo organizacijo je na zboru zastopal tov. Jože Rajer.

Delegacija PZS: dr. Miha Potočnik, Tone Bučar in Marjan Oblak je dne 9. 1. 1974 obiskala predsednika IS SRS tov. Andreja Marınca in se z njim pogovarjala o pred-

logu družbenega dogovora o vzdrževanju planinskih postojank.

Delegacija PZS: dr. Miha Potočnik, ing. Tomaž Banovec, Tone Bučar in Jože Rajer je 24. 1. 1974 obiskala predsednika skupščine SRS tov. Sergeja Kraigherja in ga seznanila s stanjem v planinski organizaciji in s problemi planinskih postojank.

Od 25. 1. do 3. 2. 1974 je bil na Komni zimski del tečaja za zimske vodnike, ki se ga je udeležilo 53 tečajnikov. Tečaj je obiskal tudi predstavnik glavnega štaba za SLO podpulkovnik Jože Rozman.

31. 1. 1974 je komisija za odprave v tuja gorstva organizirala v kinu Vič ekspedicijski večer s prikazovanjem diapozitivov. Udeležilo se ga je toliko prijateljev planin, da je bila dvorana polna.

Dne 7. 2. 1974 je bil ustanovni občni zbor PD Viator. Udeležil se ga je tov. Tone Strojín. Društvo ima do sedaj 130 članov. Pripravilo je bogat program dela za tekoče leto.

Občinski odbor ZZB NOV Jesenice je 24. 2. 1974 priredil 9. spominski pohod na Stol, kot predstavnik PZS se ga je udeležil ing. Pavle Šegula.

Dne 8. 2. 1974 je bil ustanovni občni zbor alpinističnega odseka PD Impol iz Slovenske Bistrice.

Primorski meddruštveni odbor je imel redni posvet v soboto 25. 3. Obravnaval je vzgojno-izobraževalno delo z mladino, vprašanja poli in markacij, proslavo

200-letnice rojstva Valentina Staniča in 50-letnice smrti dr. Klementa Juga ter delovni program za sezoni 1974.

Dne 13. 3. 1974 je bil v Kranju sestanek predstavnikov VP 1098 Kranj, VP 2050 Ljubljana, podjetja Elan, zbora učiteljev smučanja in PZS (Rajer, ing. Škerbinek, Melanšek). Na sestanku, ki je trajal ves dopoldan, je bilo dogovorjeno širše sodelovanje med JLA in PZS, zborom smučarskih učiteljev ter tovarne Elan. Zapisniki sestanka ter konkretne predloge so predstavniki navedenih VP posredovali Generalnemu štabu JLA.

Dne 20. 3. 1974 je bila razširjena seja sekretariata republiške konference ZMS, na kateri je bilo obravnavano vprašanje vključevanja mladih v specializiranih organizacijah v pripravo za SLO. Sestanka sta se udeležila tov. Jože Rajer in tov. Jože Melanšek in sta zelo izčrpno seznanila vse navzoče o delu naše organizacije na tem področju.

Alpinistični odsek PD Kamnik je 7. 4. 1974 priredil 11. Štuparjev memorial na Kamniškem sedlu. Nastopilo je 39 mladincev, 31 planincev, 9 alpinistk in 2 planinki iz 8 alpinističnih odsekov iz 6 planinskih društev. Prehodni pokal je osvojila ekipa Mojstrane.

Mladinska komisija PZS je priredila v Bohinju od 5.–7. 1974 seminar za mladinske vodnike in mentorje planinskih skupin, od 11.–14. 4. 1974 pa seminar za inštruktorje planinske vzgoje, načelnike mladinskih odsekov in člane odbora za vzgojo in izobraževanje.

Planinsko društvo Ilirska Bistrica in Občinski svet zveze sindikatov sta 27. 4. priredila 5. tradicionalni izlet na Kozlek v čast 33-letnice ustanovitve OF in proslave 1. maja.

Aktiv ZMS je organiziral 2. 5. 1974 v Vratih tekmovanje mladih iz vse Slovenije v alpskem smučanju pod naslovom »Mladi v spomin padlih gornikov«.

PD Šoštanj in Tovarna usnja Šoštanj sta 1. maja priredila pri Andrejevem domu na Slemenu prvomajsko proslavo združeno z 70-letnico ustanovitve PD Šoštanj. V imenu PZS se je proslave udeležil tov. Tone Bučar in podelil društvu darilo, kolektivno tovarne pa spominsko plaketo. Dne 1. 5. 1974 je bila na Kleku v Gorskem Kotaru slovesna otvoritev proslave 100-letnice planinstva na Hrvaškem in v Jugoslaviji. Udeležila se jo je delegacija glavnega odbora PZS pod vodstvom predsednika dr. Mihe Potočnika.

Dne 5. 5. 1974 je postaja GRS Mojstrana priredila 2. memorial Zvoneta Koflerja, ki je bil v Vratih 5. maja.

PD Kozjak Maribor bo 12. 5. 1974 priredilo na Tojzlovem vrhu tradicionalno orientacijsko tekmovanje za pionirje, mladince in člane.

Dne 26. 3. je bil ustanovni občni zbor PD Komunalno podjetje Ljubljana. Udeležil se ga je prof. Tine Orel.

V času od 15. 12. 1973 do 11. 5. 1974 je bilo mnogo sej na Republiški konferenci SZDL, na komiteju za telesno kulturo IS, na sekretariatu za kulturo in prosveto SRS, Telesno-kulturni skupnosti ter v drugih organih in organizacijah. Na sejah so sodelovali tudi mnogi predstavniki naše organizacije. Vseh sej in sestankov zaradi preobširnosti ne navajamo.

V tem času je bilo tudi mnogo občnih zborov planinskih društev.

OBČNI ZBOR JAMARSKÉ ZVEZE SLOVENIJE

Letošnji občni zbor Jamarske zveze Slovenije v Kranju, kjer je slovenske raziskovalce Krasa gostilo tamkajšnje Društvo za raziskovanje jam, je bil združen z osmim zborovanjem jamarjev. Jamarske prireditve so se pričele že v petek, 7. 6. zvečer s predavanjem Tomaža Planine o visokogorskem krasu.

Naslednjega dne dopoldne so se zvrstila strokovna predavanja. Uvodno predavanje ing. M. Debeljaka je bilo posvečeno Triglavskemu narodnemu parku in zaščiti našega gorskega sveta. Zatem so jamarji govorili o raziskovanju Kriških podov in jam v Savinjskih Alpah, o geološki zgradbi naših Alp, o Šimnovem breznu pri Gorjah, o razliki med Dinarskim in alpskim krasom, o tipologiji kraških objektov in o arheoloških značilnostih orenjskega in visokogorskega sveta. Na sporedu je bilo tudi nekaj tehničnih predavanj, npr. o tem, kaj lahko jamar prispeva k raziskovanju jamskega življenja, o obrabljanju vrvi in o novejši tehniki spuščanja v brezna.

Zborovanja in kasnejšega občnega zbora so se udeležili tudi zastopniki jamarjev iz Srbije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške, jamarji iz stare Gorice in italijanskega Tržiča.

Občni zbor Jamarske zveze Slovenije je bil v soboto 8. 6. popoldne. V okviru običajnega dnevnega reda, ki ga je po pričetku in uvodnem govoru predsednika dr. F. Lebna vodil predsednik Društva za raziskovanje jam v Kranju Davorin Preisinger, so občni zbor pozdravili zastopniki IO Zveze organizacij za tehnično kulturo, Zveze za zaščito spomenikov BiH, Zavoda Postojnske jame, Planinske zveze Hrvaške, Kraške turistične zveze in Društva istraživača iz Valjeva.

Po obširnem poročilu predsednika, ki je zajelo delovanje IO, komisij Jamarske zveze Slovenije in delovanje vseh 23 enot, ki raziskujejo kras domala prek vse Slovenije, je sledilo poročilo blagajnika, iz katerega je bilo razvidno, da Jamarska

zveza Slovenije s skromnimi sredstvi dokaj dobro gospodari.

Sledila je podelitev častnih znakov. Podeljenih je bilo 6 zlatih častnih znakov in 20 srebrnih častnih znakov Jamarske zveze Slovenije. Društvo za raziskovanje jam iz Kranja pa je vsem 23 enotam JZS dalo spominske zastavice.

V razpravi, ki je sledila in se je nanašala deloma na poročilo predsednika, so delegati razpravljali o katastrofu kraških objektov, potrebi tečaja, ki naj bi jamarje uvedel v vodenje in urejevanje katastra, in o financiranju slovenskega katastra kraških objektov. Rečeno je bilo, da bi morala JZS dobiti sredstva za vodenje katastra in za zbiranje podatkov od institucij, ki podobne katastrofe (kataster voda, kataster zemljišč itd.) že imajo.

Druga važna točka, na kateri so se raz-

pravljanci ustavili, je bilo onečiščenje podzemlja zaradi industrijskih odplak. Ugotovili so, da programu sanacijskih del ilirskobistriške industrije ne kaže zaupati, kajti stanje Notranjske Reke se poslabšuje kljub obljubam in v izboljšanje namenjenim sredstvom. Prizadeži za problematiko doline ne kažejo nobenega razumevanja in dobre volje. Temu problemu bo posvečena tudi javna tribuna 22. junija v Postojni. Podobne težave in probleme opazujejo v svoji okolici tudi kočevski jamarji.

Delegati so zbrali podpise k peticiji, da je v primeru doline Notranjske Reke upoštevati ustavna načela o pravici človeka do zdravega in čistega okolja.

Jamarsko zvezo bo v naslednjih dveh letih vodil dr. France Leben.

Dušan Novak

ALPINISTIČNE NOVICE

OČENJEVANJE SMERI

UIAA je izdala poseben zvezek svojega glasila, v katerem je obrazložila in nakazala, kako naj sodobni alpinist poroča o svojih storitvah. UIAA si prizadeva, da bi prišlo v tem pogledu do enotnosti, ki seveda ne bi bila sama sebi namen. V predgovoru, ki sta ga podpisala Fritz Wiessner, predsednik komisije za obravnavo te problematike, in dr. Jean Juge, predsednik UIAA, sta posebno poudarila prosto plezanje, ki odpira nove idealne in športne cilje, saj se marsikakšna smer, preplezana z modernimi rekviziti, da preplezati prosto in se kot taka posebej oceni. V ZDA je to že prišlo v navado, tako da se v njihovih poročilih že bere takole: Smer xy, 1. vzpon 1967, A₂, prva prosta ponovitev 1971, VI+.

V tem zvezku so zanimivi zgledi za ocene prosto plezanih smeri v granitu in apnencu. Izpadle so npr. v apnencu taka VI+, kot je Carlessova v južni steni Torre Trieste in v severni steni Velike Cine iz leta 1958 (Hasse/Brandler), češ da so mesta VI+ že po nekaj ponovitvah bila tako našpikana s klini, da niso več na stopnji VI+.

Ogleda vredni so opisi, ki jih predlaga UIAA. Saj niso nekaj bistveno novega, so le poziv mlajšim navezam, naj spoštujejo uveljavljeno šablono, ki ima tako slavno tradicijo v stoletnem odkrivanju Alp in drugih gorstev. Model za opis smer npr. v Walkerjevem stebri je takle:

Grandes Jorasses, 4208 m

Severna stena Walkerjevega stebra. R. Cassin, G. Esposito, U. Tizzoni, od 4. do 6. VII. 1938, VI-, A₁, številni raztežaji IV in V.

Kombinirano plezanje.

1200 m, možnosti za bivakiranje.

Priporočljiva oprema: 20-30 klinov, 20 vponk, 1 strema, nekaj zank, dereze, cepin - kladivo (bavtica, ledno kladivo), 14-18 ur v dobrih razmerah.

Najprimernejši čas: Od srede julija do konca avgusta.

Walker šteje med največje kombinirane ture v Alpah. V dobrih razmerah lepa plezarija, skala večji del dobra.

Objektivno nenevarno (relativno). Nevarnost vremenskih sprememb. Sledi opis smeri in sestopa.

T. O.

O SEDMI STOPNJI

Knjiga Reinholda Messnerja »Sedma stopnja« je bila tudi pri nas precej popularizirana, njeno vsebino je v strnjeni obliki široki javnosti predočil ugledni alpinist in publicist Tine Mihelič, o njej je nekajkrat pisal tudi naš list. Knjiga je izšla istočasno v Münchnu, Bernu in na Dunaju in je seveda naletela na velik odmev. Recenzenti hvalijo Messnerjevo spretno pero, s katerim bralca navdušuje, ne da bi zašel v opisovanje svojih izjemnih storitev v patos, pretiravanje ali samohvalo. Nekateri pripominjajo, da Messnerja ni možno

ocenjevati z normalnimi kriteriji, ker je izjemen pojav, nenavadno nadarjen človek in posebej enkratni plezalec. Bili pa so tudi javni glasovi, da je nad šesto stopnjo še sedma, ki jo mora obvladati in doseči vsak alpinist, to je – spoštovanje do gore in do življenja. V »Der Bergsteiger« 1973/9 pa beremo tudi komentar – gotovo ni bil edini – ki Messnerju očita fantastičnost in podcenjevanje bralcev. Sedma stopnja da je nesmisel, da se pa o njej že desetletja govori, konec koncev pa vedno znova sklepa debato z ugotovitvijo, da se sleherni vzpon lahko razporedi med 0 in VI+. Kvaliteta plezalskega doživetja da ne raste vselej s težavnostjo, da je včasih ravno narobe. Strah in »stress« ne potiskata človeka v nov odnos do sveta in nov pogled na svet, če pa do tega pride, je treba razumeti v negativnem smislu, saj sta strah in stiska vzrok za najrazličnejše nevroze. In še marsikaj podobnega! Naj že bo kakorkoli. Messner je človek, ki je v desetletju, odkar se sveti na firmamentu alpinističnega neba, zbral bleščeče uspehe in ob njih prišel na mnoge nove ideje, za katerimi gredo mlajše naveze. Če jih nekateri zavračajo, jim skoraj gotovo dajejo še večji mik in čar.

T. O.

KAJ MORAMO VEDETI O VRVI

Dr. E. Kosmath, dipl. ing., Dunajčan, je znano ime, o njem in njegovem delu za izboljšanje vrvi smo že večkrat pisali. V »NF« 1974/1 je svoja teoretična stališča strnil v nekaj praktičnih podatkov o tem, kar mora alpinist vedeti o tem važnem plezalnem pripomočku. Najprej ugotavlja, da se znanost ni ustavila pri normi za kvaliteto, kakršno je pred leti razglasila UIAA. Norma UIAA jamči, da bo vrv, ki je opremljena z njeno značko, zdržalo vsaj dva padca, če bi do 80 kg težak alpinist zdrsnil za dva raztežaja. Vendar ima to jamstvo omejitve:

1. Vrv ne sme teči čez preostre skalne rezi zato morajo imeti tudi vponke premer 10 mm in
2. Vrv ne sme biti izrabljena in ne postarana.

Toda – kdaj pa je vrv izrabljena, kdaj je postarana? Če zdrži velike obremenitve pri padcih, to gotovo ni brez posledic. Pri tem višina padcev niti ni važna. Vrv pa se tare, guli, drgne, se razteza in nateza pa spet krči, ni neobčutiljiva za svetlobo, toploto, mráz in vlago. Bolj se obrablja v gnajsu in granitu, manj v apnencu. Mokre vrvi pri padcih bolj trpe, tudi nove, če so mokre, niso zanesljive. Zato so prišle na trg specialne zoper vlago odporne vrvi. Ni pa še eksperimentalno dognano, – koliko časa so zares odporne. Treba bo še raziskati, kolike

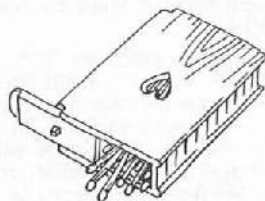
obremenitve zdrže mokre vrvi, najlonske seveda. Stare konopnene vrvi mokre celo več zdrže. Vendar – kdo jih še danes rabi! Kljub vsemu ne pridejo v poštev, ker imajo previsok prevzemni sunek, to je, plezalec se pretrdo, premalo prožno ujame, premalo se poda, stara konopnena vrv bi ga celo močno ranila. V zadnjem času pride pri modernih vrveh, če se pri padcu dinamično varuje in se pri tem dve vrvi (ali tudi ena sama s seboj) križata, do tolikšne torne toplote, da se na tornem mestu vrv stopi. To se je zgodilo 1967 v Dreisterndrlissu in 1973 v diagonalni v Dachlu. Lahko bi rekli, da termična obremenitev modernih vrvi ne sme biti velika. Zato naj dve moderni vrvi nikar ne tečeta skozi eno vponko. Drugačno varovanje, ki bi onemogočilo, da bi se vrvi topile, se še preizkušajo. Prav tako se dela za izboljšanje plezalskih pasov. Ni vseeno, kako ti prevzemajo sunke.

T. O.

MEDNARODNO ALPINISTIČNO SREČANJE

Maja 1973 je v Dardžilingu priredil »International Mountaineers Meet 1973« – himalajski inštitut – Himalayan Mountaineering Institute. Srečanje je hotelo poudariti več dejstev, ki so pomembna za himalajcem in posebej vlogi Indije v himalajizmu. Alpinisti so se sešli v znamenju 20-letnice prvega vzpona na Everest, obenem pa 15-letnice ustanovitve indijske »Mountaineering Foundation«, prešlo pa je tudi osem let, odkar so stopili na Everest tudi Indijci. Na indijsko povabilo so prišli v Dardžiling prominentni himalajci: Lord John Hunt, Edmund Hillary, Tensing Norkay, Chris Bonington, Norman Dyhrenfurth, Maurice Herzog, Gaston Rébuffat, Raymond Lambert, nemški pionirji Allwein, Paul Bauer, Avstrijca Heinrich Harrer, Fritz Moravec, Švicarja dr. Wyss-Dunant in Reist, močna japonska skupina in seveda številni indijski himalajci, ki so izjavili, da se je indijsko zanimanje za Himalajo začelo z vzponom na Everest 1953. Potem so razpravljali o varstvu narave v Himalaji – zdaj je še čas – in problemu Šerp. Posebej so se zahvalili Hillaryju, ki je plemenu šerp zgradil mnoge šole in bolnice.

T. O.

VARSTVO NARAVE

SEKUNDARNA BIVALIŠČA V ALZACIJI

Francoski prefekt v Gornji Alzaciji je oktobra 1973 pojasnjeval svoj dekret o vikendih z dne 29. maja 1973. Prepovedal je gradnjo sekundarnih bivališč zunaj strnjanih naselij in lokacij za strnjena vikendiska naselja. Odlok velja za vsa področja nad 1000 m. V Vogezih smejo lastniki prikolic z njimi parkirati le tri mesece, vendar brez dodatnih »konstrukcij«, ker bi z njimi spreminjali lice pokrajine.

Minister Messmer je obljubil pet novih naravnih parkov (od 20 na 25), poleg tega dva nova nacionalna parka k že obstoječim štirim. Mesmer je avgusta 1973 odprl nov nacionalni park »Les Ecrins«, katerega jedro obsega 91 000 ha, zunanji pas pa 177 000 ha (v tem pasu so parkirišča, penzioni, šotorišča itd.). V jedru parka je prepovedan lov in sleherna gradnja. Messmer je pri otvoritvi izjavil: »Sodobni človek sodi, da je dolžne države izboljševati življenjske pogoje, sam pa ni pripravljen na nobeno žrtev. Tako stališče pojasnjuje, zakaj so v principu vsi za politiko izboljšanja biosfere, pri njenem uresničevanju pa jih je videti precej manj.« Parku »Les Ecrins« je minister Messmer za leto 1974 nakazal 10 milijonov frankov.

Francija ima ministrstvo za varstvo narave in okolja, ki razpolaga z velikimi sredstvi. Poleg ministrstva podpirajo to dejavnost občine in poslovni krogi. Ali nas ni sram (sc. ZRN), se vprašuje A. Toepfer ob teh številkah. (Nsch. Np 1973/4).

T. O.

GEORAMA

Georama – pomislimo na panoramo – naj bi bil učni, šolski geološki park, v katerem bi se obiskovalec srečal z znanstvenim gradivom o zemlji, ki bi mu predočalo prirodoslovna vprašanja in dognanja ter mu s tem bogatilo prosti čas in nazorno bogatilo njegovo znanje. Po svetu ugotavljajo vedno večji interes za geologijo, vedno več je te snovi v RTV, na ljudskih univerzah, da ne govorimo o knjigah in periodikah. Georama naj bi bil tako urejen muzej v naravi, da bi obiskovalca ne puščal pasivnega, marveč da bi omogočal tudi laiku ukvarjati se aktivno z geološkim, mineraloškim in paleontološkim gradivom. Klaus – Dieter Balke podaja v »Nat. sch. und Nat. parke« 1973/IV didaktično metodične osnove takega parka, ki bi bil še posebej zanimiv za planince in alpiniste. Ti se težko ognejo

geologiji kot hobbyju. Bil pa bi tudi ponazorilo za šolsko geologijo pa tudi za dopolnilno geološko-geografsko izobraževanje. Park naj bi bil urejen tematsko, imel pa bi tudi izobraževalni center z AV sredstvi, ki bi geološke, mineraloške in paleontološke teme ponazarjala in s tem poglobljala »ekspozate«.

Didaktični smoter georame: Obiskovalec naj bi v njej spoznal snovi in moči geološkega področja; zgodovino in spremenljivost zemeljske skorje; odvisnost življenjskega prostora od geofaktorjev; razvoj živih bitij ob zemeljski zgodovini; geološke raziskovalne metode itd. Metodično bi ta smoter podprli učni objekti, risbe, črteži, geološke karte in profili, filmi in diapozitivi. Dr. K. D. Balke je na široko razvil podobe učnih objektov in svoj predlog opremil tudi s skicami. Predlaga, naj bi take georame nastale v vseh deželah ZRN in približale geologijo in paleontologijo učencem, študentom in turistom.

T. O.

VARSTVO NARAVE NA NORVESKEM

Norveška ima danes 11 nacionalnih parkov, v kratkem pa jih bodo odprli še šest. Značilna za skandinavске nacionalne parke je stroga ohranitev prvobitne narave: cest, hotelov in drugih turističnih tehničnih pogojev na teritoriju parkov ni. S tem ni rečeno, da je vstop prepovedan, narobe, skandinavski parki hočejo ohraniti popoln užitek, ki ga človeku daje tako varovana narava. Torej nobenih avtomobilov, nobenih drugih vozil! Prva dolžnost nacionalnega parka je, da zavaruje tipično krajino za bodoče čase. Zato so norveški parki posejani po vsej državi.

T. O.

VZHODNOAFRIŠKI NARODNI PARKI IN REZERVATI

Kenija ima vrsto narodnih parkov: Nairobi, Tsavo, Mt. Kenia in Nakuru, Tanzanija pa Serengeti, Manyara in Aruša. Poleg tega sta v Keniji rezervata Masai – Mara in Somburu, v Tanzaniji pa zaščiteno področje Ngorongoro. Januarja 1973 je v te nacionalne parke in rezervate odpotovala skupina avstrijskih znanstvenikov, vodil jih je dr. Lothar Machura. Bili so strokovnjaki za varstvo narave, turisti, biologi, ornitologi in agronomi.

Vzhodnoafriška zaščitena področja spadajo med najbogatjša na svetu. Ker je tudi med Slovenci že nekaj turistov, ki so okusili safari, in alpinistov, ki so spoznali

tamkajšnje gore, navedimo nekaj dejstev iz avstrijskega poročila (G. Olschowy, Natursch. und Naturparke 1973/IV) Park Nairobi se začneja na robu glavnega mesta, komaj 7 km od mestnega vrveža. Rezervat Ngorongoro je največji zoo v naravi, saj ima premer 16 do 20 km. Tu žive poleg slona, nosoroga, bivola, povodnega konja, leva, leoparda in geparda, antilope, gazele in številne vrste vodnih ptic – skratka prerez afriškega živalsstva. Park Aruša v sosesčini Ngurdoto, Mt. Meru in Kilimandžara ima poleg številnih živalskih vrst še pragozdove in gorski svet. Park Tsavo spada med največje – ni dosti manjši od Slovenije. Ima kakih 15 000 slonov, ki se pojavljajo v čredah po več sto živali. Seveda delajo veliko škodo v gozdovih, v katerih raste vrsta redkih drevesnih vrst.

Park Serengeti meri 12 950 km², svetovno znan je po svojih savanah, stepah in granitnih gričih. Serengeti preživlja 350 000 gnujev, 180 000 zeber, pol milijona gazel, uredujem Grantovih in Thomsonovih, in nešteto antilop. Tu so tudi žirafe, levi, gepardi, leopardi, šakali, hijene, sloni, bivoli, noji, orli, povodni konji in krokodili, poldrugi milijon kosov velike divjačine, pravzaprav preveč, posebno če pride do suše. V Serengetiju dela »Serengeti Research Institute« v kraju Seronera, posvečen Michaelu Grzimeku, ki se je tu smrtno ponesrečil. 12 znanstvenikov se ukvarja z ekologijo Tanzanije.

Park, ki se imenuje po jezeru Manyara, ima velike pragozdove in močvirja. Posebnost so levi, ki počivajo na drevesih, menda za to, da imajo mir pred muhami. Park Mt. Kenija leži ob ekvatorju, zanimiv je zaradi svojih pestrih vegetacijskih pasov od savane v nižinah do visokih gora. V višini 2600 m so postavili zavetje, s katerega turisti lahko opazujejo divjačino, ki prihaja pit vodo. Rezervat Samburu skrbi za zelo redke živali: zebro grevy, antilopo oryx in druge. Ornitologi imajo kaj videti v parku Nakuru: jate velikih in malih flamingov, pelikane, jastrebe, ibise. V Nakuru so velike kulturne površine, ki so jih naredili Angleži in so še dobro ohranjene.

Vse te velikanske nacionalne parke in rezervate dobro vodi posebna služba, čeprav finance mladih afriških držav niso zadostne. Čuvaji (rangerji) spremljajo obiskovalce v avtomobilih, so dobro izobraženi, govore angleško in razlagajo posebnosti. Informativni material je pretežno obrnjen na favno, manj na floro. Nacionalni parki se gospodarsko ne izkoriščajo, v rezervatih pa imajo pastirska ljudstva pašne pravice. To je v skladu z IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources). Nacionalne parke obkrožajo lovska kontrolna področja, na katerih se poskrbi za

natančno predpisani odstrel. Večkrat pride do konfliktov z Masaji, če mejne na nacionalne parke. Njihove črede so zelo velike, paše zmanjkuje in Masaji tedaj posežejo po odstrelu divjačine. V parkih in rezervatih je dobro poskrbljeno za napajališča, zato divjačina ne uhaja.

Številna divjačina je obiskovalcem seveda nevarna. Zato jim je prepovedano stopati iz oglednih avtomobilov. Urejeni so posebni pogledi (campsite in viewpoint). Čim večji je park in čim manjši obisk, toliko nevarnejša je divjačina, posebno sloni, nosorogi in bivoli. Vozne poti imajo dobre kažipote, tako da se je kljub slabim zemljevidom težko izgubiti oziroma zaiti. Gozdovi v Vzhodni Afriki so v zelo slabem stanju zaradi požarov, sekundarne vegetacija je šibka, večji del akacija, poleg tega pa store svoje tudi velike črede slonov. Degradirane pašne površine trpe zaradi prevelikih čred goveje živine, vedno manj je pitne vode. Erozijska je silovita, zato je naravno zaraščanje z drevesi otežkočeno. Če bodo hoteli ustaviti prodiranje puščave in pustinje, bodo morali zredčiti pasčo se goved. »Analiza in diagnoza« pokrajine je nujna, potrebne so osnovne ekološke raziskave in načrtovanja. Treba pa bo najprej dobiti pravo metodo za tropski svet.

Zavetišča (lodges) so dobro urejena in jih skrbno upravljajo, so pa preveč obiskana. Treba bo »conirati«: ločiti množični turizem od področij, ki so zares mikavna za prijatelje narave in živali. Prav bi bilo, če bi vsaj nekaj vasi odprli tudi za ogled in obisk. Domačini spadajo k zemlji in ogled zemlje brez njih ni popoln. Vzhodnoafriški rezervati so zdaj že mednarodno pomembni, za financiranje bi moral skrbeti ves svet. Na vhodu v nacionalni park Nakuru stoji tabla, na kateri je napisana poslanica kenijskega predsednika (Joma Kenyatta). Med drugim pravi: »Naravni potencial te dežele je neprecenljiva dediščina za bodočnost. Kenijska vlada se zavezuje, da jo bo ohranila. Zato vabimo druge države in prijatelje narave vsega sveta, da nas pri izpolnjevanju te slovesne obljube podpirajo.«

T. O.

DUNAJSKI ŽUPAN IN VARSTVO NARAVE

Ime dunajskega župana Feliksa Slavika je bilo po svetu precej znano, saj spada Dunaj med najzanimivejša velemesta. Poročila varuhov narave govore, da je župan Slavik »moral iti«, ker je hotel podreti 70 dreves v mestnem okraju Währingen in tam sezidati zoološki inštitut. Tisk je zapisal, da je šlo ljudstvo na barikade in – podrlo župana.

T. O.

NEMŠKI GOZDNI ZAKON

V zvezni nemški republiki so začeli z delom za novi gozdni »zvezni zakon«. Nekatera načela so ostala zunaj debate, tako pravica dostopa. Vendar, tako pravi A. Toepfer v »Naturschutz – und Naturparke« 1973/IV, samo po potih in stezah neomejeno, zunaj potov pa z nekimi omejitvami. Omejeno hojo po gozdu utemeljuje z ohranitvijo naravne gozdne podobe, s požarno varnostjo in s potrebo po čistem okolju. Lastniki gozdov, naj bodo kakršnikoli, privatni ali skupni, imajo pravico, da za javna pota po gozdu in za vzdrževanje snega dobe odškodnino. Kako naj se današnji človek, ki išče razvedrila v gozdu, vede, naj bo stalna tema javne vzgoje v šoli, TV, časopisih, organizacijah itd. Da bi gozd na izgubil svoje prvotne podobe, je treba preprečiti pre-

veliko friziranje: razdelitev na geometrične parcele, asfaltirane ravne ceste i. p. Napak bi bilo, če bi iztrebljali listnate gozdove na ljubo morda bolj iskanim iglavcem. Gozdne »plantaže« iglavcev so v zadnjih desetih letih v Nemčiji utrpeli veliko škodo, razdejali so jih viharji. S stališča varstva narave je treba poskrbeti spet za hrastovje in bukovje.

Če bo – tako govore mnogi znanstveniki in upamo, da niso »kvara žugoni«, (tako je Terzitu dejal Koseski) – okoli leta 2000 že marsikje primanjkovalo dobre talne vode, bo pitna voda najbrž važnejša kakor industrijski les. Toepfer pravi: Poskusimo zajeziti gozdne potoke, naj nastanejo jezera v veselje ljudi in živali, obogatimo pokrajino, izboljšajmo vodno gospodarstvo.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

VARSTVO NARAVE 7 (1973). Izdaja Oddelek za varstvo narave pri Zavodu za spomeniško varstvo SR Slovenije v Ljubljani. Strani 114. Ljubljana, 1974

Po petletnem premoru zopet srečujemo na knjižni polici revijo za teorijo in prakso varstva narave. Kot piše uredništvo, so bile vzrok temu organizacijske in finančne težave, ki sicer, kot vemo, še niso minile ter se za to glasilo lahko zahvalimo le prizadevnemu uredniškemu odboru.

V tem zvezku so prispevki, ki so jih avtorji oddali že pred leti in še niso povsem prilagojeni novim zahtevam in obliki razprav, ki jih zahteva nova oblika glasila.

Prvi je članek M. Ciglarja, Propad in ponovno porajanje kulturne krajine na Kočevskem. Avtor v razpravi piše o porušenem ravnatežju, ki so med II. sv. vojno Kočevarji nenadno zapustili okoli 800 km² ozemlja.

A. Šercelj prispeva izsledke Palinoloških raziskav barja na Kostanjevici pri Bevkah, V. Strgar pa je odkril novo nahajališče Blagayevega volčina (*Daphne blagayana Freyer*) na jugozahodnem Dolenjskem. Blagajevka je bila najdena v dolini Belice nad Osilnico.

J. Golob-Klančičeva opisuje Eksotični park na Rafutu pri Novi Gorici, ki je bil leta 1952 razalašen za naravno znamenitost. Del parka je slabo oskrbovan in potrebna so sanacijska dela. V tem zvezku naha-

jamo zopet dvoje študijskih prispevkov k poznavanju Triglavskega narodnega parka in to K. Tarmana Ekologijo orbatid v Triglavskem narodnem parku ter J. Carnelutija in S. Michielija Makrolepidoptere Triglavskega narodnega parka in okolice, III. V prvi razpravi opisuje avtor združbo iz rodu pršic, ki žive v prsti, mahovih in lišajih. Druga dva avtorja nadaljujeta s popisom sovč, ki so jih v TRINAPU našli doslej že 235 vrst.

V poročilih iz varstvene dejavnosti J. Golob-Klančarjeva popisuje stara drevesa na Goriškem, Sežanskem in Ilirsko bistrškem.

Nova oblika revije nima organizacijskih novic in kronike, prav tako tudi nima pregleda književnosti.

Na kraju je Navodilo za pripravo znanstvenih del za objavo, povzeto po UNESCO-u in J. Carnelutija nekrolog za S. S. Michieliem.

Kot vedno doslej je revija urejena vsebinsko in tehnično solidno.

D. Novak

ODMEVI NA TRENTO 74

(Zapis s XXII. festivala gorniškega in raziskovalnega filma v Trentu)

Vsakoletni festival gorniškega in raziskovalnega filma v Trentu – letos je bil že XXII. – zbere na svojih prireditvah predstavnike skoraj vseh držav, ki imajo gorniško tradicijo. Letos je bila poleg festi-

vala filmov in zbora alpinistov na programu še razstava znamk na temo »Gore, življenje v gorah in planinske organizacije«. Presenetila je s svojo izvirnostjo in širino. Alpinisti so obravnavali temo »Alpinizem v sredstvih obveščanja«. Festival je trajal od 28. aprila do 4. maja, za PZS sva se ga udeležila s prof. Tineto Orlom.

A. FILATELIJA

Izmed izraznih možnosti likovnega upodabljanja gora, življenja v gorah in dejavnosti planinske organizacije je filatelistična dejavnost po pristopnosti morda najuniverzalnejša oblika. Vendar filatelija na gorniško tematiko, še bolj pa tiskarska dejavnost držav na to temo ni najbolj bogata in razširjena, dasiravno je mogoče na to temo zbrati že lepo zbirko. Zanimivo je, da večina držav tiska te znamke priložnostno. Tako se precej neodvisno od interesa planinskih organizacij tiskajo znamke s podobami najvišjih vrhov držav, jezera, flora, favna, objekti v gorah, športni motivi ipd. Le malo držav se lahko pohvali, da so izdale znamke z izrazito planinsko vsebino in namenom, npr. ob 100-letnici delovanja planinske organizacije, jubileja gorske reševalne službe, kongresa UIAA, proslave odkritja planinske kočice, obletnici rojstva ali smrti slavnega alpinista itd.

Nedvomno je zbiranje znamk na planinsko temo otežkočeno s tem, da se filatelistični katalogi izdajajo ne po vsebini odn. motivih, temveč po državah in to kronološko. Zato mora iti zbiranje znamk na določeno temo najprej v širino in šele nato v selekcijo. Tak način zbiranja razumljivo zahteva obsežen sistem informacij. Najboljša priložnost za to so mednarodni zbori filatelistov. Letošnji festival v Trentu je poleg filmov in zbora alpinistov vseboval še filatelistično razstavo, na kateri je razstavljalo pet filatelistov iz Italije in Avstrije. Filatelistična razstava je trajala pet dni, na zaključku so bile podeljene diplome in nagrade. Tovrstne prireditve se v Trentu (Italija) ponavljajo priložnostno. Organizatorja ne stanejo veliko, zato pa od filatelistov zahtevajo dosti več iznajdljivosti, razgledanosti in seveda časa. Filatelista se mora dotakniti celotnega življenja, ki je v zvezi z naravo in gorami. Kot primer naj navedem dr. Ludwiga Sperlichja iz Dunaja. Med gorniške teme je vključil tudi jugoslovanske znamke, ki prikazujejo marš partizanov v gorah.

Če smo že pri jugoslovanskem deležu v filateliji, je v njegovi zbirki kot najbogatejši na razstavi, bila izdatno zastopana predvsem flora in športni motivi. Med portreti smo videli jugoslovansko znamko o slikarju Langusu, med slikarji gorske panorame pa motiva in Karringerja. Po-

doba slednjega je bila pred leti proglašena za najlepšo evropsko znamko. Manjkala tudi ni znamka ob zasedanju UIAA na Bledu I. 1951 in znamka s podobo Aljaževega doma s Triglavom, izdana med vojno z imenom kot Kugyhauš.

Podobno kot za filatelijo nasploh velja za zbiranje poštinih žigov, nalepk, posebnih kuvert itd. Na razstavi v Trentu je bilo razstavljenih precej primerov. Vtis imam, da na tej razstavi ta zbirka še zdaleč ni bila popolna. Dasiravno pretirano proslavljanje planinskih jubilejev vsake vrste na tak način, če je prebogost, ni simpatično, ima vendar mednarodni okvir prav po zaslugi poštne prometa. Če je znamka še privlačna v mednarodnem okviru, morda učinkoviteje opozarja na dogodek ali jubilej kot sama proslava jubileja, ki ima zaključen časovni pomen. Znamke so komunikacija, ki potujejo iz kraja v kraj, kar ima seveda svoj propagandni učinek. Tega se planinski propagandisti morda premalo zavedamo.

Da znamke v vsakdanjem življenju niti ne opazimo, je morda kriva njena velikost. Morda je to vzrok, da brez povečevalnega stekla ne opazimo fines Karringerjaevega čopiča, potez alpinistovega giba v steni, pejsaž nekega vrha v Alpah, cvetke v Visokih Tatrah, arhitektonske lepote nekega alpskega projekta v Švicarskih Alpah. Znamke so svet v malem. Razstavljalo je pet filatelistov: dr. Ludig Sperlich z Dunaja, Ugo Berga iz Torina, Paolo Geotič iz Gorice, dr. Enrico Chighizzola iz Trenta in Enrico Malan iz Ventimiglie. Morda bo teh nekaj vrstic vzpodbudilo katerega ljubitelja gora in filatelije tudi pri nas, da se specializira na filatelistično zbiranje gorskih motivov in kar je z njim v zvezi. Kulturno-literarna komisija PZS vključno s tem člankom daje pobudo za ustanovitev kluba planinskih filatelistov in vabi vse, da sporoče svoj priimek in ime ter naslov. Znano je, da je nekaj vidnih planinskih delavcev tudi vnetih filatelistov in da imamo v Ljubljani in Mariboru celo planinski društvi PTT. Vsi pogoji so tu, pogovoriti se bo treba o organizaciji naše prve filatelistične razstave planinskih znamk, o priložnostnem koticu filatelistov-planincev v Planinskem Vestniku, o navezavi stikov z inozemskimi filatelisti-planinci, evidenci obstoječih znamk z gorsko tematiko, o načrti politiki zalaganja znamk s planinskimi motivi preko skupnosti PTT itd.

B FILM

XXII. festival planinskega in raziskovalnega filma vsaj na področju planinskega filma ni prinesel nič novega. Slej ko prej je organizator festivala pri izboru festivalskega programa moral iti v omnibusno širino. Zastopana so bila vsa področja zemeljskega planeta in vse vrste člove-

kovje dejavnosti v naravi. Videli smo življenje ljudstva iz kamene dobe na Sumatri in delo astronautov na Luni. Občudovali smo življenje pod morjem (Berge wachsen in Meer – Nemčija), prevzemal nas je srh pred brezobzirnostjo kanadskega severa (Death of a Legend – Kanada). Množični smučarski maraton v Dolomitih (Io e la marcia longa – Italija) je bil po vsebini pravo nasprotje lovu na kozoroga za potrebe živalskega vrta (Abenteuer Steinbock – Švica). Tam spust množice v naravo, tu ujetništvo proste živali. Osmi kontinent – podzemeljski svet so prikazali Poljaki, svet puščavske lepote in tišine pa Italijani. Posebnost so bili vojaški filmi, nemški in madžarski sta prikazovala reševanje v gorah, italijanski pa je bil posnet v čast stoletnice alpinov. Po režiji, tehničnih možnostih (helikopterji) in sredstvih je bil ta film nad drugimi.

Izrazito gorniških in odpravarskih filmov je bilo malo. Filmsko zabeležena je bila norveška odprava v Himalajo. Angleži so prikazali plezanje v plezalnem vrtcu, Italijani pa najboljši (Torre del Vento) o odpravi na Cerro Torre v Patagoniji. Izbrani posnetki, ekstremna ekspanziranost sten, težavni vremenski pogoji in smisel za dramatičnost so glavne odlike tega filma. Morda bomo imeli orložnost občudovati ga na jesenskem festivalu športnih filmov v Kranju. Na splošno so pri večini filmov v ozadju stale filmske hiše ali televizijske kompanije, ki pa v laboratorijih niso mogle popraviti amaterskih prijemov. Obratno tudi dramatičnost situacij (podzemlje, vertikala sten) postane dolgočasna, če ni smisla za režijo. Brez sodelovanja strokovnjakov ne gre, scena sama ne zadostuje, odlična kamera tudi ne.

Na festivalu v Teatru Sociale v Trentu je bilo predvajanih 66 filmov iz 18 držav. Organizatorjem festivala je mnogo na tem, da zbero čim več držav. Jugoslavija ni bila zastopana, čeprav je bil predsednik žirije Jugoslovan Dragan Jankovič. Iz prealega filmov enaindvajset festivalov nazaj (1952–1973) je razvidno, da je Jugoslavija doslej sodelovala z 22 filmi, ki bi nepoučenega morda zavedlo, da navsezadnje naša udeležba na festivalih v Trentu le ni bila tako majhna. Vendar nismo dosegli posebnih priznanj (zlati rododendron je l. 1968 odnesel film Vuk sa Prokletija z Olivero Vučo v glavni vlogi!), pa tudi tematika teh filmov ni bila čisto v skladu z namenom festivala. Kot doslej pri vseh jugoslovanskih filmih na festivalih v Trentu brez sodelovanja s filmskimi hišami in televizijo ne bo šlo. Čas je, da se na festivalu v Trentu pojavimo z gorniškim filmom, odpravarskim ali režiranim na določeno temo, saj v Trentu od l. 1962 s filmom o Trisulih nismo nastopili z gorniško temo. Najboljša pri-

ložnost so odpravarski filmi, saj smo v svetovnih gorstvih vsako leto, žal pa ne tudi s knjigo ali filmom. Pri bodočem kadrovskem načrtovanju odprav bo treba vsekakor misliti tudi na našo udeležbo na takih prireditvah, kot je Trento, in pošiljati kvalificirane snemalce. Druga pot je režiran film z gorniško vsebino. Imam v mislih film, posvečen 200-letnici prvega pristopa na Triglav, ki naj bi na taki prireditvi, kot je Trento, dobil mednarodno publiko in pravičen časovni poudarek. Poudariti bi bilo treba, da je bil Triglav po naših ljudeh časovno osvojen pred Mont Blancom in Grossglocknerjem. Gre za našo zgodovino in ugled pred svetom in zanamci ter za spoštovanje do velikih prednikov našega gornišstva. PZS sama po kadrovski in po finančni strani je prešibka za uresničitev teh načrtov (film, knjiga etc.). Ena od rešitev je v planinskih klubih, kjer gre za vključevanje profesionalnih strokovnjakov v planinske interesne skupnosti. Ta način pomeni prodor planinskih kulturnih stremeljenj v slovensko kulturno skupnost in s tem do strokovne višine pa tudi do materialnih možnosti in sofinanciranja.

Tone Strojín

DRUGO SREČANJE PLANINSKIH PISCEV IN MENTORJEV MLADINE

Kulturno-literarna komisija pri PZS je 15. aprila 1973 priredila na Govejku prvo srečanje planinskih piscev. Na tem sestanku smo sklenili, da bomo razpisali planinsko bralno značko. Vsak, ki je prebral tri knjiige s planinsko tematiko in predložil komisiji kratek zapis o prebranih delih, je prejel planinsko bralno značko. Do nedavnega je bilo podeljenih 28 značk. Majhno število je predvsem posledica slabe obveščenosti, prispela dela pa pričajo, da planinska literatura prodira med šolsko mladino. To pa je tudi glavni namen bralne značke. Najbolj so bila brana dela Kugyja, Mlakarja, Svetine in Avčina.

Bralna značka in uspešnost planinskih šol po vsej Sloveniji sta sprožila misel, da bi razširili krog planinskih piscev. Zato smo na drugo srečanje, ki je bilo 11. maja 1974 na Jancih nad Litiijo, povabili tudi mentorje planinskih skupin. Srečanja so se udeležili: predavatelja dr. Vladimir Škerlak in dr. Matjaž Kmecl, prof. Evgen Lovšin, prof. Tine Orel, Tone Strojín, Ludvik Košir, Angela Podlessek, Mimi Avsec, Nevenka Torkar, Konda, Marija Nemanic, Meta Rotovnik in Peter Skoberne. Dr. Matjaž Kmecl je spregovoril o izvirnosti slovenskega planinskega pisanja. Živemu in zanimivemu prikazu tega problema je dodal predavatelj še kopico praktičnih navodil, predvsem pa snovi za razmišljanje.

Drugo predavanje se je dotaknilo vprašanja o pomenu pravilne rabe gorniških izrazov. Dr. Vladimir Škerlak je po kratkem zgodovinskem pregledu nakazal težave, s katerimi se srečujejo ne le opisovalci prvenstvenih vzponov in njihovi nasledniki, ampak tudi jezikoslovci. Po obeh predavanjih se je razvil razgovor. Na koncu smo lahko izluščili nekaj sklepov:

1. Dr. Matjaža Kmecla smo naprosili, da bi pripravil snov za objavo v Planinskem vestniku.
2. Nadaljevali in razširili bomo akcijo za planinsko bralno značko, preko mentorjev, planinskih društev in šol.
3. Tov. Tine Orel bo poskrbel za novo izdajo »Planinskega berila«.
4. Tov. Tone Stroj in je prevzel pripravo razstave ob 80-letnici Planinskega Vestnika.

Peter Skoberne

CEDOMIR SILIĆ: ATLAS DRVEČA I GRMLJA

Sarajevski Zavod za izdavanje udžbenika je izdal prvo knjigo iz zbirke Priroda Jugoslavije.

Avtor je za svoj Atlas drveča i grmlja izbral 166 predstavnikov jugoslovanske drevesne in grmovne vegetacije in jih temeljito opisal. Pri vsaki vrsti so navedene morfološke posebnosti rastline, čas cvetenja, način razmnoževanja, splošna razširjenost in ekološki pogoji v katerih drevo ali grm uspeva. Knjigi dajejo poseben čar izvrstne barvne slike, ki pomagajo bralcu vzpostaviti predstavo o rastlini. Pomembnejši morfološki elementi pa so predstavljeni s številnimi črno belimi risbami.

Na koncu knjige je še obsežen indeks botaničnih izrazov (skoraj 1000 gesel), seznam latinskih, ljudskih, analeških, francoskih, nemških, italijanskih in ruskih imen za rastline, ki so v knjigi opisane. Knjiga je odlična tako v tehničnem kot tudi v vsebinskem pogledu. Primerna je za vsakogar, ki se na izletih sprašuje po imenih zelenih gozdnih prijateljev kakor tudi za ljubitelja botanike. Prav bi bilo, da bi izdajanje takšnih knjig dobilo pozornost tudi v naši republici.

Peter Skoberne

HERBERT TICHY, TAU-TAU, podnaslov: Pri bogovih in nomadih jezera Sulu, 312 str. Cena ös 225. Izšlo pri Fritzu Moldenu, Wien. Poročali smo o Tichyju, da se je pred nekaj leti napotil na otoke malajskega ekvatorja. Tau-Tau so leseni čuvaji na grobovih plemena Toradža na otoku Celebes, odtod naslov knjige, ki je posvečena veram in uveram komaj znanih

ljudstev: Na Mindanau je zadel na pleme Tasaday, ki živi, kakor si predstavljamo kameno dobo. A vendar ni med njimi nobenega nasilja, tudi za stare in bolne je boljše preskrbljeno kot v civilizaciji. Pleme Badžao živi in umira na vodi, na suhem se ne počuti dobro. Pa pleme Ilongot na otoku Luzon, pa ljudje na otokih Tavi-Tavi, pa – saj poznamo dr. Tichyja, ki zna s prijetnim orisom podati več in boljše kakor z najbolj natančno deskripcijo. Njegova hoja po svetu je res hoja po času in obenem sinteza obeh, to pa spodbuja k razmišljanju.

T. O.

ČETRTA RAZSTAVA NARAVOSLOVNE FOTOGRAFIJE NF 74

Prirodoslovno društvo, Prirodoslovni muzej in Foto-kino zveza Slovenije prirejajo razstavo naravoslovne fotografije NF 74. Razstava je izrazito tematska. Dela (A. do 6 črno-belih fotografij formata 30×40 cm ali izpeljank in ali B. do 6 barvnih diapozitivov formatov 24×36 mm in 6×6 cm, opremljenih za projekcijo) morajo prikazovati motive iz narave (živa narava: rastline in živali – mikro in makrofotografija, neživa narava: kristali, kamnine, okamenine, geološki, geografski, speleološki, meteorološki in astronomski pojavi itn.). Podajanje mora biti naravno, tehnike niso dovoljene.

Avtorji – razstave se lahko udeležijo vsi jugoslovanski fotografi – morajo svoja dela opremiti z natančnimi naslovi, svojim naslovom in klubom ter morebitnim zvanjem v FSJ.

Najboljša dela bodo nagrajena (zlata, srebrni, bronaste medalje, diploma za kolekcije 4 najboljših del, za posamezna dela, in sicer posebej za črno-bele slike in barvne diapozitive). Vsak avtor dobi lahko le po eno nagrado v vsaki sekciji. Zadnji rok za dostavo del je 30. september 1974 na naslov: Prirodoslovni muzej Slovenije, 61000 Ljubljana, Prešernova 20, Razstava bo odprta novembra 1974.

V tej številki objavljamo naslednje grbe v začetnicah: Kraljevina Ilirija (405), Ljubljana (409), Mozirje (423), Istra (427), Kranjska (430), Soštanj (432), Trbovlje (434), Bohinjska Bistrica (435), Bosna (435), Postojna (436).

RAZGLED PO SVETU

VELIKA TRADICIJA – VELIKE NALOGE

Avstrijski »prijatelji narave« (Naturfreund) imajo veliko zgodovino. Idealizem in energija generacij, tako funkcionarjev kot članov, je opravila za planinstvo in za narod veliko delo. Vendar naavorikah ležati ni dobro ne pametno. Če se to zgodi v organizaciji, se ta odpoveduje veliki bodočnosti. Naraščanje članstva je za organizacijo potrjevanje, priznanje, pa tudi zahteva. Zahteva v tem smislu, da se organizacija prilagodi času, se oprime novih metod, da se modernizira. V pionirskem času je NF odpiral gore fizično in duhovno ogroženemu proletariatu, zdaj pa se obrača k vsemu prebivalstvu, ki ga ogroža civilizacija. Razširila pa se je delovna vsebina tudi na druga področja npr. na varstvo okolja, na popestritev planinstva s panogami, ki so nam blizu, pa jih zanemarjamo: z vodnimi športi, smučskimi teki, turnim smučanjem. Tako uvodnik v eno od številčk »Naturfreunda« 1973.

T. O.

NAJDRAŽJA SPALNA VREČA IN NOVE VEZI ZA DEREZE

Münchenska športna hiša Schuster ima na prodaj spalno vrečo z zares ugledno ceno – 590 DM (ca. 3600,00 din). Po navadi je spalna vreča napolnjena z gosjim perjem, Schusterjeva pa je posegla po račjem puhu, s katerim si plečejo gnezda race na Grönlandiji in Islandiji. Ker so te račke zaščitene, je do njihovega perja seveda težko priti. Je izredno lahko, izredno dober toplotni izolator, izredno nasršeno, ko pa se spalna vreča zloži, je nenavadno majhna. Skratka: Schuster je zamašil na trgu še eno luknjo.

Dve leti sem se prodajajo nove vezi za dereze: vezi so znamke Stubač in Salewa, poleg teh dveh še originalne Moserjeve. Novost je v tem, da vezi ne stiskajo gornjega dela noge in da se brez težave hitro zapenjata in odpenjata. Važno je tudi to, da se prilagajajo vsem tipom derez, tudi starejšim, in vsem tipom čevljev. Tudi drage ne smejo biti. Moserjeve vezi se prodajajo v treh velikostih – za čevlje št. 37–40, 41–44 in 44–47. Iznašel jih je stuttgartski alpinist Willi Moser, vložil v njihovo razvijanje 25 000 DM – trajalo je tri leta – in jih postavil na trg po 28 DM. Pravijo, da so te vezi najboljše od vseh. Zavzele so nemški, švicarski in avstrijski trg.

T. O.

ŠESTDESET LET OLIMPA

Skoraj bi ne verjeli, a vendar je tako. Grški planinski klub je ta jubilej proslavil 26. junija 1973, predsednika UIAA dr. Jean Juge pa močno podprl misel, naj bi se taki jubileji spremenili v mednarodna planinska srečanja na vrhovih – jubiliantih. Na Olimp sta prva prišla dva Ženevčana D. Baud-Bory in Frédéric Boissonnas, vodil ju je grški vodnik Hristos Kakalos. Kakalos je 19. sept. 1972 pri 94 letih še prišel na ljubljeno goro in menda še zdaj živi v vasi Litokhoron.

Zanimivo je, da so bralci »Taternika« na anketo, kateri vrhovi na svetu so najslavnejši, odgovorili: Everest, Mt. Blanc in Olimp. Olimp je poleg obeh zelo skromen vrh, vplival pa je na človeštvo s svojo vlogo v grški mitologiji in bil nekak predhodnik alpinizma. Grški planinski klub je tako zbral na vrhu Olimpa 50 vidnih alpinistov; med njimi je bil celo 77 letni dr. Edouard Wyss-Dunant, nekdanji predsednik UIAA, Antonios Marinos, 74 let, vodja prve grške plezalske naveze v Olimpu l. 1930, njegov plezalski tovariš Ilias Nikopoulos, 73 let, avtor monografije o Olimpu, prvi zimski pristopnik Kostas Natsio, 72 let idr.

T. O.

PLANINSKI MUZEJ V INNSBRUCKU

OAV je lani poleti odprl skromen planinski muzej. Nekaj je tudi ostankov znamenitega münchenskega planinskega muzeja, ki je bil med vojno zbombardiran. Ze takoj v začetku so se med člani OAV našli mecenji, ki so darovali svoje eksponate ali jih vsaj posodili. Najmočnejše je zastopan oddelek, ki kaže avstrijske Alpe v slikah in reliefih. V palači OAV bodo poleg tega še dalje prirejali slikarske razstave. Muzej bo odprt leto in dan.

T. O.

10 MILIJONOV PROFILIRANIH PODPLATOV

Toliko je firma »Semperit« dobavila podplatoval samo za Avstrijo in Nemčijo. Ze samo to dejstvo veliko pove, pravi Wastl Mariner, mednarodno priznani profesor GRS, v »Der Bergsteiger« 1973/7. Te vrste podplati, ki smo jih pri nas pred vojno komaj poznali, pomenijo v planinski obutvi pravo revolucijo. Mariner se je posvetil vprašanju, kako naj podplat profilira, da bi čimbolj prijel v skali, na travi, v snegu. Ze dolgo ni vseeno, kako potekajo črte na podplatu, v kakšnem nagibu

in kotu so razvrščene guméne brazdice. Znamka »Marwa« je te podplate postavila visoko nad začetniško podobo »Vibrama«. Za plezanje je profil povsem drug kot za zložno hojo ali za smuški čevelj. Širino brazd je Mariner prilagodil tudi teži planinca. Izkustveno je dognal, kakšne brazde se same od sebe trebijo. Če sneg ali prst ostaja v njih, podplat pravzaprav ni več profiliran, oz. profil ne učinkuje več.

Mariner pa ugotavlja, da so kljub tem izboljšavam današnji profilirani podplati slabši od onih izpred 20 let in to zaradi slabše gume in raznih umetnih primesi. Podplati slabše prijemajo. Gotovo bi vsak planinec pristal na višjo ceno, samo da bi bil dobro obut. Mariner je s tem pokazal, kdo je kriv za tak razvoj: Velefirma »Semperit« in seveda »porabniški značaj« dandanašnje produkcije.

T. O.

HROŠČ, KI ŽRE ŠOTORE

V reviji »Der Bergsteiger« 1973/7 poroča dr. Gerhard Pauli o hrošču, ki so ga l. 1972 opazili na Sardiniji, kako s svojim malim zobalom uničuje šotore. V eni sami noči je na enem šotoru naredil 71 lukenj s premerom 3 do 5 mm. Uničevalca šotorov so biologi kmalu identificirali kot zlatokrilca ali morda kapucinca, niso pa ugotovili, zakaj se je spravil na šotore. Živi povsod ob morju, kjer je pesek, kjer rastejo tamariske in evkalipti. Ob poletnih večerih prileti naravnost na šotore, pristaja na njih in na notranji strani, na vrvicah in celo na plastičnih strehah. Žre šotor samo tam, kjer je trdno napet. Opletavih nastreškov in vhodnih loputic ne napada. Svoje delo opravlja kake pol ure, potem spet odleti ali pa mirno obsesti. Plastično okrepljenih šotorskih streh ne mara, normalno šotorovino pa prežre v hipu. Noben »spray« jih doslej še ni pregnal.

Večletna opazovanja so dognala, da je ta hrošč izbirljen. Nekatere šotorovine ga ne zanimajo. Verjetno mu prija neke vrste impregnacija ali sestavina barve. V Sredozemlju je razmeroma precej razširjen. Zakaj mu te substance prija, še ni raziskano. Njegovo latinsko ime je *Apate monachus* (*Bostrychidae*), tudi *bostrychus capucinus* in še druga vrsta *bostrychus monachus*. Opazili smo ga pri delu tudi na Jadranu.

T. O.

450 KOČ V RADIJSKO-TELEFONSKI POVEZAVI

To še ni dejstvo, a skoraj ni treba dvomiti, da ne bi do tega prišlo. OAV in DAV imata doslej telefonske priključke na 45 kočah, 30 koč je brezžično povezanih, dve

pa imata radijski telefon. Obe planinski organizaciji pripravljata skupni petletni plan, po katerem bodo vse kočé povezane z radio-telefonom. Stroški bodo znašali 15 milijonov šilingov. Vsekakor bo to velika pridobitev za GRS, za preskrbo koč in za goste. Podobne načrte imajo tudi v Švici, Italiji in Franciji. Poročajo, da imata že dve tretjini koč te moderne naprave, plačal je državni proračun. Avstrijci in Nemci so šli takoj na delo in letos je že vrsto koč povezana med seboj in z dolino s temi sodobnimi kontakti. Tako poroča sam W. Mariner v listenu OAV.

T. O.

CELA GORA NA PRODAJ

Lastnik gore je znana cesarska družina Habsburg-Lothringen, imenuje se Jainzen, visoka je 835 m in stoji na robu »cesarskega mesta« Bad Ischl. Je strma, pogozdena pečevnata kopa z lepim razgledom na okoliške Alpe vse do Dachsteina. Zakaj jo prodajajo, ne poročajo.

T. O.

ONEČA NA GROSSGLOCKNERJU

Poročajo, da je tudi na Grossglocknerju iz leta v leto večja gneča tako kakor na Matterhornu, na Mt. Blancu ali na Triglavu. Koče na Grossglocknerju navalu niso kos. Ljudje spe na tleh, na klopeh, na mizah. Ob treh zavezane budilke, skromnega spanja je konec, začne pa se preklinjanje, godrnjanje, zabavljanje. Ob sedmih je že hudo. Dve sto ljudi hoče na mah zavzeti vrh. Vsa plezalska pravila v navezah so brez moči, ne morejo se v gneči uveljaviti. Po cele ure čakajo, da se premaknejo za nekaj korakov. Če čakajo na soncu, še gre, lica nastavljajo žarkom. Če pa so v senci, šklepetajo z zobmi. Vrh pričakajo, pristojno, prikolnejo. Ko se prvi obrnejo z vrha navzdol, marsikdo spodaj odneha, obrne še on. Tako »Der Bergsteiger« 1973/9

T. O.

MOUNT MC KINLEY, 6193 m

Poročali smo že, da Mt. Mc Kinley vedno bolj privablja alpiniste iz vsega sveta. Maja 1973 sta Avstrijca dr. W. Kutschera in Stefan Moser prinesla smučič prav na vrh in presmučala 4000 m višinske razlike vse do baze. Z izjemo seveda: Vmes je bil skalni greben in 200 m strmega ledu, kjer sta morala brez smučí. Mc Kinley je najvišja gora v Alaska-Range, v arktičnem in subarktičnem področju. Ker je klima izredno ostra, je vzpon na goro tudi po lažjih smereh vselej — težak. Med bazo in vrhom je 30 km poti in 4300 m višinske razlike. Hudi viharji, mraz, mete-

ži so na dnevnem redu. Avstrijci so bili lani tri dni in štiri noči blokirani v višini 5200 m, ko so stopili na vrh, je po podatkih vremenske postaje na vrhu zdrknilo živo srebro na 360 pod ničlo.

T. O.

STEVILKE O SOVJETSKEM ALPINIZMU

Lani so v SZ praznovali 50-letnico sovjetskega alpinizma. Kot njegov rojstni dan štejejo 23. avgust 1923, ko je skupina Georgijcev prišla na Kazbek, kavkaški pettisočak. Vodil jih je profesor G. N. Nikoladze. Po 50 letih imajo v SZ nad 400 000 ljudi z značko »alpinista SSSR«. Uveljavili so se Rusi tudi v Alpah, saj poznamo »rusko varianto« v Grandes Jorasses, smeri v Petit Dru in Grand Capucin.

Štiri sovjetske sedemtisočake je obiskalo 2500 sovjetskih alpinistov, med njimi 139 žensk, 71 alpinistov, med njimi 4 ženske, je stalo na vseh štirih sedemtisočakah in si s tem pridobilo naziv »snežni leopard«. V Pamiru, Tienšanu in Kavkazu deluje 20 alpinističnih taborov. Poleti gre skozi nje kakih 12 000 alpinistov, polovica vsaj je začetnikov. Zanje skrbi kakih 1000 inštruktorjev. Alpinisti sodelujejo tudi v tečajih za geodete in geologe, na vremenskih postajah, pri GRS in pri gradnji velikih hidroelektrarn v gorah, predvsem pri dolinskih zaporah Toktogul in Nurek. Samo pri Toktogulu je sodelovalo nad 500 alpinistov. Tako sporoča »Der Tourist« 11/73 po članku mojstra športa A. Poljakova.

T. O.

V KRALJESTVU TRIGLAVA

S tem naslovom je Dunajčan Erik Vallensperg v reviji »Der Naturfreund« 1974/1 napisal članek o svojih obiskih na Triglavu. Na začetku govori o Hacquetovem poskusnem vzponu 1777, o »Zoisovem« prvem vzponu iz l. 1778, pri čemer ne pozabi reči, da je Mt. Blanc dobil prvi obisk deset let kasneje. Triglav primerja z Grossglocknerjem, imenuje ga »sveto goro Slovencev«, govori o statniku Bosiu, o Zlatorogu in lovcu Janezu in precej tudi o svojih izkušnjah z našimi ljudmi. V Aljaževem domu je naletel na trboveljske rudarje. Pelj so pesem, bila mu je zelo všeč in rad bi jo bil posnel za film. Sprva jih je bilo malo sram, potem pa so jo uredili. Ko jim je Vallensperg hotel dati za pijačo, so odklonili, češ veseli smo, če smo ustregli. Drugič je na vrhu Triglava srečal muzikante: dva violinista, čelista, harmonikaša. Bili so ljubljanski študentje, ki so prišli z instrumenti vred čez severno steno in očaku Triglavu »eno lepo zagodli«. Spoznal je oskrbnikovo 14-letno hčerko, ki ni vedela niti za Dunaj, kaj

šele za kaj drugega o Avstriji, poznala pa je Kugyja. »Sploh so slovenska dekleta dobre alpinistke,« pravi Avstrijec in to dokumentira z zanimivimi zgledi. Opazil je tudi našo skrb za naravo, za obzirno vgraditev modernih hotelov v okolje, skratka »Julijske Alpe so en sam nacionalni park«.

T. O.

VELIKA TRANSVERZALA PO FRANCOSKIH ALPAH

Poročali smo pred leti, da tudi Francozi pripravljajo svojo transverzalo. Leta 1968 je dobil Club Alpin Français naročilo, naj izdelata traso za prečenje francoskih Alp, eno zimsko za smučarje in eno poletno, seveda v več variantah. Vsake štiri ali vsakih šest ur naj bi traserji računali s počitkom transverzalistov.

Preliminarno študijo sta že do konca leta 1968 izdelala brata Traynard in Maurice Martin. Pri obravnavi je prišlo do mnogih vprašanj glede značaja transverzale: kakšna naj bo, bolj športna ali lažjonejša, kako je s prenočišči, etapami itd.

L. 1969 in l. 1970 so prizadeti dvakrat zasedali, vendar do odločitve še ni prišlo. Pritegnili so še vrsto organizacij, tako FFM, francosko vrhovno planinsko organizacijo, francosko smučarsko zvezo, državni vodniški sindikat, zvezo centrov »de plein air« in državni komite za pota.

Novembra 1970 je bila skupna seja v Chamonixu. Na njej so se navzoči zedinili za osnove, po katerih bodo v prihodnje izvršili to veliko transverzalo. Prav je, da se spomnimo, kako so naši planinski organizaciji na zahodu zaradi naše transverzale očitali vse mogoče prestopke zoper »pravo« planinstvo.

Novi časi, novi pojavi, nove prijeme terjajo tudi v planinskih organizacijah, če hočejo sreči sodobnim potrebam.

T. O.

IZ KOORDINACIJSKE KOMISIJE ZA ALPINIZEM

Objavljamo kot dokument dela KKA

Čeprav smo imeli najlepši namen sprti obveščati vse alpinistične kolektive v Jugoslaviji o aktualnih vprašanjih, se nam to povsem ni posrečilo. Preveč je objektivnih težav. Kljub temu pa smo v zadnjem času opazili močno izboljšanje v stikih med odseki in komisijami ter interes za sodelovanje s KKA. Upajmo torej, da bomo počasi lahko začeli uresničevati naše osnovne naloge.

KAVKAZ 74

Zainteresiranim KA sem že 8. 2. 1974 poslal dopis, v katerem sem navedel natančnejše podatke o kandidatih za odpravo in predlogih, kako bi lahko rešili probleme pri izboru udeležencev. Danes povzmem le najvažnejše.

14 prijavljenih kandidatov je odpadlo že na samem začetku, ker niso pravočasno predložili finančne garancije. Ostalo jih je še vedno 27 in sicer iz Srbije (4), Bosne in Hercegovine (3), Hrvatske

(6) in Slovenije (14). Zato smo v Moskva hitro odposlali prošnjo, da nam število udeležencev povečajo vsaj na 20. Dokler ne dobimo odgovora, razpolagamo le s 15 mesti.

Prvotno predlagani ključ za razdelitev med republikami smo pri številnih razgovorih in sugestivnih nekoliko modificirali, tako da je naš sedanjí predlog KOTG, (ki bo izvršila dokončen izbor): 2 iz Bosne in Hercegovina, 2 iz Srbije, 6 (vključno vodja) iz Hrvatske ter 5 iz Slovenije. Poimenski izbor so že, oziroma bodo še izvršile posamezne KA.

Takoj, ko bodo vplačane akontacije in znane še nekatere podrobnosti, bomo razposlali spisek udeležencev (in rezerv) ter načrt priprav, ki jih bo vse do odhoda vodila KOTG.

HIMALAJA 74

Kakor je najbrže vsem znano, je cilj V. JAH 7902 m visoki in še neosvojeni KANGBACEN v skupini Kangčendzenge. Nanj so prvi poskušali priti Svicarji. Leta 1965 so člani II. JAH dosegli višino 7650 m, lansko leto jesni so na 6500 m odpovali Japonci, v letošnjem predmonsumskem obdobju pa poskušajo Poljaki.

Naša odprava ima uradno dovoljenje za jesensko obdobje, odpravo pa bo vodil Tone Škarja iz AO Kamnik. Člani so: Andrejašič Zvone - AO Lj. Matica, Belak Stane - AO Lj. Matica, Cedičnik Danilo - AO Lj. Matica, Devčan Janez, - AO Majstrana, Gradišar Janez - Akademski AO, Jeromen Franc - Akademski AO, Manfreda Marjan - AO Lj. Matica, Pollak Bojan - AO Kamnik, Smolej Miha - AO Majstrana, Ščelčin Peter - Akademski AO.

Rezervi sta: Roman Robas iz AO Medvode in Tone Trabešek iz AO Kamnika, pristihi pa moramo še dva zdravnikarja: dr. Jožeta Andlovica iz Nove Gorice in dr. Petra Sokliča iz Ljubljane. O znanstvenikih, novinarjih in drugih spremljevalcih pa zaenkrat še ni dokončnih podatkov.

Odprava bo odšla na pot sredi avgusta in sicer z letalom do Kathmanduja, vrnila pa se bo 29. novembra. (Ob obeh poletih bosta organizirana tudi izleta v Indijo in Nepal, a čemer pa bomo še poročali.) Proračun - če bo potrebno vse plačati in kupiti - je 1.500.000 N din.

Pripominjamo, da je KOTG že pred časom dala v prodajo posebne bloke za prispevke (cena 20 din). Vsok, ki bo vplačal ta znesek, bo dobil iz Nepala pozdravno razglednico s podpismi vseh udeležencev odprave, eden pa bo izreban tudi za brezplačen polet v Nepal. Iz solidarnosti do odprave bi bilo prav, če bi vodstva vseh naših AO organizirala med svojimi člani prodajno akcijo (denar nakažite na žiro račun PZS (za V. JAH) 50101-678-47046 in ne pozabite priložiti seznam plačnikov z njihovim tekočim naslovom).

HOGGAR 73/74 IN MT. MC KINLEY 74

V mescu januarju se je zaključila alpinistična odprava Akademskega AO v Haggar. Njeno poročilo boste prejeli posebej, takoj ko bo razmnoženo. Naša prva odprava Akadem. AO na Aljasko, katerega cilj je 6187 m visoki Mt. Mc Kinley, je šla na pot 30. aprila letos. Tudi o njej vam bomo skušali posredovati izčrpnije poročilo, takoj ko bo pripravljeno, da bi bili čimbolj seznanjeni s sistemom organiziranja takih odprav, s stroški pa tudi izkušnjami.

HRVATSKE ODPRAVE

O II. hrvatski alpinistični odpravi, katere cilj bodo Andi v okolici Aconcagua, smo že poročali. Na pot bo odšla predvidoma konec letošnjega leta (ob 100-letnici hrvatskega organiziranega planinstva), njen vodja pa je Jerko Kirigin, ki je uspešno vodil tudi njihovo prvo odpravo (Grenland 71). Kandidati za člane (ki bo štela 6-8 članov) so: Branko Šeparović, PDS Velbit; Borislav Aleraj, PDS Velbit; Vedran Bubanj, PD Zelezničar; Anle Bedalov, PD Masor (Split); Urso Vrdoljak, PDS Ve-

lebit; Vladimir Mesarič, PD Zelezničar; Velimir Baršič, PD Zelezničar; Nenad Culić, PD Masor (Split).

Odprava namerava odposlati večino prtljage z ladjo, udeleženci pa bodo polovali z letalom. V Južni Ameriki naj bi se jim priključil eden od naših rojakov, kat poznavalec običajev, proračun je 220.000 din. Za zbiranje sredstev tudi oni pripravljajo pozdravne razglednice.

Razen tega smo izvedeli, da na Hrvatskem pripravljajo še dve alpinistični odpravi. PD Masor namerava v letu 1975, ob 50-letnici društva, organizirati svojo drugo odpravo (leta 1973 - Spitzberg) in sicer verjetno v Hindukuš. PD Zelezničar iz Zagreba pa ob 25-letnici društva pripravlja odpravo na Demavend (Perzija).

BEOGRAJSKA ODPRAVA

Na alpinistično odpravo so se pričeli pripravljati tudi v Beogradu in sicer v AO »dr. Rastko Stojanović«. Njihov okvirni cilj je nacionalni park Yosemita v ZDA.

HINDUKUŠ 75

Komisija za odprave v tuja gorstva je na pobudo Aleša Kunaverja in v sodelovanju z našo komisijo pričela pripravljati II. jugoslovansko kadrovsko odpravo, katere cilj naj bi bil Hindukuš (skupina Nošaka). Ker bo odprava prav gotovo zelo zanimiva za vse jugoslovanske AO in ker bodo morale priprave steči čimpreje, pripravljamo tudi že uraden razpis, s katerim vas bomo počili o vseh podrobnostih. Zaenkrat naj omenim le to, da bo zopet namenjena predvsem mladim, perspektivnim alpinistom iz tistih AO, ki še nimajo posebno bogatih organizacijskih izkušenj - bo torej nadaljevanje dela, ki smo ga zastavili z letošnjo odpravo na Kavkaz.

KOLENDAR AKCIJ

Izkušnje iz Slovenije kažejo - verjetno pa jih imate tudi v drugih republikah - da postajajo nekatere akcije, ki jih organiziramo vsako leto v istem času, izredno popularne in privabljajo vedno več ljudi. Naj naštejemo samo nekatere:

Zimski pohod na Stal (2238) v Karavankah je leto imal že skoraj 1000 udeležencev, bil pa je na programu že devetič. Na programu je navadno zadnje nedeljo v februarju, organizira pa ga AO Jesenice v sodelovanju s številnimi družbenopolitičnimi organizacijami Gorenjske.

Ker se planinci pozimi težko sami odpravijo v gore, bi verjetno veljalo ta akcijo posnemati in razširiti na čim več primernih vrhov v Jugoslaviji, morda pod nazivom »zimski dan (planincev)«. Da bi lahko pričeli konkretne priprave, prosim vodstva vseh AO, da razmislijo o tem in da svoje predlog (oz. pomisleke čimpreje sročajo republikim KA, te pa KKA).

Smučarska prvenstvo alpinistov SRS poteka že več let. KA PZS je izbrala tri tradicionalna planinsko-smučarska tekmovalna in na njih se dosežena mesta točkujejo po določenem sistemu (kot za svetovni pokal). Ta tekmovalna so:

Kramarjev smuk pod Storžičem, ki ga organizira vsako zadnje nedeljo v marcu AO Tržič.

Štuparjev memorial na Kamniškem sedlu organizira tretjo nedeljo v aprilu AO Kamnik.

VTK memorial pa vsako zadnje nedeljo v maju pod Jalovcem organizira Akademsko PD.

Prav gotovo obstají interes za podobne prireditve tudi v drugih republikah, zato bi veljalo razmisliti o tem in izdelati morda celo sistem za smučarsko prvenstvo alpinistov Jugoslavije. Vsaka KA bi lahko organizirala republiško prvenstvo, na katerem bi določili tudi (3-člansko) zastopstvo, ki bi jo izbrali vsako leto posebej za alpinistično smučarsko prvenstvo Jugoslavije.

Razen gornjih smučarskih prireditev naj navedemo še nekatere:

Memorial Zvoneta Koflerja, ki ga prvo nedeljo v maju organizira postaja GRS Majstrana v Vratih.

Triglavski turni smuk izpod Rži (Staničev dom) konec aprila in ga pripravljala PD iz Gornje Savske doline.

GRS tekmo, ki jih organizira komisija za GRS PZS. Ekipe (2 člana) letos prvič ne bodo tekmovala z akcia čolni, pač pa s »kanadkami«.

Srečanje alpinistov v Veliki Paklanci (med prvomajskimi prazniki) je postala že tradicionalna. Nanj slovenskih in hrvaških alpinistov niti ni več potrebno posebej vabiti, sredi aprila sa lansko leto prišli tudi Angleži in Danci, ki so se napovedali tudi za letos, prihajajo pa tudi Avstrijci, manj pa žal iz drugih republik. Za letos zagrebški alpinisti obljublajo večera z izbranimi diapozitivi, lahko bi organizirali tudi diskusijske večere o posameznih temah, ki zanimajo alpiniste.

Alpinistične tabore v poletni sezoni organizirajo skoraj vse KA, posebej pa še nekateri AO. Večjih zveznih taborov varjetna nima pomena posebej organizirati, spomnili bi le na sklep, da vse republiška vodstva čimprej obveste ostale KA (in KKA) o svojih načrtih in povabijo k udeležbi tudi ostale, seveda v njihovi organizaciji (samostojne skupine) in financiranju. Organizatorji so seveda dolžni pripravili čim popolnejši pregled že preplezanih smeri na izbranim področju in opise s fotografijami in vrčnatimi smerni.

Še nadalje pa ostane odprto vprašanje organizacije skupnih ledeniških taborov (v skupini Grossglocknerja, oz. Zahodnih Alpah). Doktor ne bomo našli primerne skupne oblike, se vsaj pravočasno obveščamo, da bi se organizatorjem eventualno lahko priključile manjše samostojne skupine. Skoraj povsem isto kot za ledeniške tabore velja tudi za zimske tabore (oz. tečaje). S tem v zvezi pa opozorjamo na obliko, ki sta jo na začetku tega meseca hoteli preskusiti KA Hrvatske in Slovenije. Pripravili sta prehodne tečaje »ekspedicijskega tipa v šotorih«. Prva naj bi ga imela v Velem polju, druga pa pri Kriških jezerih. Žal pa sta obe akciji propadli zaradi slabega vremena.

REGISTRACIJA PRVENSTVENIH VZPONOV

O zbiranju in registriranju prvenstvenih smeri smo na KKA že velikokrat govorili in sprejeli številne sklepe. Žal pa so se le redki uresničili. Alpinistični odsek PD Kamnik je pred kratkim na pobudo Bojana Pollaka dal lep vzgled, kako lahko na cenen način izpopolnimo občutno vrzel.

Tiste KA, oziroma AO, ki še ne razpolagata s knjižico »Plezalni vodnik – KAMNIŠKE ALI SAVINJSKE ALPE – Korošica«, naročite ga (cena je le 15 din) pri AO Kamnik. Dobra si ga ogledite in razmislite, ali ste pripravljani kaj podobnega napraviti tudi za svojo republiko, svoj plezalski okoliš. Tovariši iz Kamnika in drugi vam bodo radi pomagali z nasveti.

Ker pa vem, kakšne težave so z zbiranjem podatkov – to prav sedaj občutijo tovariši v Sarajevu, ki prosijo pomoči – ponovno oživljam sklep, naj vsi AO (oz. KA) pregledajo svoje arhive in sporoče vse podatke o prvenstvenih vzponih, ki so jih njihovi člani opravili v drugih republikah.

V premislek predlagam še zamisel, naj bi KKA izdajala pregled prvenstvenih vzponov (po republikah in gorstvih – s potrebnimi podatki), ki so bili opravljeni v preteklem letu. Ta pregled bi posredovali vsem AO in če nanj v enem letu ne bi prejeli pripomb, bi ga šteli za dokončnega. Seveda pa bi to obvezovalo vse AO in KA, da bi spremenjali aktivnost svojih članov (knjiga vzponov) in redno poročali.

Posebna komisija UIAA je že pred časom sprejela obliko in zasnovno opisov ter dopolnila mednarodna težavnostna lestvico. Oba predpisa bomo skušali posredovati vsem našim AO, saj sta za vse članice (tudi našo!) UIAA obvezna, pri nas pa žal še premalo uveljavljena.

POROČILA O AKTIVNOSTI

Ker smo doslej prejeli poročila večine AO, bomo skušali v najkrajšem času pripraviti pregled nad alpinistično dejavnostjo v Jugoslaviji za leto 1973. Posredovali bomo tudi enoten formular za poročanje AO ter še nekatere evidenčne primerke.

Pripominjamo pa naj, da PZJ prav sedaj pripravljajo obliko poročila republiških zvez, v katerih bo grobo zajeta tudi alpinistična dejavnost (število AO in AS, št. alpinistov in pripravnikov, število vzponov – dama in na tujem, število instruktorjev, potrebe po opremi). S tem v zvezi opozorjamo na nekatera neresena vprašanja:

– Koga lahko štejemo za alpinista in koga za pripravnika? Ali imajo vsi AO enotne kriterije za sprejem? Kaj pa aktivnost? Ne moremo šteti za alpiniste vse, ki so kadar koli izpolnili pogoje, potrebna je tudi določena letna aktivnost.

– Kdaj lahko ustanovi PD alpinistični odsek in kdaj sekcijo? Lahko pa AS npr. ustanovi tudi AO iz kakega drugega kraja (ali KA) in pomaga pri razvoju do osamosvojitve! Saj imamo še vedno velika področja, kjer ni tvorstne dejavnosti.

– Kaj pa instruktorji? Tega vprašanja še vedno nismo rešili, zato pričakujemo o tem tudi največ pripomb in predlogov. KA PZS pa je pred časom že obljubila, da bo letos jeseni skušala organizirati obnovitveni seminar povezan z izlety za instruktore, do katerega pa bi se morali še veliko dogovoriti.

LITERATURA

Čeprav gotovo nimam popolnega pregleda, kaj vse pripravljajo za izdajo v letošnjem letu, naj navedem nekaj podatkov:

Hrvatska: izšel je vodnik PLANINE HRVATSKE (dr. Zeljko Poljak). Ima 544 strani, 24 kart v prilogi in 10 v tekstu, številna fotografije itd. Naročila sprejema PZ Hrvatske Kozarčeva 22, 41000 Zagreb. Tiskali so v nakladi 3000 izvodov, cena za člana planinske organizacije je 70 din.

Maja meseca bo v založbi PD »Ravna gora« (Adžijin trg 7, 42000 Varaždin) izšel priročnik PLANINARSTVO I ALPINIZAM, ki ga je napisal ing. Zlatko Smerke. Format bo 23 x 16 cm, 400 strani, številne skica in fotografije. V prednaročilu je cena 50 din (nakažite na žiro račun 34 800-678-885). Če pišete na naslov društva, lahko dobite tudi prospekt z naslovi vseh predavanj.

Slovenija: za popraviljen, izpopolnjen ponatis je pripravljen priročnik HOJA IN PLEZANJE PO GORAH.

V končni redakciji je tudi novi vodnik SLOVENSKA PLANINSKA TRANSVERZALA, ki jo redakcijski odbor pripravlja na osnovi vodnika »Po slovenskih gorah«, ki je doživel v preteklih letih kar tri izdaje.

V zbirki »Planinski vodniki« bo izšel tudi prepotreben planinski vodnik JULIJSKE ALPE, ki ga je pripravilo več avtorjev.

Marko Gabrovšek iz Celja je pripravil prvi vodnik iz zbirke »Jugoslovanske gore« in sicer DURMITOR. Jože Mihelič pripravlja za Planinsko založbo priročnik TELESNE VAJE ZA PLANINCE (alpiniste, turne smučarje).

Pred kratkim je prišla na dan zanimiva edicija BIL SEM NA TRIGLAVU, o ostalih edicijah, ki jih ima na zalogi »Planinska založba PZS« pa se lahko poučite iz seznama »Plezalni vzponi – JULIJSKE ALPE« so praktično že pošli).

Komisija za GRS pri PZS je izdala težko pričakovani »Priročnik za gorske reševalce«. Edicija je bila pripravljena kot službeni list, zato ne bo v javni prodaji. Prejeli jo bodo vsi reševalci v Sloveniji in republiške komisije za GRS, vsem pa jo bodo redno obnavljali. Priročnik vsebuje naslednja poglavja: pravilnik GRS in PZS, naloge in dolžnosti članov GRS na organiziranih izletih, osebna oprema reševalca, nevarnosti v gorah, strela v gorah, plazovi, prva pomoč v gorah, transport, izčrpanost, šok, prehrana v gorah, higiena v gorah, poškodbe zaradi mraza, navidezna smrt in oživljanje in ugotavljanje smrti.

OPREMA

Pisarna PZJ me je obvestila, da obstoji možnost brezcarinskega uvoza za nekaj najvažnejše alpinistične in reševalne opreme. Žal ne razpolagamo s spiskom potreb, zato predlagam, da vsi alpinistični odseki sproti javljate potrebe (čim bolj na-

fančno: število, tovarno, znamko itd.), po listih rekvizitih, ki jih ne morete nabaviti. Kolikor bo v naši moči, bomo skušali izvršiti skupno nabavo ali vsaj svetovati, na koga se obrnite. Komisija za odprave v tuja gorstva PZS je izdelala, da podjetje BACKA PRODUKT iz Subotice izdeluje za SSR in Kanado specialno dvojno puhasto obleko (hlače in veston). Izdelana je tako, da je spodnji komplet nekoliko tanjši, prek njega pa pride še eden za spoznanje toplejši, za najnižje temperature. Okvirna cena kompleta je

2000 din, izdelujejo pa jih menda tudi v več barvah (teža kompleta okoli 2,6 kg) iz uvoženega materiala.

Tovarna »Induplati« - Jaršec vedno pogosteje izdeluje šolore za razne (tudi tuje) alpinistične odprave, tako da razpolaga že z bogatimi izkušnjami, preskušeni modeli in tudi pestrim izborom materiala. To si velja zapomniti, mar ne?

Franci Savenc
predsednik KKA

11. MEDNARODNI KONGRES ZA SMUČARSKO TRAUMATOLOGIJO IN ZIMSKO ŠPORTNO MEDICINO

Mednarodna združenja za travmatologijo, ki ga sestavljajo zdravniki alpskih dežel, Francije, Italije, Svice, Zahodne Nemčije in Avstrije, prireja vsako drugo leto mednarodni kongres za smučarsko travmatologijo in zimsko športno medicino.

Tega kongresa se skoraj redno udeležujejo zdravniki gorske reševalne službe iz Jugoslavije, predvsem slovenski travmatologi. Tudi letos smo bili na tem kongresu dr. Tomaž Ažman, dr. Oskar Končan in dr. Evgen Vavken.

Razen držav ustanoviteljice so se letos udeležili tega kongresa še Španci, Švedci in Avstralci.

Na teh kongresih običajno obravnavajo poleg problemov smučarske travmatologije in zimskih športov tudi še problematiko gorskih reševalnih služb s stališča zdravniške oskrbe, pa tudi izboljšanja pri reševanju. Te probleme prikazujejo tudi s praktičnim reševanjem. Poleg čistih medicinskih vprašanj obravnavajo na kongresu tudi športno in turistično problematiko. To prikazuje na obširnih in zanimivih referatih iz teh področij. Teko nenehno spremljanje in raziskovanje problematike prinaša že opazne rezultate. Tako so ravno na tem kongresu ugotovili, da se je npr. število smučarskih poškodb v času 20 let zmanjšalo za 80 %.

Letošnji kongres je bil v največjem smučarskem centru v Franciji v Val D'Isere od 25. do 28. aprila 1974. V prvi temi je dr. Allaria iz Cortine d'Ampezzo poročal o vrstah in pogostosti smučarskih nesreč od l. 1964 do 1974 v Cortini. Govoril je o ca. 18.000 poškodovanih. Zajel je vse poškodbe pri smučanju, hokeju, drsanju in bobu. Po tej statistiki zajema smučanje 90 % vseh poškodb. Ugotavlja, da je veliko več poškodovanih moških kot žensk, da se poškodbe najpogosteje zgodijo pri ljudeh med 25. in 30. letom, da so najčeste poškodbe v predelu kolena in goleni, v zadnjem času tudi poškodbe v ramenskem predelu.

V koreferatih so se sodelavci dotaknili tudi različnih smučarskih tehnik in dolžine smučí. Danes je povprečna dolžina smučí pri moških od 180 do 190 cm, pri ženskah pa okrog 170 cm. Seveda pa to ne velja za tekmovalne smučí. Močan vpliv na poškodbe ima tudi tehnika, oprema, predvsem čevlji in palice. Vrsta poškodbe je odvisna tudi od splošne kondicije in od trenutne utrujenosti, nemalo pa tudi od vremenskih razmer. Referent iz Španije je govoril o 3000 poškodbah iz smučskih centrov Španije in ugotavljal nenehno naraščanje števila poškodb. Avstrijski referent je govoril o upadanju števila smučarskih nesreč v Avstriji predvsem zaradi boljšega vzdrževanja smučarskih terenov, zboljšanja smučke opreme in kontrole posebnih reševalnih patrulj na smučskih terenih.

Vsi so govorili o postopnem naraščanju števila smučskih poškodb, vendar pa moramo tudi upoštevati naraščanje števila smučarjev.

V drugi glavni temi, ki jo je imel prof. dr. Baumgartner iz Innsbrucka, se je govorilo o različnem zdravljenju zlomljenih goleni.

Nekateri zagovarjajo v glavnem konservativno zdravljenje z mavcem, nekateri izključno operativno in to s ploščicami, vijaki, žebliki in cerklažo (povezovanje z žico). Vsaka metoda je po svoje dobra le, če jo uporablja izkušen strokovnjak in so za njo dani najboljši pogoji. Ob vseh teh referatih smo se lahko prepričali, da so naše domače metode še najbolj pravilne in uspešne, ker jih izbiramo glede na vrsto poškodbe.

V tretji temi so francoski avtorji govorili o poškodbah meniskusov in vezi v kolenu. Z nova tehniko in z moderno opremo je postalo koleno najbolj ograženi organ. Prikazali so izredno lep film o mehaniki kolenskega sklepa, o delovanju kolenskega sklepa pri smučanju. Najbolj so bili zanimivi prikazi smučskih tekmovalcev v dokaj neugodnih položajih in obremenitvah kolenskega sklepa.

Na ta način smo si lahko razložili, kako današnje poškodbe kolena sploh nastanejo. Prikazali so tudi nekaj novih diagnostičnih metod. Med te spadajo artroskopija, to je opazovanje notranjosti sklepov z optično napravo. Morda je zanimivo tudi to, da številni avtorji priporočajo pregled kolenskega sklepa le v omami (anesteziji), ker je le tako možno ugotoviti stopnjo poškodbe.

Znani vodilni travmatolog Švicar prof. M. Müller je govoril o izoliranih okvarah kolenskega hrustanca in o zdravljenju z novo metodo: v poškodovani hrustanec izvrti številne luknjice, kar povzroča boljše regeneracijo hrustanca.

V četrthi temi je bilo govora o posledicah zlomov pri smučanju. Dr. Buff iz Svice je govoril o maščobni emboliji. On in njegovi sodelavci so obdelali dokaj problematično vprašanje. Največ obolenj je pri ljudeh med 18. in 27. letom, v višjih starostih zelo malo. Obolenje povzročajo zlomi stegenice in medenice. Če sta ti poškodbi še kombinirani, nastopi po njegovem mnenju ta komplikacija skoraj redno. Vsi avtorji so lepo prikazali dokaj različno ugotavljanje te bolezni, da nedovnega še skoraj nezane komplikacije pri smučarskih nesrečah, ki se javlja zlasti po dolgih in težavnih transportih ob neadekvatni imobilizaciji. Zanimiva je bila ugotovitev avtorja iz Münchna, da osteosinteza (spajanje kosti) večkrat izzove maščobno embolijo.

Vsi avtorji pa so bili mnenja, da dobra transportna imobilizacija, takojšnja osteosinteza in dobra stabilizacija zmanjšujejo možnost te pogosto še danes lahko smrtonosne komplikacije.

V peti temi je bil govor o organizaciji gorske reševalne službe v Val D'Isere. Tu se udeležujejo predvsem profesionalne službe, ki rešujejo za plačilo in uporabljajo zelo pogosto helikopter. Za tako reševanje imajo dobro izdelan načrt organizacije. Reševalci pripeljejo ponesrečenca na točno določeno mesto, tu helikopter pristane lahko tudi v slabem vremenu. Tak način reševanja je sicer zelo drag, vendar najbolj uspešen in najmanj prizadene ponesrečenca. Francozi uporabljajo pri svojem reševanju posebne reševalne sani, ki so še najbolj podobne kanadskim. Vendar so te francoske tako prirejene, da varujejo ponesrečenca z raznimi blazinami in pokrivali tudi v zelo slabem vremenu. Zanimiv je bil prikaz posebnih kanadk, prirejenih za prevoz lavinskih psov na mesto nesreče. Perran iz Zermatta je govoril o organizaciji prostovoljne gorske reševalne službe v Švici. Prikazal je opremo in način reševanja s hali-

kopterjem in avionom. V Švici vzletavajo helikopterji, če je potrebno, tudi ponoči, vedno sta v takem vozilu anesteziist in travmatolog. Fantastično je bilo predvajanje filma iz različnih reševalnih akcij v stenah, kjer so s posebno tehniko (z nihanjem se je reševalac, viseč na helikopterju, približal ponosrečencu v skoraj navpični steni, ga oskrbel in potegnili nato iz stene). Nekateri teh prizorov so bili naravnost shriljivi. V dodatku filma je prikazal tudi helikoptersko reševanje iz okvarjene gondole ca. 400 m nad zemljo. Vsakega potnika so potegnili v helikopter in odpeljali v dolino.

Prikazane so bile nove metode za imobilizacijo poškodovanih udov. Tako nekeje v Nemčiji uporabljajo stekleno volno (fiberglas), ki se strdi v ultravioletem sonu in ki je idealno sredstvo za imobilizacijo. Ima namreč to prednost, da je izredno tanka, prepustna za zrak, odporna proti mokroti in izredno čvrsta. S tako imobilizacijo se poškodovanci lahko tudi kopljejo.

Avstrijci na čelu z dr. Floro še vedno zagovarjajo reševani čoln akcia. Veliko je bilo govora o načinih helikopterskega reševanja in reševanja s posebej zato prirejenimi avioni. To naši sosedi Avstrijci uporabljajo že nekaj let. Uporabljajo helikopterje, ki zaradi svoje moči dosežejo višino tudi preko 5000 m (lipa alouette III). Povsod imajo zgrajene heliodrome za pristajanje helikopterjev.

Tu moramo povedati, da naš moderni klinični center v Ljubljani takega heliodroma navkljub pogostim razpravam in urgencam še vedno nima.

V šesti temi je bil govor o smučskih tehnikah. Ta vrsta športa se v zamejstvu zelo razvija, ker ga lahko izvajajo tudi starejši ljudje in za tak smučarski tek ni potrebna kaka posebna oprema ali posebej pripravljeno smučišče. Upamo, da se bo tudi pri nas ta šport uspešno razvijal.

Pri praktičnih prikazih reševanja je bilo najprej tekmovanje udeležencev kongresa v veleslalomu. Nastopila je preko 150 udeležencev. Slovenci nismo zasedli zadnjih mest.

dr. sc. Evgen Vavken

EVROPSKA DALJINSKA PEŠPOTA

V Sloveniji se pripravljajo daljinska pešpota, ki bo potekala od Radeljskega prelaza do Kastva na Hrvaškem oziroma do Reke. Pot bo nadaljevanje avstrijske pešpote sever-jug, ki teče od češke meje do Eibswalda-Ivnicka na Štajerskem. Prva naša daljinska pot je brez dvoma transverzalna. Ta je predvsem planinskega značaja in ni za vsakogar, saj terja določeno mero izkušenj za hojo po visokogorju. Nova pot pa bo spajana pretežno po sredogorju in predgorju, tako da bo dostopna vsakomur. Organizirali in speljali jo bodo gozdarji Slovenije ter gozdno gospodarstvo iz Kastva na Hrvaškem.

Daljinska pota so po vsej Evropi močno razširjena, najbolj pa v Nemčiji. Tam jih imenujejo Fernwanderwege, Avstrijci pa Weitwanderwege. V Nemčiji so izdali posebno znamko za 30 pfeningov, na kateri je upodobljena stilizirana pokrajina z napisom »Wandern macht Lebensfreude« - »Pešhoja daje veselje do življenja«. Daljinska pota organizirajo in markirajo razna popolna društva in planinske organizacije, ki so včlanjene v Evropsko popolno združenje - Europäische Wandervereinigung. Sedež organizacije je trenutno v Stuttgartu v Nemčiji. Po statutu je sedež v kraju, kjer biva predsednik. Sedanjí predsednik je dr. Georg Fahrbach. Večina včlanih organizacij se hkrati bavi z zaščito narave in okolja, spomeniškim varstvom in podobno. Njeni člani se trudijo za razumevanje med narodi.

Združenje je ustanovilo leta 1969 v Nemčiji manjša skupina evropskih popotnih organizacij. Število se je v nekaj letih zelo naglo večalo. Po stanju 1. aprila 1974 je sedaj včlanih 25 organizacij iz 12 držav, z milijon dvestotisoč člani in okoli 330 000 km markiranih pešpotov. Planinska zveza Slovenije je od 1. januarja 1974 tudi članica Evropskega popolnega združenja.

Bistveni namen združenja je ožje sodelovanje popotnih in planinskih organizacij vseh držav Evrope. Te organizacije naj širijo valjo da pešhoje in odpirajo nova pešpota, ki naj se širijo preko državnih meja, to brez potnih listov ter carinskih ovir za predmete osebne porabe. Popotnik naj bi smel preko meje le z osebno legitimacijo. Bлага, ki je podvrženo carini, ne bi smel nositi s seboj.

Planiranih je 6 evropskih daljinskih pešpotov:

Št. 1 - Ostsee-Bodensee-Gothard-Sredozemsko morje (ali Flensburg-Konstanz-Genova)	2100 km
Št. 2 - Sredozemsko morje-Nizozemska (ali Nizza-Strasbourg-Bergem -Op-Zoom ali Oslenda)	1450 km
Št. 3 - Atlantik-Ardeni-Češki gozd (ali Royan-Luksemburg-Marktredwitz)	2350 km
Št. 4 - Pireneji-Jura-Neusiedlersee (ali Bourg Madame-Konstanz-Neusiedel)	2050 km
Št. 5 - Bodensko jezero-Jadran (ali Konstanz-Bolzan-Benetke)	600 km
Št. 6 - Ostsee-Wachau-Jadran (ali Flensburg-Lübeck-Eibswald-Rijeka)	1300 km

Razen potov št. 4 in 6 so ostala pota že zaznamovana in odprta. Poti št. 4 in 6 bosta odprti 22. junija 1975 na Seebergsattel na avstrijskem Štajerskem. Predvideno pa je, da se poti 1 in 6 podaljšata od Flensburga od Severnega rta, poti 2 in 3 pa naj bi se nadaljevali po Angliji.

Pota se markirajo tako, kot je običajno v posamezni deželi, kjer potekajo. Na važnih mestih posebno na križiščih pa se namestijo enotni evropski kažipoti v enaki velikosti 2 x 22 cm. Osnovna barva kažipota je bela, napisi so črni. Besedilo je v jeziku države, po kateri pot teče. Kalikor se besedilo nanasa npr. na slovenski del pota, bodo kraji navedeni v slovenskem jeziku. Enoten bo tudi napis: »Evropska daljinska pešpota in sicer v jeziku liste države, po kateri teče pot. Za tem besedilom lahko stoji še številka pota.

Vsaka pot bo imela svoj popis, v katerem bodo navedeni kraji na poti, mimo tega pa še opozorila na posebne znamenitosti, razgledne točke, morske višine, oddaljenosti, možnosti prenočevanj in zemljevidi. Vse pa le na kratko, ker bi bil vodnik sicer preobširen.

S priključkom naše poti na evropska pešpota se bo naš svet še bolj odprl svetu. Pričakovati je, da bo obisk te poti presegel pričakovanja. Kot sem že omenil, pot ne bo zahtevna. Morda bo po višini nekoliko zahtevnejša Mala Kopa na Pohorju in Snežnik, ki pa bo najbrž samo varianta in neobvezna za obisk. V svetu se pešhoja vedno bolj širi in propagira. Ljudje spoznavajo, da se premalo gibljejo in da sedanji način življenja prinaša razne nevarnosti, ki se dajo z gibanjem omiliti, če ne celo odpraviti. Na daljinski poti pa si človek krepi organizem in samega sebe disciplinira. Vsaka taka pot terja od človeka precej vzdržnosti in volje, kdor jo hoče začeti in končati.

Stanko Kos

JOSEF NYKA: TATRY

Pričujoči vodnik je izpopolnjena izdaja avtorjevega vodnika Tatry Polskie iz leta 1969, dopolnjena s češko-slovaškim delom Tatar. Je bogata ilustrirana s preglednimi grebenskimi kartami za vsak večji kraj in stranska dolina. Seznam grebenskih kart in panoram šteje 90 celostranskih in polstranskih črtežev! Posebnost je, da črno-belih niti barvnih fotografij ni (na slabem papirju bi ne prišle do izraza), zato pa je več risanih panoram, ki morda funkcionalneje in bolj nazorno ilustrirajo pisane opise tur. Kljub temu menim, da bi vodnik pridobil, če bi na zadnjem delu imel par črno-belih pejsažev. Res pa imajo Poljaki kot Čehi in Slovaki pester izbor albumov in planinskih kart v več barvah, ki so v dopolnilo vodnikom.

Poljski vodnik po Tatrah torej zajema doline, kraje in gore z obeh strani poljsko-čehoslovaške državne meje. Kot celoto to ozemlje zajema tudi Tatranski narodni park. Na 600 straneh žepnega formata zajeto gradivo o Tatrah (žal na papirju, ki pri terenski uporabi ni usrežen) na pregleden način razčlenjuje dostope in opise tur. Številčneje in podobno kot pri nemških oz. slovenskih vodnikih. Sam opis tur ni kompliciran z minutno natančnostjo. Zgodovinske in naravne znamenitosti so med besedilom opisane v drobnem tisku, kar učinkuje tudi lepo za oko.

Splošni del obravnava standardne podatke o Visokih Tatrah. Kot se za temeljite vodnike spodobi, tudi ta vodnik ne more mimo zgodovinskih podatkov. Koliko opozarja na muzeje vseh vrst in na zasluzne možel v vodniku so florisi večjih krajev z označenimi javnimi, kulturnimi, turističnimi, prometnimi in zdravstvenimi ustanovami, kar pomeni vsesiransko uporabnost vodnika. Ker so Tatra zelo obiskane tudi pozimi, je na kartah vrisana zgornja meja zlazovilih področij in smeri plazov. Legenda k zemljevidom je poleg poljščine še v angleščini in nemščini.

Za informacijo in v pouk našim založbam – vodnik je izšel v nakladi 30 250 izvodov, stane 51 zlotov, izšel je pri založbi Sport i turystyka, Warszawa 1972. Ima ga tudi naša Centralna planinska knjižnica pri PZS.

Tone Strojin

DR. LJUBO MIHIĆ: PRENJ I ČVRSNICA

Zajetno gradivo o dveh najvišjih hercegovskih planinah je v prvi vrsti temeljito zasnovano delo, prava monografija teh Slovcnem odmaknjenih področij. Navedena literatura ob koncu kaže, da je predmet mikal mnoge avtorje.

Delo dr. Ljuba Mihića bralcu ponuja obilo gradiva predvsem s področij fizične geografije, etnografije in zgodovine. Četrtri – turistični del na 50 straneh razgrinja pristope na Prenj in Čvrnico z mostarske in jablaniške strani in to v več variantah. Beležka o hercegovski planinski transverzali samo okvirno nakaže traso te poti, kar je prava škoda, saj bi se podrobnejši opis dobil brez težav in le povečal uporabnost monografije tudi v planinske namene. Poglavje o alpinistični dejavnosti na Prenju in Čvrnici zgalj okvirno podaja informacijo, kaj je alpinizem (ali je to treba?), našteva nekatere plezalne smeri na vrhove, ima črteže s slabo izraženiimi plezalnimi smerni. Priloženi sta grebenski karti Prenja in Čvrnice. Res škoda, da turistično-planinski del ni bolj planinsko obdelan, čeprav se avtor v uvodu zahvaljuje številnim bosanskim in hercegovskim planincem ter planinskim društvom. Sicer je res, da je delo izšlo v omejeni nakladi in ni v prodaji, zato priporočamo, da bi se ob ponatisu za širšo javnost upoštevale tudi planinske potrebe. Tu je priložnost planinskih društev za sodelovanje, za avtorja pa možnost za izboljšavo monografije, kakršne ostale bosanske in hercegovske planine še najbrž nimajo. V delu je lepa število planinskih pejsažev – dober del njih je stvaritev znanega bosanskega planinca in fotografa Uzeira Beširovića. Le kdaj bomo dočakali samostojno izdajo izbranih foto-posnetkov tega odličnega snemalca gorskih lepota?

Žal so tudi njegove fotografije tiskane na slabem papirju, kar je prava sramota za tiskarno in za založnika, da ni pravočasno interveniral. Cena tu ne bi smela igrati vloge, kakršno najbrž je. Priložena karta področja Prenja in Čvrnice v merilu 1 : 100 000 kljub enobarvnosti ni pregledna.

Tone Strojin

ZA PRIMORSKO PLANINSKO POSTOJANKO NA VREMŠCICI 1000 N DIN

Ob poroki najmlajše hčerke, s pozivom 10 000 primorskim planincem k sodelovanju, ob prvi dobri planinski ali družinski priložnosti.

N. N. (Neimenovani nona)

OBVESTILO GORSKIM VODNIKOM

V jeseni bodo izpiti za gorske vodnike. Planinci, smučarji in alpinisti, ki žele opravljati izpite, naj pošljejo pismene prijave do 25. 8. 1974 na naslov ROMAN ROBAS, PZS, Dvoržakova 9, Ljubljana. Poleg osebnih podatkov pošljite tudi izčrpne podatke o vašem dosedanjem delu v planinski organizaciji in v gorah. Podatki morajo biti obdelani kronološko, vsi z datumi. Podatke in prijave naj potrdijo matična PD. O izpiti snovi vas bomo pravočasno obvestili.

1

2

- 1 Grintovci s kamniškega polja – Foto Marjan Garbajs
- 2 Kamnik s svojimi gorami – Foto Marjan Garbajs
- 3 Na Planinki, v ozadju Crni vrh – Foto Fr. Vogelnik
- 4 Pogled na zimsko Kočno in Grintovec
- 5 Motiv z Jezerskega – Foto Ferdo Premru

Ne čakajte,
da prijubljeno melodijo slišite slučajno --
kupite si gramofon

- sodobna ojačevalna tehnika
- čist in naraven ton
- pri reprodukciji gramofonskih plošč
- lepa, moderna oblika
- prodaja na kredit
- garancija

 Iskra

ISKRAPHON PM-71
Škatla s keramičnim gramofonskim vložkom,
vložena v leseno furnirano kaseto. Ima samostojen ojačevalac z zvočnikom 2 W

ISKRAPHON PM-76
Vgrajen v plastično nelomljivo kaseto
v treh različnih barvah, s samostojnim
ojačevalcem in zvočnikom 3 W

ISKRAPHON RS-70 STEREO
Vgrajen v leseno furnirano kaseto -- Pokrit
s prozornim pokrovom -- Dva zvočnika, 3 W,
15 Ohm, sta vgrajena v posebnih zvočnih
omaračih, enako furnirana
kot kaseto

Inozemska zastopstva

Avgust Knor

Blindenstrasse 33

A. 1020 WIEN

Telefon 246-93-12

Telex 75-171

Priporočam se čevljarški industriji za prodajo
vseh vrst zgornjega usnja in podlog

Planinci

na vrhu Triglava se boste počutili še prijetneje, če vas bodo greli jopiči iz islandske volne, ki jih izdelujejo za vas pletilje iz Sirogojna.

Trikotažo in obleko najboljše kvalitete lahko nabavite samo v razstavnih salonih in trgovinah Jugoexporta

- Ljubljana: Trg revolucije 18
(pasaža »Maximarketa«)
- Beograd: Kolarčeva 1, Knez Mihailova 10,
prolaz kod »Albanije«, Terazije 2,
Makedonska 4 in Čika Ljubina 17
- Zagreb: Vlaška 75 a
- Titograd: Nemanjina obala 1
- Skopje: Gradski trgovski centar

Po vrnitvi s težke ture se boste najbolje odpočili na pohištvu Jugoexporta, ki ga lahko nabavite v razstavnih salonih:

v Beogradu:	v Zagrebu:
Kolarčeva 1	Zagrebski velesojom
Bulevar revolucije 84	Paviljon 12
Generala Zdanova 78	
	v Skopju:
v Titogradu:	Ul. JLA 66 in
Nemanjina obala 1	Gradski trgovski centar
v Splitu:	v Novem Sadu:
Kupališni prilaz 12	Ul. JLA 25
v Sarajevu:	v Nišu:
Mis Irbina 62	Balkanska 2

Jugoexport

BEOGRAD — KOLARČEVA 1

